

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Αθλητικές Σπουδές: Κοινωνιολογία, Ιστορία, Ανθρωπολογία

Διπλωματική Εργασία

«Ποδοσφαιρική Βία και Οπαδικές Κοινότητες:

οι αντιλήψεις των οργανωμένων οπαδών για τα πρόσφατα μέτρα
της Κυβέρνησης»

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΟΥΖΑΣ

Επιβλέπων καθηγητής: ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή Χρίστου Μπούζα που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα. Ο συγγραφέας διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Ποδοσφαιρική Βία και Οπαδικές Κοινότητες:
οι αντιλήψεις των οργανωμένων οπαδών για τα πρόσφατα μέτρα
της Κυβέρνησης»

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΟΥΖΑΣ

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΣΕΠ, ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
ΚΟΤΑΡΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΣΕΠ, ΕΑΠ

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Ευχαριστίες

Μέσα από τις λίγες αυτές γραμμές, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσοι με βοήθησαν και με στήριζαν κατά την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας. Η ολοκλήρωση της εργασίας αυτής ήταν μια πρόκληση για εμένα, διότι, είναι η βασική προϋπόθεση για την ολοκλήρωση του κύκλου μεταπτυχιακών σπουδών μου στο ΕΑΠ.

Πρώτα απ' όλα, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου, κύριο Μαστρογιαννάκη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε κατά την ανάθεση της παρούσας διπλωματικής εργασίας και για το τόσο ενδιαφέρον θέμα που ενέκρινε. Θερμές ευχαριστίες επίσης απευθύνω σε όλους τους καθηγητές που είχα καθ' όλη την διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου, για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν.

Ένα μεγάλο και εγκάρδιο ευχαριστώ στους οπαδούς των οργανωμένων συνδέσμων για την πολύτιμη βοήθειά τους, όπως επίσης, σε όλους όσοι συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην επιτυχή εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας.

Τέλος, ένα τεράστιο ευχαριστώ αξίζουν οι ήρωες της καθημερινότητάς μου, η σύζυγός μου Μαρία και τα παιδιά μου, για τη στήριξη, τη συμπαράσταση, την κατανόησή τους και για το κουράγιο που μου έδιναν προκειμένου να πετύχω το στόχο μου.

Περίληψη

Η οπαδική βία αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο και κοινωνικό πρόβλημα. Παρά τα σκληρά κατασταλτικά μέτρα που έχουν ληφθεί κατά καιρούς, η παρουσία της είναι συνεχής και αδιάλλειπτη με μεταλλάξεις στον τρόπο εκδήλωσης.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις και την στάση που τηρούν τα μέλη των οπαδικών κοινοτήτων σχετικά με τα πρόσφατα μέτρα που υιοθετήθηκαν από την Κυβέρνηση προκειμένου να αντιμετωπισθεί η οπαδική βία. Αξιοποιείται ποσοτική έρευνα με χρήση μεικτού ερωτηματολογίου, ούτως ώστε να διερευνηθούν οι θέσεις και οι αντιδράσεις των οπαδών και να αναλυθούν με βάση την θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων.

Η έρευνα κατέδειξε ότι οι φίλαθλοι επιθυμούν την επιτυχή αντιμετώπιση της οπαδικής βίας. Θεωρούν ότι προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, ίσως χρειασθεί να επιβληθούν αυστηρότερες ποινές. Είναι διστακτικοί εάν θα τελεσφορήσει η προσπάθεια πάταξης του χουλιγκανισμού. Πιστεύουν ότι τα μέτρα θα πρέπει να είναι συνδυασμός πρόληψης και καταστολής.

Λέξεις – Κλειδιά

Οπαδική Βία, μέτρα αντιμετώπισης, στάσεις και αντιλήψεις οπαδών, οπαδοί, λέσχες φιλάθλων.

«Football violence and football fan clubs:
The attitudes and beliefs of the fan groups in respect of the recent legislation and reactive
measures taken by the Greek government to contain football violence»

Christos Bouzas

Abstract

Football has always been associated with violence. This report examines the issue of football violence and attempts to look into the Greek football fans' standpoints about the recently introduced legislation in order to contain football related violence effective as of March 2022.

The report commences with a review of the main theoretical approaches to the phenomenon of football violence in Europe. It proceeds with the presentation of the approach taken by the Greek governments in order to reduce football hooliganism.

Finally, a small scale research with questionnaire is conducted in order to explore the attitude of the Greek football fans towards the recent reactive measures taken and the legislation introduced in order to tackle hooliganism.

Research has shown that Greek fans are in favour of reducing football violence. In order to achieve that, they are willing to sacrifice certain privileges. They are rather reluctant whether measures taken by the Greek government will be effective. Nonetheless, they do not intend to change their habits with regard to the attendance of their favourite team's matches. They firmly believe that measures need to be both preventive as well as restraining in order to succeed.

Keywords

Football violence, reactive measures, football fans attitude.

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vii
Περιεχόμενα	viii
Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων	ix
Κατάλογος Πινάκων	x
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	xi
Εισαγωγή	12
Μέρος Πρώτο: Ορισμός της Οπαδικής Βίας και ερμηνευτικές προσεγγίσεις	14
1. Οπαδική Βία	14
1.1 Οι όροι οπαδική βία & χουλιγκανισμός	14
1.2 Ιστορική εξέλιξη του φαινομένου	15
1.3 Η ποδοσφαιρική βία στην Ελλάδα	18
2. Επιστημονικές Προσεγγίσεις στο φαινόμενο της Οπαδικής Βίας	20
2.1 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στην Οπαδική Βία	20
2.1.1 Οι πρώτες Βρετανικές αναφορές	20
2.1.2 Μαρξιστική θεωρία του Taylor	21
2.1.3 Οι κοινωνιολόγοι του Κέντρου Σύγχρονων Πολιτιστικών Σπουδών	21
2.1.4 Η Ηθογενής προσέγγιση (Ethogenic approach)	22
2.1.5 Η Σχολή του Leicester	23
2.1.6 Οι Εθνογραφικές θεωρίες	23
2.1.7 Οι ιταλικές κοινωνιολογικές προσεγγίσεις	24
2.2 Προσέγγιση Κοινωνικής Ψυχολογίας	25
2.3 Εγκληματολογική Προσέγγιση	25
3. Νομοθεσία	26
3.1 Προϊσχύον δίκαιο	26
3.2 Ισχύον δίκαιο	28
Μέρος Δεύτερο	32
4. Έρευνα	32
4.1 Θεωρία Κοινωνικών Αναπαραστάσεων	32
4.2 Σκοπός της ερευνητικής μελέτης	33
4.3 Μέθοδος	34
4.4 Δυσκολίες και Περιορισμοί	35
4.5 Περιγραφή Δείγματος	35
4.6 Ερευνητικά εργαλεία	36
4.7 Στατιστική Ανάλυση των Δεδομένων	37
4.8 Αποτελέσματα της Έρευνας	37
4.8.1 Πρώτο Μέρος: Δημογραφικά Στοιχεία Δείγματος	38
4.8.2 Δεύτερο Μέρος: Συμμετοχή σε οργανωμένους Συνδέσμους	42
4.8.3 Τρίτο Μέρος: Αποψη για τα μέτρα	48
5. Συμπεράσματα	68
6. Επίλογος	76
Βιβλιογραφία	77
Παράρτημα: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	85

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Εικόνα 1 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος κατά φύλο.....	38
Εικόνα 2 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος κατά ηλικία.....	39
Εικόνα 3 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει οικογενειακής κατάστασης	40
Εικόνα 4 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει μορφωτικού επιπέδου	41
Εικόνα 5 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει εισοδήματος.....	42
Εικόνα 6 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει αθλητικής ομάδας	43
Εικόνα 7 Διάγραμμα Pareto που απεικονίζει τα έτη συμμετοχής σε οργανωμένους Συνδέσμους	44
Εικόνα 8 Γραφική αναπαράσταση των λόγων παρουσίας σε αθλητικό χώρο.....	45
Εικόνα 9 Γραφική αναπαράσταση της συμμετοχής σε επεισόδια	46
Εικόνα 10 Γραφική αναπαράσταση τους χρόνου συμμετοχής σε επεισόδια	47
Εικόνα 11 Γραφική αναπαράσταση τους τρόπου συμμετοχής σε επεισόδια	48
Εικόνα 12 Γραφική αναπαράσταση της γνώσης των νέων μέτρων	49
Εικόνα 13 Γραφική αναπαράσταση των τρόπων ενημέρωσης για τα νέα μέτρα	51
Εικόνα 14 Γραφική αναπαράσταση της αποδοχής των νέων μέτρων.....	52
Εικόνα 15 Γραφική αναπαράσταση του μείγματος εν δυνάμει μέτρων.....	53
Εικόνα 16 Γραφική αναπαράσταση της αποτελεσματικότητας των νέων μέτρων	54
Εικόνα 17 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την αναστολή λειτουργίας των Λεσχών.....	55
Εικόνα 18 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την αναστολή λειτουργίας των Λεσχών εξαιτίας δίωξης των μελών	56
Εικόνα 19 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για τις αναγραφή στοιχείων στις κάρτες διαρκείας	57
Εικόνα 20 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την απαγόρευση διάθεσης μεμονωμένων εισιτηρίων	58
Εικόνα 21 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για τις κλιμακούμενες ποινές	59
Εικόνα 22 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την κάλυψη χαρακτηριστικών προσώπου.....	60
Εικόνα 23 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την χρήση καμερών ασφαλείας.....	61
Εικόνα 24 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την καθιέρωση ηλεκτρονικού εισιτηρίου.....	62
Εικόνα 25 Γραφική αναπαράσταση της συμμετοχής μελών της οικογένειας μετά τα νέα μέτρα.....	63
Εικόνα 26 Προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση πράξεων βίας	64
Εικόνα 27 Τρόπος αντιμετώπισης ενόχων εγκλημάτων οπαδικής βίας	65
Εικόνα 28 Αξιολόγηση των μέτρων εποπτείας της πολιτείας	66
Εικόνα 29 Συχνότητα παρακολούθησης αγώνων μετά τα νέα μέτρα	67
Εικόνα 30 Μέτρα και αλλαγή οπαδικής συμπεριφοράς	68

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Κατανομή δείγματος κατά φύλο	38
Πίνακας 2 Ηλικιακή κατανομή δείγματος.....	39
Πίνακας 3 Κατανομή δείγματος βάσει οικογενειακής κατάστασης	40
Πίνακας 4 Κατανομή δείγματος βάσει μορφωτικού επιπέδου	41
Πίνακας 5 Κατανομή δείγματος βάσει ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος	42
Πίνακας 6 Κατανομή δείγματος βάσει αθλητικής ομάδος	43
Πίνακας 7 Έτη συμμετοχής σε οργανωμένους Συνδέσμους	44
Πίνακας 8 Λόγοι παρουσίας στο γήπεδο.....	45
Πίνακας 9 Συμμετοχή σε επεισόδια	46
Πίνακας 10 Χρόνος συμμετοχής σε επεισόδια.....	47
Πίνακας 11 Τρόπος συμμετοχής σε επεισόδια	48
Πίνακας 12 Τρόπος συμμετοχής σε επεισόδια	49
Πίνακας 13 Τρόπος ενημέρωσης των νέων μέτρων	50
Πίνακας 14 Δείκτης Ικανοποίησης από τα νέα μέτρα	52
Πίνακας 15 Μείγμα εν δυνάμει μέτρων	53
Πίνακας 16 Αποτελεσματικότητα των νέων μέτρων.....	54
Πίνακας 17 Αναστολή Λειτουργίας Λεσχών Φιλάθλων	55
Πίνακας 18 Αναστολή λειτουργίας λόγω δίωξης μελών	55
Πίνακας 19 Αναγραφή προσωπικών στοιχείων στις κάρτες διαρκείας	57
Πίνακας 20 Απαγόρευση διάθεσης μεμονωμένων εισιτηρίων	58
Πίνακας 21 Κλιμάκωση ποινών	59
Πίνακας 22 Κάλυψη χαρακτηριστικών προσώπου.....	60
Πίνακας 23 Χρήση Καμερών Ασφαλείας	61
Πίνακας 24 Καθιέρωση Ηλεκτρονικού Εισιτηρίου	62
Πίνακας 25 Γήπεδο & Οικογένεια	63
Πίνακας 26 Αντιμετώπιση Πράξεων Βίας.....	64
Πίνακας 27 Ποινές λόγω πράξεων βίας	65
Πίνακας 28 Μέτρα κατά πράξεων βίας	66
Πίνακας 29 Μέτρα και συχνότητα παρουσίας στα γήπεδα	66
Πίνακας 30 Μέτρα και αλλαγή οπαδικής συμπεριφοράς	67

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

CCTV	Closed Circuit Television
UEFA	Union of European Football Associations
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ν.	Νόμος

Εισαγωγή

Το ποδόσφαιρο είναι το πιο δημοφιλές άθλημα παγκοσμίως. Χιλιάδες άνθρωποι επιλέγουν να ασχοληθούν με αυτό είτε ως αθλητές είτε ως φίλαθλοι. Εντούτοις, καθ' όλη την διάρκεια της ιστορίας του, το εν λόγω άθλημα συνδέεται με πράξεις βίας. Κατά τον 20ο και τον 21ο αιώνα, η ποδοσφαιρική βία έχει αυξητική πορεία όσον αφορά την σοβαρότητα των περιστατικών αλλά και την συχνότητα.

Ως εκ τούτου, είναι σύνηθες το φαινόμενο η οπαδική βία να πυροδοτεί εκτενείς πολιτικές και κοινωνικές συζητήσεις αναφορικά με την εξάλειψή της ή έστω τον περιορισμό των κρουσμάτων της. Η οπαδική βία αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο και κοινωνικό πρόβλημα. Είναι, λοιπόν, επιτακτικό να αναζητηθούν τα αίτια εμφάνισής του και συνεχούς παρουσίας του παρά τα σκληρά κατασταλτικά μέτρα που έχουν ληφθεί κατά καιρούς προκειμένου να διευθετηθεί.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της οπαδικής βίας και επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των οργανωμένων οπαδών στην Ελλάδα αναφορικά με το νομοθετικό πλαίσιο αντιμετώπισης της οπαδικής βίας, για το άθλημα του ποδοσφαίρου, που τέθηκε σε εφαρμογή τον Μάρτιο του 2022.

Αρχικά, ορίζεται το φαινόμενο της οπαδικής βίας στο ποδόσφαιρο και επιχειρείται μία συνοπτική περιγραφή της παρουσίας της στην Ευρώπη και στην Ελλάδα τον 20ο και τον 21ο αιώνα. Στην συνέχεια, παρατίθενται οι κυριότερες επιστημονικές προσεγγίσεις για την κατανόηση και την εξήγηση του φαινομένου της οπαδικής βίας. Κρίθηκε, επίσης, απαραίτητο να παρουσιασθεί το ελληνικό νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, διενεργείται ποσοτική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου σε μέλη οργανωμένων οπαδικών κοινοτήτων, ούτως ώστε να διερευνηθεί η στάση τους ως προς τα μέτρα που υιοθετήθηκαν πρόσφατα από την Κυβέρνηση προκειμένου να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της οπαδικής βίας. Επιπρόσθετα, γίνεται μία ευσύνοπτη αναφορά στην θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, προκειμένου να επιχειρηθεί ανάλυση των στάσεων και των αντιδράσεων των οπαδών που συμμετέχουν στην έρευνα, βάσει αυτής. Ακολουθούν τα αποτελέσματα της έρευνας και τα συμπεράσματα.

Η έρευνα κατέδειξε ότι οι φίλαθλοι επιθυμούν την επιτυχή αντιμετώπιση της οπαδικής βίας. Θεωρούν ότι προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, ίσως χρειασθεί να επιβληθούν αυστηρότερες ποινές. Τέλος, φαίνονται διστακτικοί εάν θα τελεσφορήσει η προσπάθεια πάταξης του χουλισκανισμού. Πιστεύουν ότι τα μέτρα θα πρέπει να είναι συνδυασμός πρόληψης και καταστολής.

Μέρος Πρώτο: Ορισμός της Οπαδικής Βίας και ερμηνευτικές προσεγγίσεις

Το πρώτο μέρος της εργασίας διαιρείται σε τρία κεφάλαια, στα οποία κατά σειρά ορίζεται το φαινόμενο της οπαδικής βίας και επιχειρείται μία σύντομη ιστορική αναδρομή αναφορικά με την οπαδική βία τόσο στην Ελλάδα όσο και στον ευρύτερο χώρο της Γηραιάς Ηπείρου. Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι πιο σημαντικές επιστημονικές θεωρίες που αποσκοπούν στην ερμηνεία του εν λόγω φαινομένου. Τέλος, γίνεται εκτενής αναφορά στα μέτρα που έχει λάβει το ελληνικό κράτος για τον περιορισμό της οπαδικής βίας στα γήπεδα και την ευρύτερη κοινωνία, στην ελληνική επικράτεια.

1. Οπαδική Βία

Υπάρχει πληθώρα βιβλιογραφίας που πραγματεύεται την οπαδική βία και επιχειρεί να εξηγήσει το φαινόμενο αυτό. Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται να ορισθεί η έννοια της οπαδικής βίας, όπως αυτή εκδηλώνεται στο άθλημα του ποδοσφαίρου.

1.1 Οι όροι οπαδική βία & χουλιγκανισμός

Ο όρος «οπαδική βία» περιγράφει το φαινόμενο των βίαιων επεισοδίων που εκδηλώνονται πριν, κατά την διάρκεια ή/και μετά από έναν ποδοσφαιρικό αγώνα (Παρασκευόπουλος, 2018: 424). Συχνά απαντάται στην βιβλιογραφία με τον όρο «χουλιγκανισμός» λέξη που αποτελεί δάνειο από την αγγλική γλώσσα καθώς ο πρωτότυπος όρος hooliganism σημαίνει «την συμπεριφορά ενός βίαιου ατόμου το οποίο εμπλέκεται σε βίαιες πράξεις ή δημιουργεί φθορές σε δημόσιους χώρους» (Cambridge University Press, 2012).

Ο αγγλικός όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στα τέλη του 19^{ου} αιώνα για να περιγράψει μία σειρά επεισοδίων που προκλήθηκαν από νεαρά άτομα και είχαν ως αποτέλεσμα τις μαζικές συλλήψεις τους και την απαγγελία κατηγοριών περί βίαιων συγκρούσεων, επιθέσεων σε αστυνομικούς, καταστροφών περιουσιών και αρπαγών αγαθών, κατάχρησης αλκοόλ. Η έννοια χούλιγκαν αποδίδει έκτοτε το νεαρό σε ηλικία άτομο που επιδίδεται σε παραβατική, αντικοινωνική συμπεριφορά, η οποία σαφώς

παρεκκλίνει των κανονιστικών προτύπων της Αγγλικής κοινωνίας (Pearson, 1997; Hourcade, 2007). Τα πρώτα βίαια επεισόδια στα πλαίσια ποδοσφαικών αγώνων είναι αυθόρμητα και αίτιο πρόκλησης αποτελεί η έκβαση του αγώνα (Μαστρογιαννάκης, 2017b)

Μετά την δεκαετία του 1960 καθιερώνεται σε όλη την Ευρώπη από επίσημους φορείς με σκοπό να χαρακτηρίσει τους οπαδούς που διαπράττουν βίαιες πράξεις εντός αλλά και εκτός του γηπέδου, οι οποίες δύνανται να νοηθούν και ως απρόκλητες ή άνευ λογικής εξήγησης (Stott, 2004; Χαϊνάς, 2007)

Δεν υφίσταται σαφής και συγκεκριμένος νομικός όρος για την απόδοση της έννοιας της ποδοσφαιρικής βίας ή του χουλιγκανισμού (Pearson, 2007; Hourcade, 2008; Μαστρογιαννάκης, 2017a), η οποία, όπως έχει ήδη προαναφερθεί, χρησιμοποιείται για να αποδώσει για ένα σύνολο εκφάνσεων παραβατικής ή/και εγκληματικής συμπεριφοράς που εμπεριέχουν την περιφρόνηση προς άτομα και περιουσίες αλλά πλέον συγκεκριμενοποιείται σε οπαδούς αθλητικού σωματείου και κατά κύριο λόγο ποδοσφαιρικού.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας και για τις ανάγκες του δεύτερου ερευνητικού μέρους αυτής, οι έννοιες οπαδική βία και χουλιγκανισμός περιλαμβάνουν ένα εύρος πράξεων που εκτείνεται από υβριστικά σχόλια εναντίον της αντίπαλης ομάδας και των φιλάθλων της και ρίψη κερμάτων στον αγωνιστικό χώρο έως την διάπραξη βίαιων συγκρούσεων και πιο σοβαρών εγκληματικών ενεργειών (Ingham 1978; Carroll 1980; Trivizas 1980; Armstrong & Hobbs, 1994; Kerr 1994).

1.2 Ιστορική εξέλιξη του φαινομένου

Οι πρώτες καταγεγραμμένες εκδηλώσεις πράξεων βίας που έχουν άμεση σχέση με το ποδόσφαιρο χρονολογούνται τον 19^ο αιώνα με την διοργάνωση του πρωταθλήματος στην Αγγλία (Hutchinson, 1975; Μαστρογιαννάκης, 2017b). Τα περιστατικά διενέξεων σε ποδοσφαιρικό αγώνα είναι αυθόρμητα, χλιαρά και σποραδικά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, εξαιρουμένης εκείνης του '30 όταν απαγορεύθηκαν οι ποδοσφαιρικές συναντήσεις εξ' αιτίας πράξεων βίας (Dunning et al, 1984; Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Και ενώ πάντα αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι ενός ποδοσφαιρικού αγώνα οι εκδηλώσεις έντονης αποδοκimasίας προς τον διαιτητή όταν οι φίλαθλοι θεωρούσαν ότι αδικείται η ομάδα τους, μέχρι το 1960 οι συγκρούσεις περιορίζονταν στο γήπεδο, ήταν αυθόρμητες και είχαν άμεση σχέση με την εξέλιξη του αγώνα (Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Η έλευση της τηλεόρασης, όμως, με τις μεταδόσεις των ποδοσφαιρικών αγώνων και η ανάδυση υποκουλτούρων όπως η μόδα των Teddy Boys, των Rockers ή των Skinheads ανέσυρε στην επιφάνεια την έννοια του Hooligan που πλέον περιέγραφε την συμπεριφορά του οπαδού που προκαλεί βίαια περιστατικά και φθορές περιουσιών (Κοταρίδης, 2005). Τα περιστατικά βίας ταλάνιζαν την Βρετανική κοινωνία και το θέμα είχε αρκετές φορές τεθεί στην Βουλή (Chester Committee Report, 1967, 1969a, 1969b). Ο χουλιγκανισμός στην νέα του πιο βίαιη μορφή εμφανίστηκε πρώτα στις υποβαθμισμένες λονδρέζικες συνοικίες και κατόπιν εξαπλώθηκε στις κατεστραμμένες βιομηχανικές πόλεις της Κεντρικής και Βόρειας Αγγλίας (Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Την δεκαετία του 1970, η οπαδική βία είναι παρούσα στην Ιταλία (Ziosi, 2008) και στην Ολλανδία (Μαστρογιαννάκης, 2017b). Στην Ιταλία έχει πολιτική χροιά: κατά πρώτον υποβόσκει η διαφορά του πλούσιου Βορρά σε αντιδιαστολή με τον φτωχό Νότο, κατά δεύτερον έχει παρατηρηθεί συσπείρωση σε ομάδες ανάλογα με τα πολιτικά φρονήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αντιπαλότητα στους οπαδούς των ομάδων της Roma και της Lazio.

Την δεκαετία του 1980, σοβαρά επεισόδια καταγράφονται στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών (Μαστρογιαννάκης, 2017b). Άλλωστε, Άγγλοι και Ιταλοί οπαδοί ήταν οι υπαίτιοι της τραγωδίας με 37 νεκρούς που διαδραματίστηκε στο στάδιο Heysel των Βρυξελλών το 1985 στον αγώνα μεταξύ των ομάδων Juventus και Liverpool (Chisari, 2004). Ως επακόλουθο, η UEFA απέκλεισε τις αγγλικές ομάδες για μία πενταετία από τους ευρωπαϊκούς αγώνες και οι αγγλικές αρχές έλαβαν δραστικά μέτρα για την πάταξη του χουλιγκανισμού. Κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης (CCTV) εγκαταστάθηκε στα γήπεδα και αυστηρή επιτήρηση εφαρμόστηκε. Παράλληλα, το 1986 εισήχθη νέο αδίκημα ‘disorderly conduct’ στον Νόμο περί δημοσίας Τάξεως (the Public Order Act) με εφαρμογή σε αδικήματα που αφορούσαν το ποδόσφαιρο (Williams et al., 1989).

Παρά την σταδιακή εξάπλωσή της στις ευρωπαϊκές χώρες, η οπαδική βία έχει κοινά χαρακτηριστικά σε αυτή την δεύτερη φάση της μετά το 1960 (Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Πιο συγκεκριμένα, τα επεισόδια δεν λαμβάνουν χώρα κατ' ανάγκη εντός του γηπέδου. Υφίσταται ακόμη βίαιη συμπεριφορά εναντίον ποδοσφαιριστών της αντίπαλης ομάδας ή των διαιτητών, αλλά πλέον εκδηλώνονται επεισόδια και πριν την έναρξη ή και μετά το πέρας του αγώνα, εκτός των αθλητικών εγκαταστάσεων, τα οποία φέρουν χαρακτηριστικά προετοιμασίας και οργάνωσης. Είναι δε πιο σοβαρά ως προς την ποιότητα των συγκρούσεων ενώ, κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και εξής, παρατηρούνται συμπλοκές με την αστυνομία που καλούνται «αντάρτικο πόλεων» (Μαστρογιαννάκης, 2017b)

Στην δεκαετία του 1990, εμφανίζεται έντονα η ποδοσφαιρική βία στις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Colovic, 1999; 2002), η οποία αντικατοπτρίζει εθνοτικές αντιπαραθέσεις κυρίως, που προέκυψαν από τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας μετά τον θάνατο του Τίτο.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τους Βρετανούς οπαδούς, παρόλο που οι αρχές ήταν αισιόδοξες ότι λόγω των μέτρων της ηλεκτρονικής επιτήρησης θα υποχωρούσε το φαινόμενο των επεισοδίων κατά τους ποδοσφαιρικούς αγώνες, οι Άγγλοι οπαδοί επιδόθηκαν σε πράξεις ποδοσφαιρικής βίας εκτός των συνόρων της χώρας τους στους αγώνες για το Ευρωπαϊκό Κύπελλο. Την δεκαετία του 1990, οι οπαδοί διαχωρίζονται σε δύο χαρακτηριστικούς τύπους: τον πρώτο με τους ύμνους της ομάδας, την κατανάλωση αλκοόλ και την οπαδική βία μακριά από τα γήπεδα, ο οποίος εκδηλώνεται στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, Αγγλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Γερμανία (Busset & Jaccoud, 2008; Μαστρογιαννάκης, 2017b). Και τον δεύτερο τύπο στις χώρες της Νότιας Ευρώπης με την θεατρικότητα και την θεαματική παρουσία αλλά και την βιαιότητα πριν, κατά την διάρκεια και μετά τη λήξη των ποδοσφαιρικών αγώνων (Busset & Jaccoud, 2008; Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Τα τελευταία 20 χρόνια, η οπαδική βία έχει υποχωρήσει αισθητά εντός των γηπέδων στην Αγγλία, την Γερμανία και τις Κάτω Χώρες, χάρη στα μέτρα αστυνόμευσης που έχουν υιοθετηθεί. Ωστόσο, τα φαινόμενα δεν έχουν εξαλειφθεί. Οι οπαδοί οργανώνουν συναντήσεις με τους αντιπάλους σε ανύποπτο χρόνο και χώρο, ώστε η αστυνομία να μην μπορεί να παρέμβει δραστικά (Spraaij, 2005; Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Στον αντίποδα, η Ελλάδα, η Ιταλία αλλά και Βαλκανικές χώρες έχουν να καταδείξουν περιστατικά οπαδικής βίας τόσο εντός όσο και εκτός γηπέδων ποδοσφαίρου, ενώ σε

ανιούσα πορεία είναι η μετάδοση αυτής της πρακτικής και σε άλλα ομαδικά αθλήματα (Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Η έρευνα έχει καταδείξει ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες αντιμετωπίζουν φαινόμενα ποδοσφαιρικής βίας, με αξιοσημείωτη εξαίρεση την Νορβηγία και την Πορτογαλία ενώ πολύ μικρή είναι η παρουσία στην Ιρλανδία. Σαφέστατα, προεξάρχουσες θέσεις κατέχουν η Αγγλία (Dunning, 1986a, 1986b, 1988), η Σκωτία (Giulianotti, 1995a 1995b), η Ιταλία (Roversi 1991, 1992, 1994; De Biasi, 1998) και ακολουθούν η Ολλανδία (Adang, 1998; Van der Torre and Spaaij, 2003), το Βέλγιο (Van Limbergen and Walgrave, 1988) και η Γερμανία (Ek, 1996; Dwertmann and Rigauer, 2002).

1.3 Η ποδοσφαιρική βία στην Ελλάδα

Τα πρώτα περιστατικά οπαδικής βίας στην Ελλάδα καταγράφονται το 1930. Τότε, υιοθετείται η πρόταση της ουδέτερης έδρας ως λύση διασφάλισης ομαλής διεξαγωγής των ποδοσφαιρικών αγώνων και παράλληλα μέτρο αποτροπής της μαζικής μετακίνησης των φιλάθλων σε εκτός έδρας παιχνίδια (Μαστρογιαννάκης, 2017b). Η οπαδική βία περιοριζόταν τότε σε αυθόρμητες συγκρούσεις κατά την διάρκεια του ποδοσφαιρικού αγώνα και πυροδοτούταν από την έκβαση αυτού. Είναι η πρώτη περίοδος εκδήλωσης του φαινομένου στην Ελλάδα και θα διαρκέσει έως τα μέσα της δεκαετίας του 1970 (Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Όπως και στις λοιπές χώρες, ο όρος ‘χούλιγκαν’ πρωτοακούγεται το 1960, όταν Έλληνες φοιτητές στην Αγγλία μεταβαίνοντας πίσω στην γενέτειρά τους το καθιστούν γνωστό στους δημοσιογράφους. Το 1962 χρησιμοποιείται για πρώτη φορά στον τύπο της εποχής για να περιγράψει βανδαλισμούς στο γήπεδο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, οι οποίοι προκλήθηκαν μετά τον αγώνα Παναθηναϊκού – ΠΑΟΚ. Την δεκαετία του 1960 κάνουν την εμφάνισή τους οι οργανωμένοι οπαδοί του Παναθηναϊκού με την θύρα 13. Το 1976 ο ΠΑΟΚ ιδρύει την θύρα 4, ενώ το 1981 ο Ολυμπιακός και η ΑΕΚ ανακοινώνουν την θύρα 7 και την original 21 αντίστοιχα. Τα μέλη των οπαδικών συλλογικοτήτων επιθυμούν να συμμετέχουν ενεργά στα διοικητικά ζητήματα των ομάδων (Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, η οπαδική βία αλλάζει μορφή, ποιότητα και συχνότητα, με πολλαπλασιασμό των περιστατικών, αλλαγή των κινήτρων και ευρύτερη επιλογή χώρου και χρονικού σημείου εκδήλωσης (Μαστρογιαννάκης, 2017b).

Η εμπορευματοποίηση του αθλήματος και η μετατροπή του σε επαγγελματικό έχουν ως αναπόδραστη συνέπεια την ενίσχυση του οπαδικού στοιχείου αλλά και την υιοθέτηση των αρνητικών γνωρισμάτων που αντιστοίχως έχει επιφέρει η εμπορευματοποίηση και στο αγγλικό οπαδικό κίνημα.

Τα τελευταία χρόνια, η βίαιη δράση των οπαδών πολλές φορές διενεργείται με συμφωνημένους, μεταξύ των αντίπαλων οπαδών, τον τόπο, τον χρόνο και τον αριθμό των ατόμων που θα εμπλακούν, χωρίς να υπάρχει κατά ανάγκη η αφορμή του ποδοσφαιρικού αγώνα (Παπαλουκάς, 2010).

Από το 2012 και εξής, έχουν θεσπισθεί αυστηρά νομοθετικά μέτρα καταστολής και η αστυνόμευση έχει γίνει πιο αυστηρή. Τα νέα γήπεδα αλλά και τα ανακαινισμένα διαθέτουν προηγμένα συστήματα ασφαλείας και επόπτευσης του χώρου. Παρά τις νομοθετικές πρωτοβουλίες και τα μέτρα ελέγχου, επιτήρησης και καταστολής του χουλιγκανισμού που κατά καιρούς έχουν υιοθετηθεί στην Ελλάδα, το φαινόμενο παραμένει μέχρι σήμερα σε μεγάλο βαθμό ανεξέλεγκτο (Μαστρογιαννάκης, 2017b). Για τα μέτρα γίνεται εκτενής λόγος σε άλλο κεφάλαιο της εργασίας.

2. Επιστημονικές Προσεγγίσεις στο φαινόμενο της Οπαδικής Βίας

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται απόπειρα να παρουσιασθούν οι κυριότερες θεωρητικές προσεγγίσεις του φαινομένου της ποδοσφαιρικής βίας.

2.1 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στην Οπαδική Βία

Το ζήτημα της οπαδικής βίας και των αιτίων εκδήλωσής της έχει απασχολήσει πολλάκις στην επιστημονική κοινότητα των τομέων της Κοινωνιολογίας και της Κοινωνικής Ψυχολογίας. Υπάρχει πληθώρα θεωριών που επιχειρούν να εξηγήσουν το φαινόμενο χωρίς ωστόσο να έχει διατυπωθεί μία συνθετική, κοινώς αποδεκτή θεωρία προσέγγισης (Κοταρίδης, 2005)

2.1.1 Οι πρώτες Βρετανικές αναφορές

Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1960, ο ψυχίατρος J. Harrington (1968) συνέταξε αναφορά για λογαριασμό του Υπουργού Αθλητισμού της Βρετανίας με θέμα την βία στο ποδόσφαιρο. Η αναφορά αυτή αναγνωρίζεται ως η πρώτη σοβαρή απόπειρα να εξηγηθεί αυτό το κοινωνικό φαινόμενο, παρόλο που ο Harrington το ανήγαγε σε ψυχοπαθολογικά αίτια (Κοταρίδης, 2005). Στην αναφορά του, έκανε λόγο για ανωριμότητα και απώλεια του αυτοελέγχου ενώ παρέβλεψε ευρύτερες κοινωνικές συνιστώσες της δυναμικής της ομάδας. Έναν χρόνο αργότερα ο J. Lang (1969) συνέταξε αναφορά, η οποία δεν λάμβανε υπ' όψει τις κοινωνικές διαστάσεις του προβλήματος. Πρότεινε αφελείς και ιδιαίτερα αυστηρές λύσεις. Τέσσερις από τις είκοσι τρεις εισηγήσεις θεωρούνταν επιτακτικής σημασίας:

1. Μέγιστη συνεργασία των ποδοσφαιρικών συλλόγων με την αστυνομία
2. Αναντίρρητη αποδοχή των αποφάσεων των διαιτητών
3. Διάθεση καθισμάτων στον χώρο των όρθιων φιλάθλων
4. Τιμωρία των θεατών που παρεκτρέπονται ανάλογη της σοβαρότητας της παράβασης

2.1.2 Μαρξιστική θεωρία του Taylor

Στον αντίποδα των αναφορών από τους Harrington (1968) και Lang (1969) βρίσκεται ο Ian Taylor (1969; 1971; 1982a; 1982b; Κοταρίδης 2005:8). Εκείνος διατύπωσε την άποψη ότι η εκδήλωση του χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο ουσιαστικά σηματοδοτούσε την αλλαγή στον ρόλο που διαδραμάτιζαν οι τοπικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι. Αυτοί από φορείς της εργατικής τάξης της τοπικής κοινωνίας μεταβλήθηκαν σε εμπορικούς αθλητικούς συλλόγους που απέβλεπαν στην εμπορευματοποίηση του αθλήματος μετά την μετατροπή του σε επαγγελματικό και στην συρροή φιλάθλων που θα πλήρωναν για να παρακολουθήσουν τους αγώνες. Κατά τον Taylor επήλθε «αστικοποίηση» του αθλήματος που ευνόησε την ανάληψη των ποδοσφαιρικών συλλόγων από πλούσιους επιχειρηματίες, την αύξηση στους μισθούς των παικτών και την μετατροπή τους σε υπέρλαμπρους αστέρες με εξαιρετική δημοτικότητα και αναγνωρισιμότητα, ινδάλματα για την νεολαία. Αυτή η νέα πραγματικότητα σε συνδυασμό με την έκπτωση των αξιών της εργατικής τάξης και την ανάγκη ενδεχομένως των φιλάθλων που ανήκαν στην εργατική τάξη να επανακτήσουν τον έλεγχο από τους πλούσιους επιχειρηματίες που τώρα διαφέντευαν το άθλημα οδήγησε στην έξαρση του φαινομένου του χουλιγκανισμού (Taylor, 1969; 1971; 1982a; 1982b).

2.1.3 Οι κοινωνιολόγοι του Κέντρου Σύγχρονων Πολιτιστικών Σπουδών

Το Κέντρο Σύγχρονων Πολιτιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Birmingham πρότεινε την θεώρηση της συμπεριφοράς των οπαδών των ποδοσφαιρικών ομάδων ως είδος υποκουλτούρας (Clarke, 1973; Clarke, Hall & Jefferson, 1976; Clarke, 1978). Πιο συγκεκριμένα, ανέπτυξαν την θεωρία (Clarke, 1973; Clarke, Hall & Jefferson, 1976; Clarke, 1978; Κοταρίδης, 2005) ότι οι νεαροί άνδρες που ανήκαν στην εργατική τάξη, θέλοντας να διαχειρισθούν τόσο την έκδηλη υποταγή τους στους ενήλικες άνδρες όσο και την υποβόσκουσα υποταγή στις άλλες κοινωνικές τάξεις ως μέλη της εργατικής, προσχώρησαν σε υποκουλτούρες όπως οι Skinheads, οι Punk, οι Glamrock μεταξύ άλλων και υπό συνθήκες εκδήλωσαν συμπεριφορές χουλιγκανισμού. Οι νέοι αυτοί επιχειρούσαν να χειραφετηθούν και γι' αυτό αναζητούσαν μία νέα συλλογική ταυτότητα που εκφραζόταν από την εκάστοτε υποκουλτούρα ανάλογα με την χρονική στιγμή. Εν τούτοις, σε όλα αυτά τα ρεύματα εντοπίζεται μία κοινή συμπεριφορά, αυτή της υιοθέτησης πράξεων βίας (Μαστρογιαννάκης & Τσουκαλά, 2008).

Η σύγκρουση με τους αντίπαλους οπαδούς σηματοδοτεί μία αντιδραστική προσέγγιση της πραγματικότητας, η οποία εντείνεται, αν σκεφθεί κανείς, ότι οι νεαροί αυτοί βίωναν την ποδοσφαιρική αναμέτρηση των ομάδων ως μία μάχη εντός του αγωνιστικού χώρου και παράλληλα ζούσαν μία δεύτερη μάχη κατ' αντιστοιχία, εκείνη της κερκίδας. Οι βαθμοί κερδίζονται ή χάνονται μέσα στον αγωνιστικό χώρο, η εδαφική κυριότητα κερδίζεται ή χάνεται στις κερκίδες της ομάδας που παίζει στην έδρα της. Και το ζητούμενο είναι να την κερδίσουν οι φιλοξενούμενοι οπαδοί γιατί έτσι κυριαρχούν επί των φιλάθλων έδρας (Hall, 1978). Η κοινωνικοπολιτική ανάλυση του Clarke εξηγεί την ανάδυση του χουλιγκανισμού και την ένταξη των νέων σε διάφορες υποκουλτούρες ως αντίδραση στον εξοβελισμό της εργατικής τάξης από τους ποδοσφαιρικούς συλλόγους εξ' αιτίας της εμπορευματοποίησής τους.

2.1.4 Η Ηθογενής προσέγγιση (Ethogenic approach)

Ο Peter Marsh (1975, 1978a, 1978b, 1982) προτίμησε την συμμετοχική παρατήρηση (Κοταρίδης, 2005) και συγχρωτίσθηκε επί τρία χρόνια με οπαδούς του ποδοσφαίρου παρακολουθώντας αγώνες, ακολουθώντας τους φιλάθλους σε εκτός έδρας παιχνίδια με πούλμαν και σε χώρους όπου οι φίλαθλοι διασκεδάζαν μετά το πέρας των ποδοσφαιρικών αγώνων. Η μέθοδός του βασιζόταν στην συλλογιστική της εκ των έσω διεισδυτικής ματιάς, ούτως ώστε αφ' ενός να παρατηρήσει τις εκφάνσεις του χουλιγκανισμού και εφ' ετέρου να στοιχειοθετήσει ένα μοντέλο που να εξηγεί αυτή την συμπεριφορά. Η έρευνά του κατέληξε στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για ένα είδος τελετουργικής επιθετικής συμπεριφοράς που δεν αποσκοπούσε οπωσδήποτε σε βλάβη, ούτε ήταν στην πραγματικότητα τόσο επιβλαβής όσο φάνταζε στους έξω (Marsh, 1978a, 1982). Πολλοί νεαροί που δεν έχαιραν εκτίμησης και κοινωνικής αναγνώρισης στον κοινωνικό τους περίγυρο, είχαν την δυνατότητα μέσα από αυτό το τελετουργικό της 'μάχης' των κερκίδων, που σύμφωνα με την έρευνα είχε συγκεκριμένη δομή και κατά τρόπον τινά τάξη, να κερδίσουν την πολυπόθητη αναγνώριση, χωρίς κατ' ανάγκη να προκληθούν βλάβες και τραυματισμοί στους αντιπάλους ή να επηρεασθεί η έκβαση του αγώνα (Marsh & Harré, 1978).

Όσον αφορά την δεκαετία του 1980, ο Marsh παραδέχθηκε την μετάβαση του χουλιγκανισμού από τελετουργία σε επικίνδυνη βίαιη συμπεριφορά (Κοταρίδης, 2005).

2.1.5 Η Σχολή του Leicester

Η Σχολή του Leicester επιχείρησε να εξηγήσει το φαινόμενο της οπαδικής βίας βασιζόμενη στην κοινωνιολογική προσέγγιση του Norbert Elias, ο οποίος έδινε μεγάλη βαρύτητα στην διαδικασία του πολιτισμού. Η θεωρία των κοινωνικών σχηματισμών πρεσβεύει ότι οι αξίες που έχουν εδραιωθεί στις λοιπές κοινωνικές τάξεις δεν έχουν πλήρως αφομοιωθεί από την εργατική τάξη, η οποία παραμένει πιο ‘τραχεία’, κατά τους Dunning et al. (1986a). Το κενό αυτό της κοινωνικής συμπεριφοράς καλύπτουν υποκουλτούρες που προάγουν την αρρενωπότητα και την επιθετική διάθεση. Η βίαιη συμπεριφορά είναι αποδεκτή γιατί αποτελεί γνώρισμα του πραγματικού άνδρα (Dunning et al, 1986a,1986b). Σε αυτή την λογική εδράζεται η θετική πτυχή της αντοχής στην μεγάλη κατανάλωση αλκοόλ με ανάλογες ανταγωνιστικές πρακτικές, ο τζόγος, ο τυχοδιωκτισμός ως γοητευτική πτυχή του ανδρικού χαρακτήρα, η συμπλοκή ως ένδειξη θάρρους και ως μία συναρπαστική εμπειρία που συντελεί στο ζην επικινδύνως. Όλες οι προαναφερθείσες πρακτικές νοηματοδοτούν και προσδιορίζουν την ανδρική ταυτότητα (Dunning et al, 1986a,1986b). Κατά τον Williams (1993), αυτό συμβαίνει γιατί οι περισσότεροι άνδρες της εργατικής τάξης δεν απολαμβάνουν αποδοχής και κύρους στο σχολείο και μετέπειτα στον εργασιακό χώρο. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι ένας ικανός αριθμός χούλιγκανς ήταν νέοι που ανήκαν στα κατώτερα στρώματα της εργατικής τάξης στην Βρετανία ενώ οι εμπειρίες που είχαν βιώσει ήταν παρεμφερείς και ήταν καταλυτικές για την κοινωνικοποίησή τους (Dunning et al., 1986a,1986b; 1988).

2.1.6 Οι Εθνογραφικές θεωρίες

Οι Armstrong, και Harris (1991) διερεύνησαν τα αίτια της οπαδικής βίας σε οπαδούς της Sheffield United, υποθέτοντας ότι αυτή δεν αποτελούσε βασική δραστηριότητά τους. Κατέληξαν επίσης στο συμπέρασμα ότι δεν προέρχονται όλοι οι βίαιοι οπαδοί από τους κόλπους της εργατικής τάξης. Οι Armstrong & Hobbs (1994) εξέτασαν επίσης την διεξαγωγή της αστυνόμευσης στους ποδοσφαιρικούς αγώνες και τις διαδικασίες συλλογής των πληροφοριών και επεσήμαναν ότι υπό άλλες συνθήκες θα υπήρχε ανησυχία ή και δυσφορία για τα μέτρα παρακολούθησης και εποπτείας που είχε στην διάθεσή της η Βρετανική αστυνομία καθώς έγειραν οι πρακτικές της θέμα πολιτικών και ατομικών δικαιωμάτων.

Ο Giulianotti (1994, 1995a, 1995b) μελέτησε Σκωτσέζους οπαδούς τόσο σε εγχώρια παιχνίδια όσο και σε ποδοσφαιρικούς αγώνες που διεξήχθησαν στο εξωτερικό (Σουηδία, Ιταλία) και εντόπισε τα αίτια σε πολιτιστικές και ιστορικές ρίζες. Επεσήμανε επίσης ότι ενώ το 1977 στο Wembley οι Σκωτσέζοι οπαδοί είχαν εισβάλει στον αγωνιστικό χώρο προκαλώντας φθορές σε αγώνα εναντίον της Αγγλίας, ο επονομαζόμενος στρατός του Ταρτάν που απαρτιζόταν από 5000 οπαδούς κέρδισε το βραβείο του Ευ Αγωνίζεσθαι (Fair Play) το 1992 για την αθλητική και σωστή παρουσία στους αγώνες των ομάδων τους (Giulianotti, 1995a). Κατά τον Giulianotti (1995a), η βίαιη συμπεριφορά των Σκωτσέζων φιλάθλων πριν το 1980 οφειλόταν σε θρησκευτικά και άλλα αίτια αντιπαλότητας προς τους Άγγλους. Η μεταστροφή τους σε φιλήσυχους φιλάθλους μετά την δεκαετία του '80 οφειλόταν και πάλι στην ηθελημένη διαφοροποίηση από τους Άγγλους οπαδούς, των οποίων η βίαιη συμπεριφορά στηλιτευόταν έντονα και ήταν τιμωρητέα με αποκλεισμούς των Βρετανικών ομάδων από τα Κύπελλα Ευρώπης εκείνη την εποχή (Giulianotti, 1995a; Κοταρίδης, 2005).

2.1.7 Οι ιταλικές κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

Εκτενής έρευνα έγινε στους tifosi δηλαδή τους φανατικούς οπαδούς των ιταλικών ποδοσφαιρικών ομάδων από τους ερευνητές των Πανεπιστημίων του Μιλάνο (Dal Lago, 1990; Dal Lago & Moscati, 1992; Dal Lago & De Biasi, 1994) και της Modena (Roversi, 1992, 1994).

Οι ερευνητές του Πανεπιστημίου του Μιλάνο (Dal Lago, 1990; Dal Lago & Moscati, 1992; Dal Lago & De Biasi, 1994), διαπίστωσαν ότι η συμπεριφορά των tifosi αποτελεί ένα τελετουργικό που διαθέτει συγκεκριμένα σύμβολα και γλωσσολογικά χαρακτηριστικά, για να διαχωρίζονται οι οικείοι από τους αντιπάλους. Αυτό το τελετουργικό υπό συνθήκες μετατρέπεται σε πράξεις βίας εντός και εκτός του γηπέδου. Σύμβολο καθοριστικό για το τελετουργικό είναι το γήπεδο όπου διεξάγεται ο αγώνας.

Ο Roversi (1992, 1994) από το Πανεπιστήμιο της Μόντενα πρεσβεύει ότι η αντιπαλότητα μεταξύ οπαδών διαφορετικών ομάδων λειτουργεί τρόπον τινά με τους νόμους της βεντέτας: είναι η διαίωσις της αντιπαλότητας που είχαν οι προηγούμενες γενεές φιλάθλων. Αναφέρεται κυρίως στην έχθρα μεταξύ των οπαδών των ομάδων της Bologna και της Toscana. Παράλληλα, διαβλέπει νέες συμμαχίες και εχθροπραξίες μεταξύ των

οπαδών διαφόρων ιταλικών πόλεων που εμπερικλείουν το πολιτικό στοιχείο υπό την έννοια της συσπείρωσης σε φίλιες και εχθρικές ομάδες με το κριτήριο της άκρας αριστεράς και της άκρας δεξιάς (Κοταρίδης, 2005) .

2.2 Προσέγγιση Κοινωνικής Ψυχολογίας

Ο Salvini (1985, 1988) στην Ιταλία έκανε χρήση της Θεωρίας της Κοινωνικής Μάθησης, προκειμένου να αναλύσει τα ζητήματα της προσωπικής ταυτότητας, της κυριαρχικής διάθεσης, της επιθετικότητας και της προσχώρησης σε ένα σύνολο που ονομάζεται οπαδοί συγκεκριμένης ομάδας. Εξέτασε, ακόμη, το ενδεχόμενο παρείσφρησης εγκληματικών στοιχείων στους οπαδούς, τα οποία αλλοίωναν την εικόνα των οπαδών προς τα έξω.

Στον αντίποδα, η ψυχολόγος Bruna Zani διεξήγαγε έρευνα με ερωτηματολόγιο και συνεντεύξεις και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η βία αποτελεί υπόθεση των όσων συμμετέχουν σε αυτήν και δεν σχετίζεται με τα τεκταινόμενα στον αγωνιστικό χώρο (Κοταρίδης, 2005).

2.3 Εγκληματολογική Προσέγγιση

Η εγκληματολογική προσέγγιση για την κατανόηση των αιτίων της οπαδικής βίας αποτελεί πρακτική μετά την δεκαετία του 1980 (Kabiri et al., 2020). Η Θεωρία της Κοινωνικής Μάθησης αξιοποιείται συχνά για την εξήγηση της παραβατικής συμπεριφοράς (Akers et al., 1979; Akers & Lee, 1996; Akers & Jensen, 2011; Akers & Jennings 2015) και πρεσβεύει ότι η παραβατική συμπεριφορά διαμορφώνεται σε ένα κοινωνικό συγκείμενο που σημαίνει ότι ο συγχρωτισμός με άτομα που διάκινται θετικά προς την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς στο γήπεδο, η μιμητική διάθεση ως μέσο ενίσχυσης της προσωπικής αλλά και της οπαδικής ταυτότητας και οι προσλαμβάνουσες (Akers & Jennings 2015) καθορίζουν την ετοιμότητα του οπαδού να εμπλακεί σε πράξεις ποδοσφαιρικής βίας (Smith & Wann, 2006; Wakefield & Wann, 2006; Courtney & Wann, 2010; Lee S. & Han K., 2012; Kabiri et al., 2020).

3. Νομοθεσία

Έως τα μέσα της δεκαετίας του 1980, δεν υπήρχε σαφές και εξειδικευμένο νομοθετικό πλαίσιο αντιμετώπισης της οπαδικής βίας στην Ελλάδα (Tsoukala, 2009). Τα αδικήματα εκδικάζονταν βάσει των γενικά ισχυουσών ποινικών ή αστικών διατάξεων (Μαυρομάτης, 2006). Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται περιληπτική αναφορά στο προϊσχύον δίκαιο και στην συνέχεια εκτενής ανάλυση του νόμου υπ' αριθμ. 4908/2022 ΦΕΚ 52/Α/11-3-2022 που τέθηκε σε ισχύ την 11^η Μαρτίου 2022, καθ' ότι η παρούσα εργασία διερευνά την στάση των οργανωμένων οπαδών των ποδοσφαιρικών σωματείων ως προς τις κείμενες σε αυτόν διατάξεις.

3.1 Προϊσχύον δίκαιο

Μέχρι την μεταπολίτευση, οι υποθέσεις εξύβρισης, σωματικής βλάβης και φθοράς ξένης περιουσίας στα γηπεδα ποδοσφαίρου εμπίπτουν στην δικαιοδοσία του ν.δ. 4000/1959 περί τεντιμποϊσμού (Μαυρομάτης, 2006). Το 1975, τίθεται σε εφαρμογή ο ν. 75/1975 και αποσκοπεί στην διασφάλιση της τάξης κατά την διεξαγωγή των ποδοσφαιρικών αγώνων.

Εννέα χρόνια αργότερα, τίθεται σε ισχύ ο ν. 1419/ 1984 με τίτλο «Τροποποιήσεις Διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, της Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις». Εφαρμόζεται σε περιπτώσεις θρασείας και αντικοινωνικής συμπεριφοράς νεαρών σε ηλικία ατόμων σε γήπεδα και σε πολιτικές εκδηλώσεις (Μαργαρίτης, 2009).

Μετά τα γεγονότα στο στάδιο Heysel, το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε την «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη βία των θεατών και την ανάρμοστη συμπεριφορά στις αθλητικές συναντήσεις και ειδικά στους ποδοσφαιρικούς αγώνες» η οποία δέσμευε τα κράτη- μέλη της Ε.Ε. και προέβλεπε αποκλεισμό από την παρακολούθηση αγώνα εκείνα τα άτομα που ήταν γνωστά ή ύποπτα για την πρόκληση ταραχών, ή που βρίσκονταν υπό την επήρεια αλκοόλ και άλλων ουσιών. Επίσης, υπό προϋποθέσεις έδινε την δυνατότητα να μην επιτραπούν ταξίδια για την παρακολούθηση ποδοσφαιρικών αγώνων καθώς και την διεξαγωγή σωματικής έρευνας στους φιλάθλους που προσέρχονταν στον χώρο διεξαγωγής του αγώνα. Παράλληλα, δημιουργήθηκε μία επιτροπή συνεργασίας (Standing Committee) για την διασφάλιση της εφαρμογής στην πράξη των όσων

προέβλεπε αλλά και για την ανταλλαγή χρήσιμων πληροφοριών και την έκδοση των αναγκαίων κατά περίπτωση συστάσεων. Η Ελλάδα επικύρωσε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση με τον νόμο 1787/1987.

Στην Ελληνική επικράτεια ψηφίστηκε ο νόμος 1646/1986 «Μέτρα πρόληψης και καταστολής της βίας στους αθλητικούς χώρους και άλλες διατάξεις». Αυτός ίσχυε μέχρι το 1999 για την καταστολή της οπαδικής βίας και ποινικοποιούσε πράξεις όπως η ρίψη αντικειμένων στον αγωνιστικό χώρο. Όριζε μάλιστα ως αξιόποινες τις πράξεις εκείνες που διαπράττονταν σε αθλητικούς χώρους ή /και έξω από αυτούς πριν ή μετά από έναν αθλητικό αγώνα. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι ίδιες πράξεις αν διαπράττονταν σε αθλητικό χώρο ήταν ποινικά κολάσιμες ενώ δεν χαρακτηρίζονταν ως τέτοιες εάν δεν διαπράττονταν συναρτήσει κάποιου αθλητικού αγώνα. Αφορούσε την ατομική παραβατικότητα τόσο των φιλάθλων όσο και των αθλητών ή των αθλητικών παραγόντων.

Μέτρα πρόληψης προβλέπονται για πρώτη φορά με τον νόμο 2725/1999 που έφερε τον τίτλο «Ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις». Με τον επωνομαζόμενο αθλητικό νόμο, λαμβάνονταν προληπτικά μέτρα, παρέμεναν ως έχουν τα κατασταλτικά και επιπλέον προβλεπόταν η εμπλοκή των αθλητικών σωματείων στην διαχείριση και τον περιορισμό της ποδοσφαιρικής βίας, καθώς θεωρούνταν ότι έφεραν την ευθύνη για την ορθή λειτουργία των συνδέσμων των φιλάθλων και για τον έλεγχο και την παράδοση των εισιτηρίων σε αυτούς.

Το 2002 με τον νόμο 3057 «Τροποποίηση και συμπλήρωση του ν. 2725/1999, ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού και άλλες διατάξεις» θεσπίζονται αυστηρότερα κατασταλτικά μέτρα για την οπαδική βία και προβλέπεται η ποινή της απαγόρευσης παρακολούθησης αγώνων των ομάδων τους σε όσους τιμωρούνται για αδικήματα βίας στα γήπεδα. Παράλληλα, δημιουργείται ο θεσμός του Αθλητικού Εισαγγελέα και δίδεται η δυνατότητα ηλεκτρονικής επιτήρησης εντός των αθλητικών χώρων. Ακολουθούν οι νόμοι 3207/2003, 3262/2004, 3372/2005, 3472/2006. Ο ν. 3708/2008 καταργεί τους συνδέσμους φιλάθλων και ορίζει την δημιουργία λεσχών φιλάθλων φιλοδοξώντας να περιορίσει τον φανατικό οπαδισμό και ακολουθεί ο ν. 3773/2009.

Ο Νόμος 4049/2012 με τίτλο «Αντιμετώπιση της βίας στα γήπεδα, του Ντόπινγκ, των προσυνεννοημένων αγώνων και λοιπές διατάξεις» ορίζει την ανασυγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Αθλητικού Σχεδιασμού καθώς και της Διαρκούς Επιτροπής

Αντιμετώπισης της Βίας, ορίζει νέα ποινικά αδικήματα, τροποποιεί τις διατάξεις για το ηλεκτρονικό εισιτήριο και για τις οργανωμένες μετακινήσεις φιλάθλων. Οι λέσχες φιλάθλων έχουν πλέον πιο αυστηρούς κανόνες λειτουργίας. Στο άρθρο 4 με τίτλο «Ποινική αντιμετώπιση οργανωμένης βίας με αφορμή ή αιτία αθλητικές εκδηλώσεις» εντάσσει ποινικά αδικήματα που εμπίπτουν στην κατηγορία περί εγκληματικής οργάνωσης. Τέλος, οι αθλητικές ανώνυμες εταιρείες που αγωνίζονται σε εθνικά πρωταθλήματα ποδοσφαίρου, πετοσφαίρισης και καλαθοσφαίρισης οφείλουν να εκμισθώνουν ιδιωτικές εταιρείες υπηρεσιών ασφαλείας για την επιτήρηση των οργανωμένων οπαδών.

Ο νόμος 4326/2015 απαγορεύει την εκμίσθωση ακινήτων σε λέσχη φιλάθλων ή οποιαδήποτε άλλη άτυπη συλλογική ομάδα αν δεν προσκομίσει αυτή βεβαίωση νόμιμης λειτουργίας από την Γενική Γραμματεία Αθλητισμού.

3.2 Ισχύον δίκαιο

Από την 11^η Μαρτίου 2022, βρίσκεται σε ισχύ ο νόμος 4908/2022 ΦΕΚ 52/Α/11-3-2022 «Μέτρα αντιμετώπισης της οπαδικής βίας, ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των λεσχών φιλάθλων, αθλητικός εθελοντισμός, πνευματικός αθλητισμός, ηλεκτρονικός αθλητισμός (e-sports), εργασιακός αθλητισμός, άλλες διατάξεις για τον εκσυγχρονισμό της αθλητικής νομοθεσίας και λοιπές διατάξεις.»

Αποσκοπεί στην ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της οπαδικής βίας και για τον λόγο αυτόν εξειδικεύει τα μέτρα αντιμετώπισής της, καθιστά αυστηρότερους τους όρους στέγασης και λειτουργίας των λεσχών φιλάθλων και προβλέπει την προσωρινή αναστολή ή ανάκληση της αδείας τους στο ενδεχόμενο παραβατικής συμπεριφοράς των μελών τους. Προβλέπει την σύσταση Ψηφιακού Μητρώου Μελών Λεσχών Φιλάθλων.

Σύμφωνα με τον νόμο, αυξάνονται τα κατώτατα όρια ποινών για αδικήματα βίας επ' αφορμή αθλητικών εκδηλώσεων ή αδικήματα που οφείλονται σε αντιπαλότητα μεταξύ οπαδών αθλητικών ομάδων. Παράλληλα, απαγορεύεται η αναστολή εκτέλεσης της

ποινής για εγκλήματα οπαδικής βίας και δεν προβλέπεται καμμία εξαίρεση. Προβλέπεται υποχρεωτική επιβολή περιοριστικών όρων σε περιπτώσεις αναβολής της εκδίκασης τέτοιων εγκλημάτων και ενισχύεται το πλαίσιο επιβολής διοικητικών προστίμων και ποινών εις βάρος του αθλητικού σωματείου, του Τμήματος Αμειβομένων Αθλητών (Τ.Α.Α.) ή της Αθλητικής Ανώνυμης Εταιρείας (Α.Α.Ε.) που έχει αναγνωρίσει λέσχη φιλάθλων, όταν παραβιάζεται η υποχρέωση άσκησης ελέγχου και εποπτείας επ' αυτής και της προσωρινής αναστολής λειτουργίας όλων των λεσχών φιλάθλων και των παραρτημάτων τους έως την 31η.7.2022.

Σύμφωνα με το άρθρο 72 του ν. 4908/2022 τροποποιείται το άρθρο 187 του προϋσχύοντα νόμου 4619/2019 προστίθεται αναφορά στα έννομα αγαθά της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας και της περιουσίας και η παρ. 3 διαμορφώνεται ως εξής: «3. Όποιος, εκτός από την περίπτωση της πρώτης παραγράφου, οργανώνεται με άλλον ή άλλους για να διαπράξουν κακούργημα τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση έως τρία έτη τιμωρείται ο υπαίτιος αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της ανηλικότητας, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας.»

Επιπλέον, στο άρθρο 187 προστίθεται παρ. 6 ως εξής: «6. Στις περιπτώσεις καταδίκης για αξιόποινες πράξεις του παρόντος άρθρου, καθώς και για τα συναφή αδικήματα που συνεκδικάστηκαν με την ίδια απόφαση, η ποινή δεν αναστέλλεται ούτε μετατρέπεται με κανέναν τρόπο, τυχόν δε ασκηθείσα έφεση δεν έχει αναστέλλουσα ισχύ.»

Επιπρόσθετα, στο άρθρο 4 προβλέπεται «η φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και χρηματική ποινή όποιος εκ προθέσεως μέσα σε αθλητικές εγκαταστάσεις ή στον αμέσως περιβάλλοντα χώρο τους ή στις βοηθητικές εγκαταστάσεις ή στους χώρους προσέλευσης και στάθμευσης, κατά τη διάρκεια αθλητικής εκδήλωσης εισέρχεται έχοντας καλυμμένα χαρακτηριστικά του προσώπου του, με σκοπό να παρεμποδίσει την ανίχνευση και καταγραφή του από τις συσκευές καταγραφής εικόνας, που προβλέπονται στις παρ. 14 και 15 του άρθρου 41Δ.»

Εν περιλήψει:

- Τίθεται σε εφαρμογή προσωρινή αναστολή λειτουργίας όλων των λεσχών φιλάθλων και των παραρτημάτων τους έως την 31η.7.2022 για λόγους δημόσιας ασφάλειας. Σκοπός της αναστολής είναι η εναρμόνιση των εμπλεκομένων μερών με τις νέες διατάξεις του νόμου περί αδειοδότησης και λειτουργίας των λεσχών φιλάθλων
- Καθίστανται πιο αυστηροί οι όροι στέγασης και λειτουργίας των λεσχών φιλάθλων και των παραρτημάτων τους
- Δημιουργείται σαφές θεσμικό πλαίσιο για τις προϋποθέσεις προσωρινής αναστολής ή ανάκλησης της άδειας λειτουργίας των λεσχών φιλάθλων, εφ' όσον ασκηθεί στα μέλη τους ποινική δίωξη για συγκεκριμένα προβλεπόμενα αδικήματα
- Δημιουργείται Ψηφιακό Μητρώο Μελών Λεσχών Φιλάθλων στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης
- Ορίζεται αύξηση των κατώτατων ορίων ποινών για αδικήματα βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις
- Προβλέπεται απαγόρευση, χωρίς εξαιρέσεις, της αναστολής εκτέλεσης της ποινής για εγκλήματα οπαδικής βίας.
- Θα υπάρχει υποχρεωτική επιβολή περιοριστικών όρων σε περιπτώσεις αναβολής της εκδίκασης τέτοιων εγκλημάτων.
- Ενίσχυση του πλαισίου επιβολής διοικητικών προστίμων και ποινών εις βάρος του αθλητικού σωματείου, του τμήματος αμειβομένων αθλητών (Τ.Α.Α.) ή της αθλητικής ανώνυμης εταιρείας (Α.Α.Ε.) που έχει αναγνωρίσει λέσχη φιλάθλων, όταν παραβιάζεται η υποχρέωση άσκησης ελέγχου και εποπτείας επ' αυτής
- Η εσκεμμένη κάλυψη των βιομετρικών χαρακτηριστικών είναι ποινικά κολάσιμη πράξη γιατί έχει ως απώτερο στόχο την διάπραξη αδικήματος

3.2.1 Σχολιασμός του ισχύοντος δικαίου

Ο νόμος 4908/2022 έχει αποκλειστικά κατασταλτικό χαρακτήρα. Δεν προβλέπονται μέτρα πρόληψης κοινωνικού χαρακτήρα.

Η δημιουργία Μητρώου δημιουργεί τις προϋποθέσεις για απόλυτο έλεγχο και επόπτευση στις Λέσχες Φιλάθλων οι οποίες οφείλουν να ενσωματώσουν όλους τους φιλάθλους. Επιπλέον, οι Λέσχες φέρουν την ευθύνη για τις πράξεις των μελών τους και υφίστανται τις συνέπειες παραβατικών δράσεων αυτών. Μία καλοπροαίρετη κριτική θα υποστήριζε ότι η αγάπη των φιλάθλων για την ομάδα και την Λέσχη τους θα δράσει ως πυλώνας αποτροπής παραβατικότητας γιατί αυτό θα είναι επιζήμιο για την Λέσχη. Ωστόσο, αν έστω και ένας οπαδός δράσει παρορμητικά ή κακόβουλα, η Λέσχη υφίσταται τις συνέπειες και όλοι οι λοιποί φίλαθλοι ζημιώνονται. Αυτό τους καθιστά εν δυνάμει επιτηρητές και *vigilanti* των συνοπαδών τους διότι η διάπραξη αδικήματος από εκείνους έχει άμεσο αντίκτυπο στους ίδιους. Η τακτική αυτή είναι αναχρονιστική και μεταθέτει τον ρόλο της αστυνόμευσης στον φίλαθλο και στον παράγοντα.

Με τα νέα μέτρα γίνεται απόπειρα να περιορισθούν οι δράσεις ομάδων που προκαλούν φθορές σε ξένες ιδιοκτησίες και διαπράττουν κλοπές.

Με την απαγόρευση μετατροπής ή αναστολής των ποινών οι καταδικασθέντες οδηγούνται στην φυλακή, ακόμη και όταν οι παραβάσεις είναι πλημμεληματικού χαρακτήρα ενώ κατάδικοι για σοβαρότερα εγκλήματα έχουν δικαίωμα αναστολής και μετατροπής της ποινής. Μπορεί η βαρύτητα της ποινής να δρα αποτρεπτικά αλλά δεν είναι νομικά ορθό εγκλήματα, τα οποία τιμωρούνται με ποινή πρόσκαιρης ή και ισόβιας κάθειρξης, να χαίρουν μεγαλύτερης επιείκειας, ως προς το δικονομικό σκέλος της δυνατότητας αναστολής, μετατροπής και του ανασταλτικού αποτελέσματος της άσκησης έφεσης από εγκλήματα συμμοριών που επισύρουν απλή φυλάκιση.

Μέρος Δεύτερο

4. Έρευνα

Στο κεφάλαιο αυτό, παρατίθενται η μεθοδολογία της έρευνας καθώς και ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα. Παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν καθώς και η διαδικασία δειγματοληψίας και επεξεργασίας των δεδομένων. Στην συνέχεια, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας και εξάγονται τα συμπεράσματα.

4.1 Θεωρία Κοινωνικών Αναπαραστάσεων

Το θεωρητικό πλαίσιο της προσέγγισης των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων αναπτύχθηκε από τον Serge Moscovici το 1961. Πρόκειται περί προσέγγισης που άπτεται του πεδίου της κοινωνικής ψυχολογίας και επικεντρώνεται στην ατομική σκέψη και στο ατομικό συναίσθημα όπως διαμορφώνονται με την συλλογική αλληλεπίδραση και επικοινωνία.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν συμβολικούς τύπους που σχηματοποιούνται μέσω της διαπροσωπικής και κοινωνικής επικοινωνίας, καθορίζουν τον τρόπο σκέψης και διάδρασης του ατόμου με τους άλλους και συντελούν στην διαμόρφωση των ατομικών αντιλήψεων αλλά και των κοινωνικών αντικειμένων.

Η σύνθεση του εξωτερικού κόσμου πραγματώνεται με την προβολή των κοινωνικών αναπαραστάσεων, την αντικειμενοποίηση μίας κατασκευασμένης εικονικής μορφής που απορρέει από ένα φάσμα ερμηνειών του περιβάλλοντος κόσμου μέσω των πεποιθήσεων, των γνώσεων και των σκέψεων. Στην ψυχοκοινωνική διαδικασία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, ο εσωτερικός κόσμος των συναισθημάτων και της ψυχοσύνθεσης συγκλίνει με τον εξωτερικό και βοηθούν το άτομο να ερμηνεύσει το άγνωστο του περιβάλλοντος κόσμου. Μέσω της κοινωνικής ανταλλαγής των μελών της ομάδας, σχηματίζεται η ερμηνεία της ατομικής ταυτότητας.

Σύμφωνα με τους Bauer & Gaskell, όπως αναφέρονται στον Foster (2011), η κοινωνική αναπαράσταση απαρτίζεται από τρία στοιχεία: το υποκείμενο, το αντικείμενο και το πλαίσιο. Το υποκείμενο προσδιορίζεται από τα άτομα που συντελούν στον σχηματισμό

και την μεταφορά της κοινωνικής αναπαράστασης, ενώ το αντικείμενο αποτελεί το σημείο εστίασης της αναπαράστασης. Οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι λειτουργική η κοινωνική ομάδα αποτελούν το πλαίσιο.

Είναι, λοιπόν, άκρως ενδιαφέρον να διερευνηθεί η διαδικασία της αγκυροβόλησης και της αντικειμενοποίησης (Fraser et al., 2001) στους φορείς της οπαδικής βίας και ποιες σημαντικές πληροφορίες παραλείπουν κατά την διεργασία της πρώτης. Καθώς οι κοινωνικές αναπαραστάσεις μεταλλάσσονται εύκολα λόγω του δυναμικού, κυκλικού και διαρκώς μεταβαλλόμενου χαρακτήρα τους (Fraser et al., 2001), είναι άξιον διερεύνησης εάν άτομα που στο παρελθόν ήταν κοινωνοί της ποδοσφαιρικής βίας, ενστερνίζονται στην παρούσα φάση της ζωής τους τα μέτρα αντιμετώπισής της ή αν οι διάφορες στάσεις που έχουν προκύψει όλα τα χρόνια που εκτίθενται στο οργανωμένο οπαδικό αντικείμενο (Moscovici, 1961), έχουν αποτελέσει συμπληρωματικές διαστάσεις της κοινωνικής αναπαράστασης που είχαν.

4.2 Σκοπός της ερευνητικής μελέτης

Ο βασικός σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταγραφούν οι αντιλήψεις που έχουν οι οργανωμένοι οπαδοί για το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο αντιμετώπισης της οπαδικής βίας, να διερευνηθεί κατά πρώτον πόσο γνωρίζουν ποια είναι τα μέτρα αυτά και κατά δεύτερον αν αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα αντιμετώπισης της οπαδικής βίας. Επιπρόσθετα, διερευνάται αν είναι ικανοποιημένοι από τα μέτρα που έχουν ληφθεί.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται εδώ αφορούν μια αρχική γενική ερευνητική μελέτη με την αρωγή της θεωρίας των κοινωνικών αναπαραστάσεων για την πρόσληψη των σκοπών και στόχων του ισχύοντος δικαίου και την αποτελεσματικότητά του στον περιορισμό των φαινομένων ποδοσφαιρικής βίας. Τα ευρήματα θα μπορούσαν στην συνέχεια να αποτελέσουν το έναυσμα μίας ειδικότερης έρευνας που θα αφορά την λειτουργία των Λεσχών των Φιλάθλων και πώς κατανοούν τον ρόλο τους οι οργανωμένοι οπαδοί αναφορικά με την οπαδική βία.

Επιμέρους στόχοι είναι η διερεύνηση των αιτίων που ωθούν τους οπαδούς να επιδίδονται σε πράξεις παραβατικές στα πλαίσια των αθλητικών συναντήσεων και ποια αναπαράσταση έχουν τόσο για την αυτοεικόνα τους και την ατομική ταυτότητα όσο και για την συλλογική οπαδική ταυτότητα.

Τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν θα είναι χρήσιμα ώστε να διαφανεί εάν τα μέτρα θα είναι αποτελεσματικά, αν οι οπαδοί έχουν διάθεση συνεργασίας προκειμένου να τελεσφορήσει η προσπάθεια περιορισμού του φαινομένου και τέλος να σκιαγραφηθεί το προφίλ του Έλληνα οργανωμένου οπαδού ως προς την σχέση του με την οπαδική βία και τις Λέσχες φιλάθλων.

4.3 Μέθοδος

Για την ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας ακολουθήθηκαν όλες οι προβλεπόμενες διαδικασίες της ποσοτικής έρευνας, όπως η αξιοποίηση του θεωρητικού πλαισίου για τον καθορισμό των ερωτημάτων, η συλλογή δεδομένων με την χρήση κλιμάκων που περιέχουν συγκεκριμένες ερωτήσεις με καθορισμένο μετρήσιμο εύρος απαντήσεων και η ανάλυση δεδομένων με στατιστικές μεθόδους. Η επιλογή της ποσοτικής έρευνας ενισχύθηκε από τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία διερευνούν μετρήσιμα δεδομένα.

Κριτήριο εισαγωγής των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα αποτέλεσε η ιδιότητα του οργανωμένου οπαδού σε ελληνική ομάδα. Η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε ήταν η «δειγματοληψία ευκολίας, η οποία ενέχει την επιλογή των πλησιέστερων και πιο εύκαιρων ατόμων ως αποκρινόμενων» (Robson, 2011). Στην δειγματοληψία ευκολίας η διανομή των ερωτηματολογίων γίνεται με κριτήριο την εύκολη πρόσβαση του ερευνητή.

Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν αρχικά δια ζώσης και στην συνέχεια ηλεκτρονικά σε λέσχες φιλάθλων της Αττικής και πιο συγκεκριμένα: στις λέσχες φιλάθλων Ολυμπιακού, Παναθηναϊκού, Απόλλωνα Σμύρνης, Πανιωνίου. Ερωτηματολόγια στάλθηκαν ηλεκτρονικά, επίσης, σε οπαδούς της ομάδας του ΠΑΟΚ που διατηρούν κοινωνικές σχέσεις με τον ερευνητή. Τηρήθηκαν τα πρωτόκολλα δεοντολογίας, όπως ορίζονται από τον κανονισμό του Πανεπιστημίου και σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Η συμμετοχή για τους οπαδούς ήταν απολύτως εθελοντική, εμπιστευτική και απόρρητη. Όσοι δέχθηκαν να συμμετάσχουν, είχαν προηγουμένως ενημερωθεί για τον σκοπό και το περιεχόμενο της έρευνας και είχαν λάβει γνώση ότι διασφαλίζεται η ανωνυμία τους καθώς και το απόρρητο λοιπών πληροφοριών που τους αφορούν και αποτελούν προσωπικά δεδομένα.

4.4 Δυσκολίες και Περιορισμοί

Κατά την διάρκεια της έρευνας, ενέσκηψαν ορισμένα εμπόδια και δυσκολίες εξ' αιτίας των οποίων άλλαξε ο αρχικός σχεδιασμός της εκπόνησής της.

Αρχικά, τα ερωτηματολόγια είχαν εκτυπωθεί και είχε προγραμματισθεί να δοθούν στους φιλάθλους των προαναφερθεισών οπαδικών κοινοτήτων προκειμένου να συμπληρωθούν ιδιοχείρως. Το γεγονός, όμως, ότι οι λέσχες φιλάθλων παραμένουν κλειστές έως την 31 Ιουλίου 2022 σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις του Νόμου, κατέστησε δυσχερή την διανομή των ερωτηματολογίων. Μόνον δεκαέξι άτομα ανταποκρίθηκαν. Για τον λόγο αυτό, τα ερωτηματολόγια αυτά δεν ελήφθησαν υπόψει προκειμένου να υπάρξει διαφάνεια ενεργειών και προωθήθηκε στις οπαδικές κοινότητες η ηλεκτρονική διεύθυνση του ερωτηματολογίου. Τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν ηλεκτρονικά είναι εκείνα που συμπεριελήφθηκαν στην έρευνα.

Πέραν της πρακτικής δυσκολίας που ήταν απόρροια των διατάξεων του νόμου περί κλειστών λεσχών, διαπιστώθηκε ότι οι φίλαθλοι ήταν δύσπιστοι και διστακτικοί ως προς την τήρηση της ανωνυμίας των στοιχείων τους και ως προς τους αποδέκτες των επεξεργασμένων αποτελεσμάτων της έρευνας. Κάποιοι εξ αυτών εξέφρασαν την δυσπιστία τους για την ιδιόχειρη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου καθώς μπορούσε να πιστοποιηθεί σε ποιους διανεμήθηκε προς συμπλήρωση. Αυτό αποτέλεσε τον δεύτερο λόγο που προτιμήθηκε στην συνέχεια η αποστολή ηλεκτρονικής φόρμας συμπλήρωσης ερωτηματολογίου, καθώς διασφαλίζεται ευκολότερα η ανωνυμία των συμμετεχόντων.

Εν τούτοις, υπήρχε ένας μικρός αριθμός φιλάθλων που εξέφρασε φόβους για ηλεκτρονική παρακολούθηση και εντοπισμό τους.

4.5 Περιγραφή Δείγματος

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 74 οπαδοί των προαναφερθέντων ομάδων, εκ των οποίων 65 ήταν άνδρες με ποσοστό 87,8% και 9 ήταν γυναίκες με ποσοστό 12,2%. Η ανισοκατανομή στο δείγμα αντικατοπτρίζει την ανισοκατανομή των φύλων στον οργανωμένο οπαδισμό. Το δείγμα χωρίστηκε σε 5 ηλικιακές κατηγορίες ως εξής:

- **Κάτω των 18 ετών**

- 18 – 29 ετών
- 30 – 39 ετών
- 40 – 49 ετών
- 50 ετών και άνω

Η ποσοστιαία συμμετοχή του δείγματος στις προαναφερόμενες κατηγορίες ήταν 8,1% ηλικίας κάτω των 18 ετών, 25,7% μεταξύ 18 και 29 ετών, 25,7% μεταξύ 30 και 39 ετών, 29,7% μεταξύ 40 και 49 ετών και 10,8% 50 ετών και άνω.

Τέλος, το ερευνητικό δείγμα αποτελείται από 27 οπαδούς του Ολυμπιακού (36,49%), 15 οπαδούς της ΑΕΚ (20,27%), 12 οπαδούς του ΠΑΟΚ (16,22%), 8 οπαδούς του Απόλλωνα Σμύρνης (10,81%), 6 οπαδούς του Παναθηναϊκού (8,11%) και 6 οπαδούς του Πανιωνίου (8,11%).

4.6 Ερευνητικά εργαλεία

Για την συλλογή των δεδομένων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η τεχνική του μεικτού ερωτηματολογίου με ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών στην πλειονότη-[π02εδφγγτα τους. Οι συμμετέχοντες είχαν την ευχέρεια να δώσουν ανοιχτού τύπου απαντήσεις σε κάποιες ερωτήσεις.

Το ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα) χωρίζεται σε τρία (3) μέρη. Στο πρώτο μέρος συλλέγονται ορισμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά: ηλικία, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο, ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις που εξετάζουν την συμμετοχή των ερωτηθέντων στους οργανωμένους Συνδέσμους των ομάδων τους, ενώ γίνεται μία πρώτη προσέγγιση για το εάν έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν σε επεισόδια εναντίον αντίπαλης ομάδος.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου εξετάζεται η άποψη των ερωτηθέντων για τα νέα μέτρα της πολιτείας κατά της οπαδικής βίας. Παραθέτονται μεταξύ άλλων και τρεις (3) ερωτήσεις κλειστού τύπου, σε κλίμακα 1 έως 5 (καθόλου έως πάρα πολύ). Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου διασφαλίζουν την συλλογή συστηματοποιημένων απαντήσεων, ενώ είναι κατάλληλες για εύκολη ομαδοποίηση και επεξεργασία των αποτελεσμάτων, ενώ παράλληλα εάν το ερώτημα και οι

απαντήσεις έχουν τεθεί σωστά και κατανοητά για τον ερωτηθέντα, αποφεύγεται η λανθασμένη συμπλήρωση από τον ενδιαφερόμενο.

Στο σύνολο του ερωτηματολογίου, εκτός από τις τρεις ερωτήσεις κλειστού τύπου που χρησιμοποιήθηκαν στο τρίτο μέρος αυτού, έγινε εκτεταμένη χρήση είκοσι μίας (21) ερωτήσεων πολλαπλών επιλογών (multiple choice), τριών (3) ερωτήσεων ανοικτού τύπου, όπου ο ενδιαφερόμενος καλείται να απαντήσει ελεύθερα (π.χ. Ποιας ομάδας είστε οπαδός;), και τεσσάρων (4) ερωτήσεων μερικώς κλειστού τύπου (semi-closed) όπου δίδεται η δυνατότητα στον ερωτούμενο να καταγράψει τη δική του απάντηση εάν οι έτοιμες απαντήσεις δεν τον ικανοποιούν.

4.7 Στατιστική Ανάλυση των Δεδομένων

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό εργαλείο Data Analysis, της εφαρμογής Excel για Windows. Πραγματοποιήθηκε περιγραφική στατιστική ανάλυση των δεδομένων και κατόπιν επιχειρήθηκε η συσχέτιση μέσω του ιδίου εργαλείου μεταξύ των βασικών αποτελεσμάτων των 30 ερωτήσεων που είχαν τεθεί μέσω του ερωτηματολογίου.

4.8 Αποτελέσματα της Έρευνας

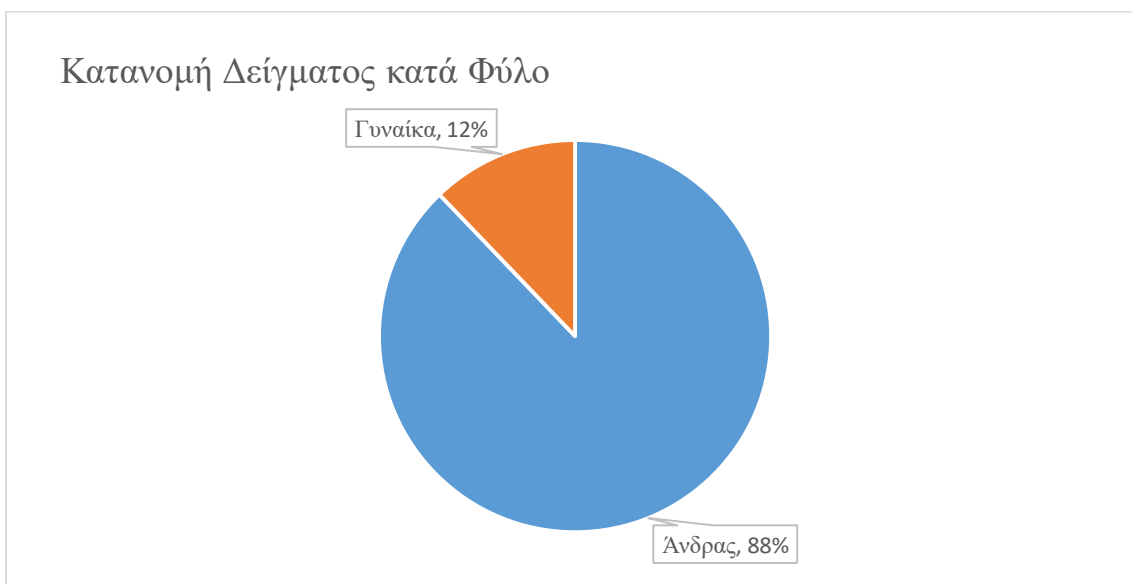
Η έρευνα διεξήχθη με την χρήση ηλεκτρονικής υποβολής ερωτηματολογίου μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Google Forms. Το ερωτηματολόγιο που παρουσιάζεται στο Παράρτημα της συγκεκριμένης εργασίας, απεστάλη μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε 100 ενδιαφερομένους και παρέμεινε ανοικτό προς συμπλήρωση για μία εβδομάδα. Από τους 100 ενδιαφερομένους απήντησαν εν τέλει επιτυχώς οι 80. Ωστόσο, 6 ερωτηματολόγια εξ αυτών απορρίφθηκαν λόγω λανθασμένης ή ελλιπούς συμπλήρωσης των υποβαλλόμενων ερωτήσεων.

4.8.1 Πρώτο Μέρος: Δημογραφικά Στοιχεία Δείγματος

Από την κατανομή των 74 απαντήσεων με γνώμονα το φύλο του ερωτηθέντος προέκυψαν τα αποτελέσματα που εμφανίζονται στον Πίνακα 1.

Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό %
Άνδρας	65	87.84%
Γυναίκα	9	12.16%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 1 Κατανομή δείγματος κατά φύλο

Εικόνα 1 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος κατά φύλο

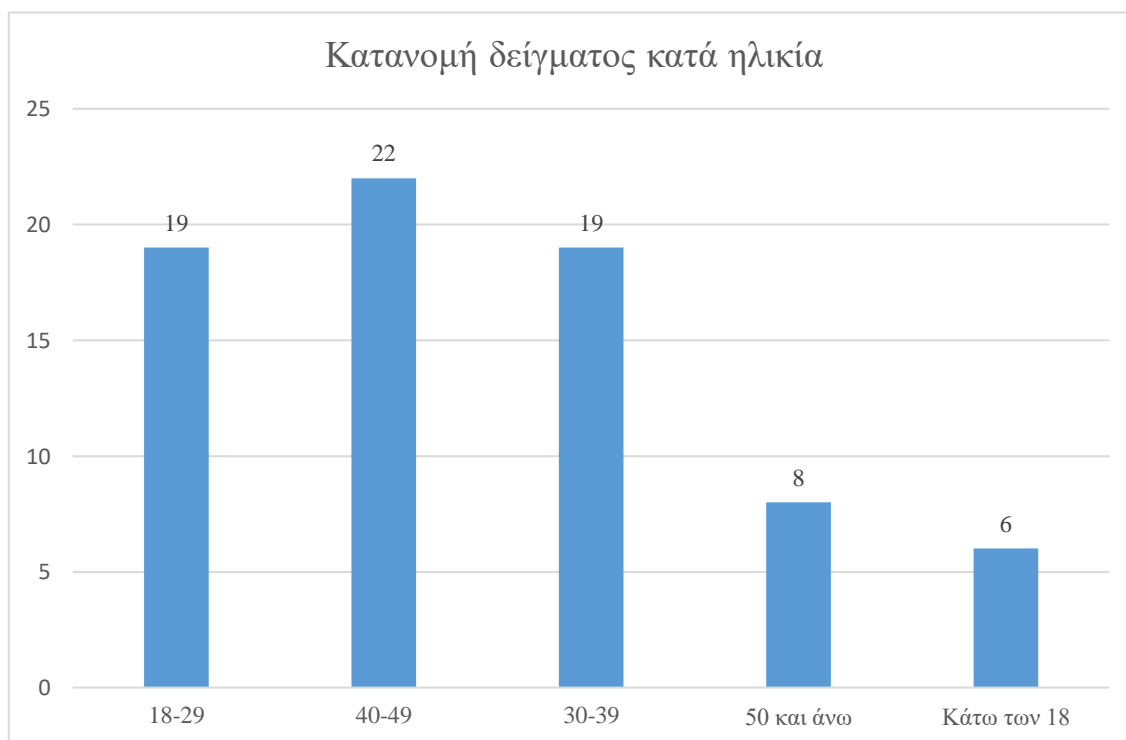
Το 88% των ερωτηθέντων είναι άνδρες, ενώ μόλις το 12% είναι γυναίκες, κάτι το οποίο ήταν απολύτως αναμενόμενο μιας και το ποδόσφαιρο είναι γενικώς ένα ανδροκρατούμενο άθλημα.

Αντιστοίχως, η ηλικιακή κατανομή του δείγματος έγινε λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα δημογραφικά στοιχεία, τα οποία συνετέλεσαν στην ομαδοποίηση συγκεκριμένων παραγωγικών ομάδων του ελληνικού πληθυσμού.

Τα αποτελέσματα αποδεικνύουν ότι το ενδιαφέρον για το άθλημα του ποδοσφαίρου με την ενεργή συμμετοχή του φίλαθλου κοινού επικεντρώνεται κυρίως στις ηλικίες από 18 έως 50 ετών περίπου.

Ηλικία	Συχνότητα	Ποσοστό %
Κάτω των 18	6	8.11%
18-29	19	25.68%
30-39	19	25.68%
40-49	22	29.73%
50 και άνω	8	10.81%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 2 Ηλικιακή κατανομή δείγματος

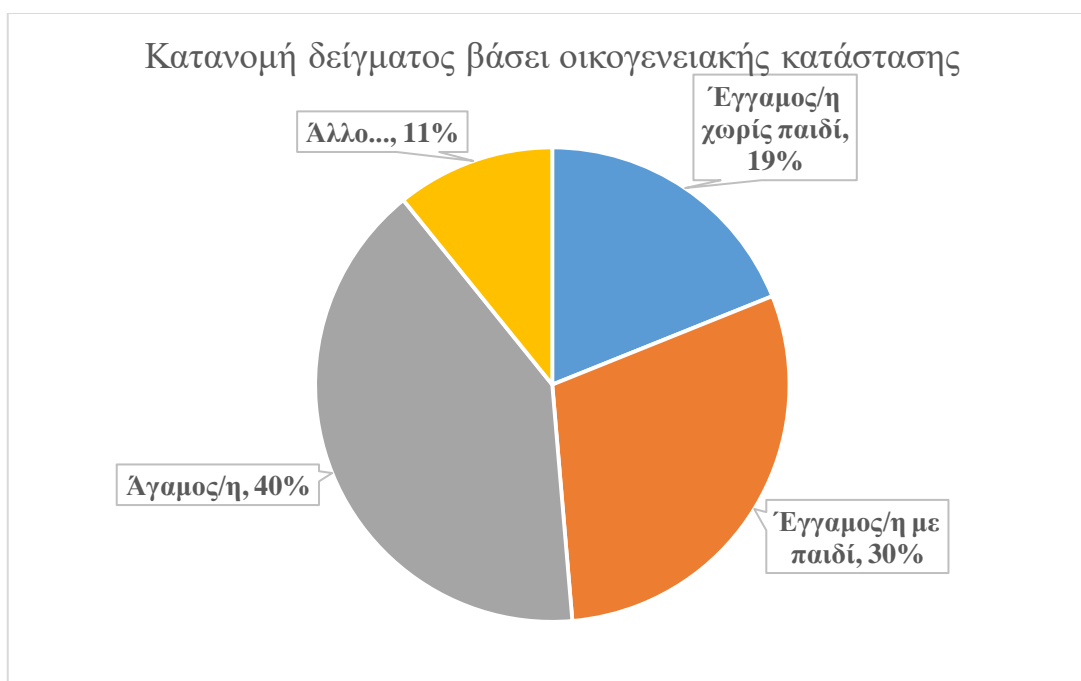
Εικόνα 2 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος κατά ηλικία

Ένα ακόμα σημαντικό δημογραφικό στοιχείο του δείγματος είναι η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Τα συγκεκριμένα δεδομένα πιθανώς να αποτελέσουν σημαντική παράμετρο προς εξέταση, εφόσον η ύπαρξη ή όχι οικογένειας αναμένεται

να επηρεάσει την εν γένει συμπεριφορά του φιλάθλου κατά την επίσκεψη του στο γήπεδο.

Οικογενειακή Κατάσταση	Συχνότητα	Ποσοστό %
Έγγαμος/η χωρίς παιδί	14	18.92%
Έγγαμος/η με παιδί	22	29.73%
Άγαμος/η	30	40.54%
Άλλο...	8	10.81%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 3 Κατανομή δείγματος βάσει οικογενειακής κατάστασης

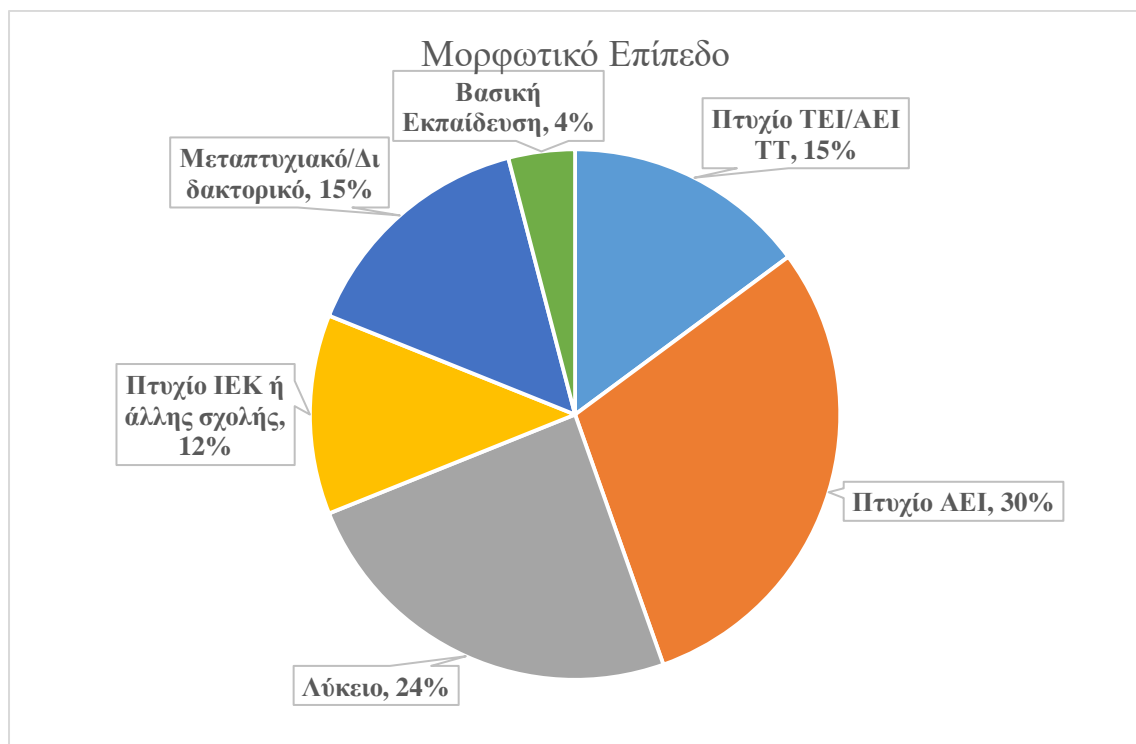
Εικόνα 3 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει οικογενειακής κατάστασης

Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος της έρευνας συμπληρώνεται με την αξιολόγηση του μορφωτικού επιπέδου των ερωτηθέντων, καθώς και του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματός τους. Και τα δύο στοιχεία θα αξιολογηθούν στη συνέχεια, συναρτήσει άλλων παραμέτρων που

αφορούν κυρίως στην εκδήλωση βίαιων συμπεριφορών κατά την διάρκεια ενός ποδοσφαιρικού αγώνα. Θα εξεταστεί εάν το μορφωτικό επίπεδο των οπαδών, καθώς και η οικονομική κατάστασή τους ενδεχομένως να αποτελούν ουσιαστικό παράγοντα εκδήλωσης ή καταστολής τέτοιων συμπεριφορών.

Μορφωτικό Επίπεδο	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πτυχίο ΤΕΙ/ΑΕΙ ΤΤ	11	14.86%
Πτυχίο ΑΕΙ	22	29.73%
Λύκειο	18	24.32%
Πτυχίο ΙΕΚ ή άλλης σχολής	9	12.16%
Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό	11	14.86%
Βασική Εκπαίδευση	3	4.05%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

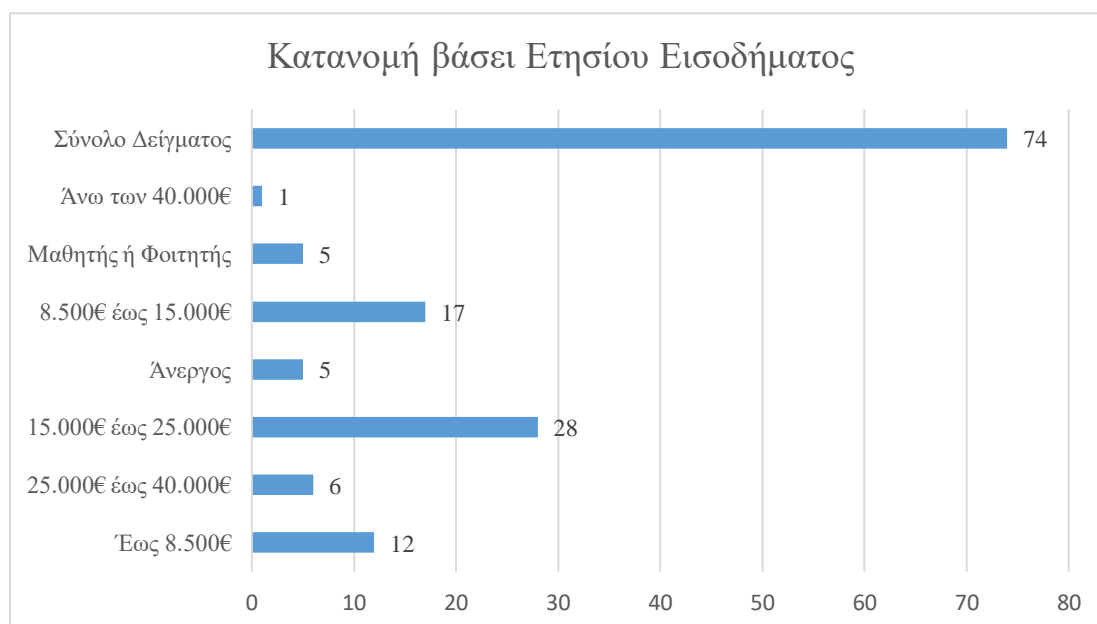
Πίνακας 4 Κατανομή δείγματος βάσει μορφωτικού επιπέδου

Εικόνα 4 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει μορφωτικού επιπέδου

Ετήσιο Οικογενειακό Εισόδημα	Συχνότητα	Ποσοστό %
Έως 8.500€	12	16.22%
8.500€ έως 15.000€	17	22.97%
15.000€ έως 25.000€	28	37.84%
25.000€ έως 40.000€	6	8.11%
Ανω των 40.000€	1	1.35%
Μαθητής ή Φοιτητής	5	6.76%
Ανεργος	5	6.76%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 5 Κατανομή δείγματος βάσει ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος

Εικόνα 5 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει εισοδήματος

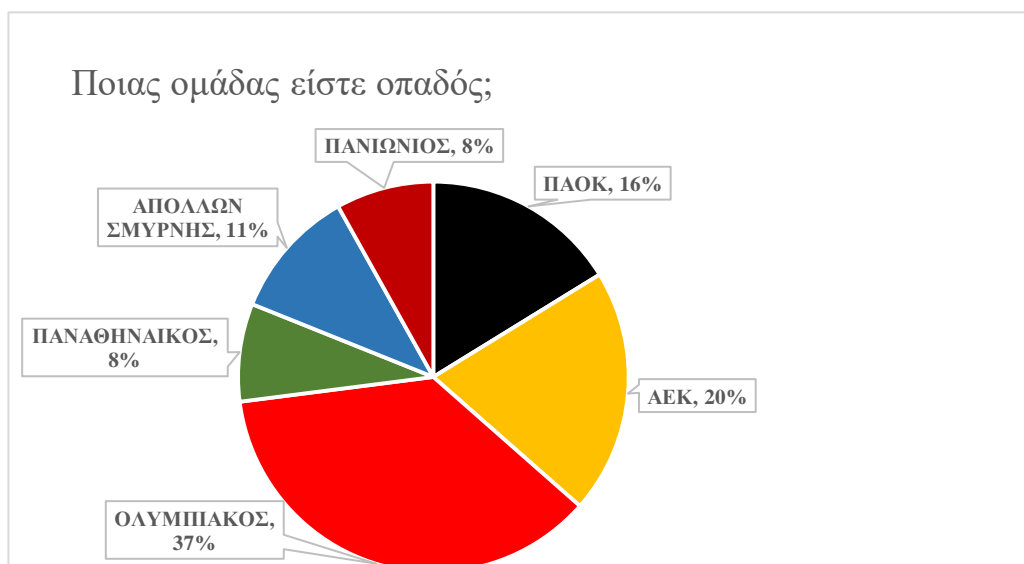
4.8.2 Δεύτερο Μέρος: Συμμετοχή σε οργανωμένους Συνδέσμους

Το δεύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου αφορά την συμμετοχή του ενδιαφερομένου σε οργανωμένους Συνδέσμους Αθλητικών Σωματείων. Σε αυτό το τμήμα εξετάζεται η ενεργή συμμετοχή του ερωτηθέντος σε Συνδέσμους ομάδων, ενώ παράλληλα γίνεται μία πρώτη προσέγγιση της πιθανής εμπλοκής του σε επεισόδια κατά αντιπάλου ομάδος, καθώς και το εύρος και ο τόπος αυτών.

Ποιας ομάδας είστε οπαδός;	Συχνότητα	Ποσοστό %
ΠΑΟΚ	12	16.22%
ΑΕΚ	15	20.27%
ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ	27	36.49%
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΚΟΣ	6	8.11%
ΑΠΟΛΛΩΝ ΣΜΥΡΝΗΣ	8	10.81%
ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ	6	8.11%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 6 Κατανομή δείγματος βάσει αθλητικής ομάδας

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνει μνεία ότι οι ερωτηθέντες προέρχονται από διάφορους οργανωμένους συνδέσμους των ομάδων που αναφέρονται στον συγκεντρωτικό Πίνακα 6, καθώς και στην αντίστοιχη γραφική αναπαράσταση.

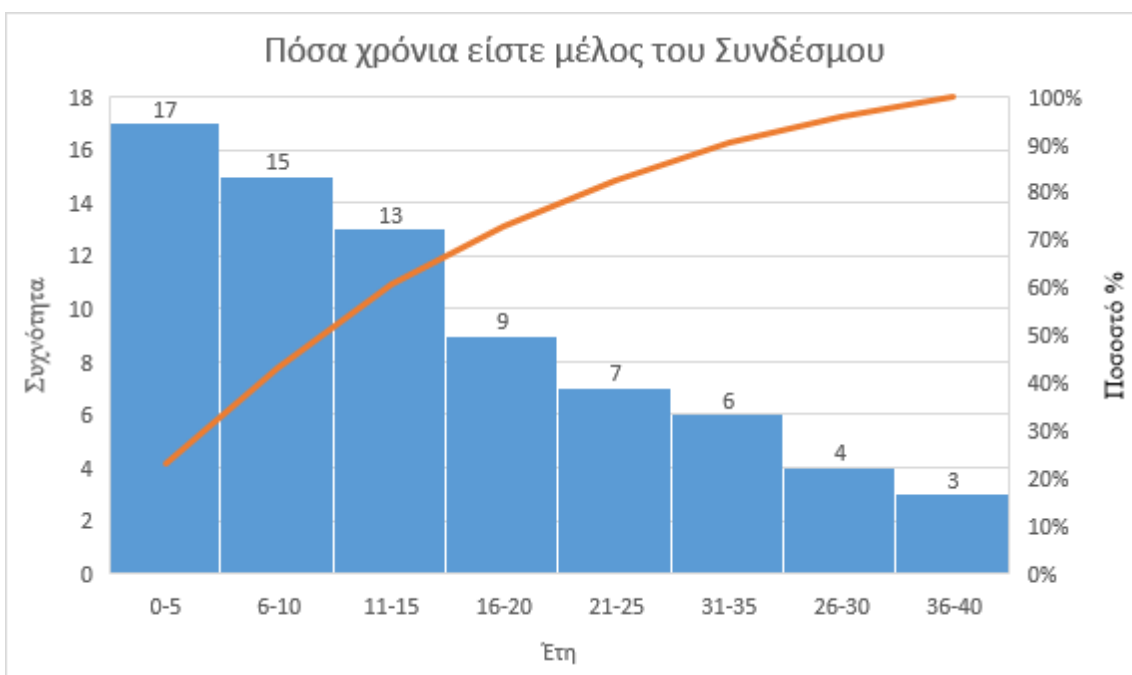
Εικόνα 6 Γραφική αναπαράσταση της κατανομής του δείγματος βάσει αθλητικής ομάδας

Το δείγμα δεν αντικατοπτρίζει την πραγματική ποσόστωση των οπαδών ανά ομάδα στην Ελληνική Επικράτεια, ωστόσο προσδιορίζει τις αθλητικές καταβολές των οπαδών. Κάνοντας χρήση αυτών των δεδομένων σε συνάρτηση με άλλα ποσοτικά χαρακτηριστικά υπάρχει η δυνατότητα της συσχέτισης των ομάδων με πράξεις και φαινόμενα βίας από τους οπαδούς τους.

Εύρος Ετών Συμμετοχής	Συχνότητα	Ποσοστό %
0-5	17	22.97%
6-10	15	20.27%
11-15	13	17.57%
16-20	9	12.16%
21-25	7	9.46%
26-30	4	5.41%
31-35	6	8.11%
36-40	3	4.05%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 7 Έτη συμμετοχής σε οργανωμένους Συνδέσμους

Σύμφωνα με το ακόλουθο διάγραμμα Pareto είναι εμφανές ότι το ενδιαφέρον των οπαδών για συμμετοχή σε Συνδέσμους είναι αρκετά ισχυρό για τα μετεφηβικά χρόνια. Όπως είναι φυσικό, αυτό το ενδιαφέρον ατονεί όσο τα χρόνια ενασχόλησης παρέρχονται.

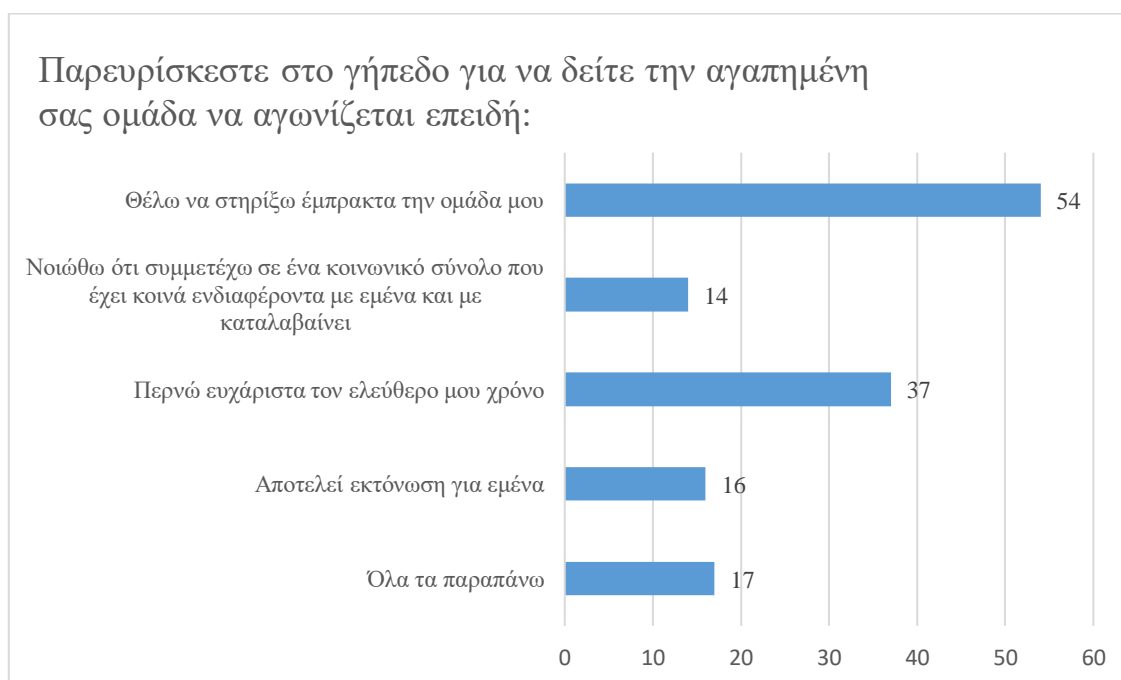
Εικόνα 7 Διάγραμμα Pareto που απεικονίζει τα έτη συμμετοχής σε οργανωμένους Συνδέσμους

Η επόμενη ερώτηση προς τους συμμετέχοντες αφορά τους λόγους παρουσίας τους στο γήπεδο. Η πλειοψηφία αναφέρει ότι επιθυμεί να δείξει έμπρακτα την στήριξη της προς

την ομάδα της επιλογής της, ενώ παράλληλα το γήπεδο αποτελεί μια ευχάριστη ενασχόληση κατά τη διάρκεια του περιορισμένου ελεύθερου χρόνου που διαθέτει ο σύγχρονος άνθρωπος.

Παρευρίσκεστε στο γήπεδο για να δείτε την αγαπημένη σας ομάδα να αγωνίζεται επειδή:	Συχνότητα	Ποσοστό %
Θέλω να στηρίξω έμπρακτα την ομάδα μου	54	72.97%
Αποτελεί εκτόνωση για εμένα	16	21.62%
Περνώ ευχάριστα τον ελεύθερο μου χρόνο	37	50.00%
Νοιώθω ότι συμμετέχω σε ένα κοινωνικό σύνολο που έχει κοινά ενδιαφέροντα με εμένα και με καταλαβαίνει	14	18.92%
Όλα τα παραπάνω	17	22.97%
Σύνολο Δείγματος	138	186.49%

Πίνακας 8 Λόγοι παρουσίας στο γήπεδο

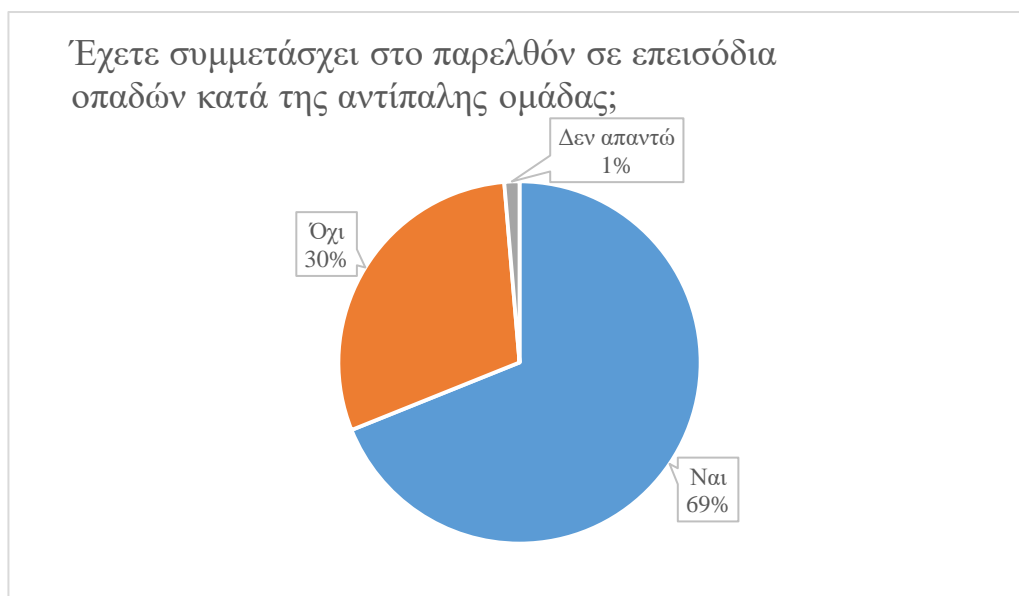

Εικόνα 8 Γραφική αναπαράσταση των λόγων παρουσίας σε αθλητικό χώρο

Ωστόσο, αυτή η ενασχόληση, σύμφωνα πάντα με τα αποτελέσματα της ενάτης ερώτησης, συνδυάζεται κατά περίπου 69% με φραστικά ή άλλης φύσεως επεισόδια κατά της αντίπαλης ομάδας, ένα ιδιαίτερος υψηλό ποσοστό συμμετοχής σε πράξεις βίας.

Έχετε συμμετάσχει στο παρελθόν σε επεισόδια οπαδών κατά της αντίπαλης ομάδας;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Ναι	51	68.92%
Όχι	22	29.73%
Δεν απαντώ	1	1.35%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 9 Συμμετοχή σε επεισόδια

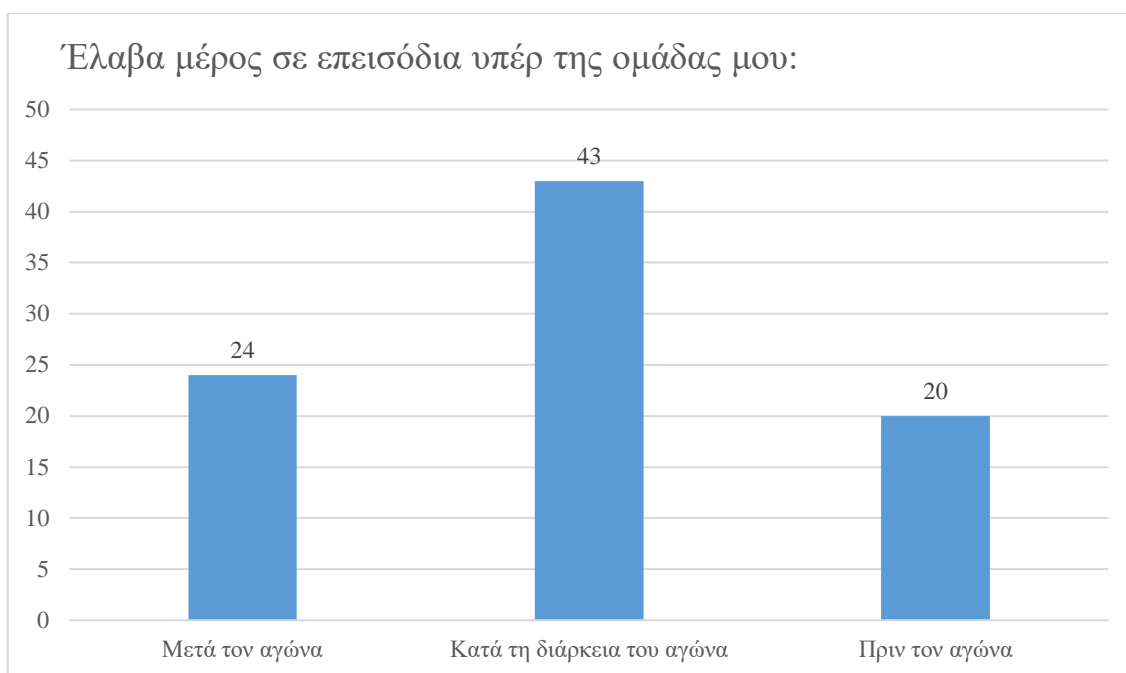
Εικόνα 9 Γραφική αναπαράσταση της συμμετοχής σε επεισόδια

Η επόμενη ερώτηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προηγούμενη. Όσοι από τους ερωτηθέντες απήντησαν καταφατικά, ήτοι 51 άτομα από τα 74, καλούνται να απαντήσουν σε ποια στιγμή της επίσκεψής τους στο γήπεδο ενεπλάκησαν σε επεισόδια υπέρ της ομάδας τους: Πριν τον αγώνα, μετά τον αγώνα ή κατά τη διάρκεια αυτού;

Περίπου το 40% αναφέρει ευθαρσώς ότι συμμετείχε και στις τρεις φάσεις που προαναφέρθηκαν διατυπώνοντας ξεκάθαρα τη σύνδεση της συγκεκριμένης ανθρώπινης δραστηριότητας με πράξεις βίαιης συμπεριφοράς προς τον συνανθρωπό τους.

Έλαβα μέρος σε επεισόδια υπέρ της ομάδας μου (απαντήστε εάν έχετε απαντήσει καταφατικά στην προηγούμενη ερώτηση)	Συχνότητα	Ποσοστό %
Μετά τον αγώνα	24	47.06%
Κατά τη διάρκεια του αγώνα	43	84.31%
Πριν τον αγώνα	20	39.22%
Σύνολο Δείγματος	51	100.00%

Πίνακας 10 Χρόνος συμμετοχής σε επεισόδια

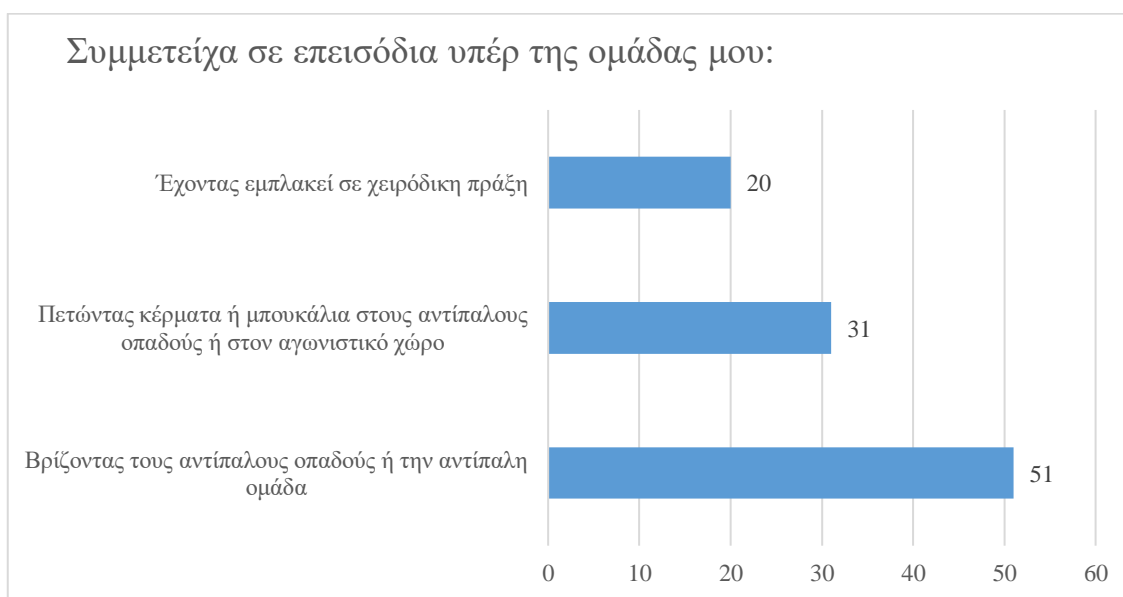

Εικόνα 10 Γραφική αναπαράσταση τους χρόνου συμμετοχής σε επεισόδια

Η δεύτερη φάση του ερωτηματολογίου ολοκληρώνεται με την την ακόλουθη ερώτηση: «Συμμετείχα σε επεισόδια υπέρ της ομάδας μου με έναν ή περισσότερους τρόπους». Όσοι απήντησαν θετικά στις προηγούμενες δύο ερωτήσεις, επιστέγασαν την προηγούμενη τοποθέτησή τους με την παραδοχή ότι επιτέθηκαν τουλάχιστον λεκτικά εναντίον των αντιπάλων της ομάδας τους, το 60% κατέφυγε σε ξεκάθαρη πράξη βίας, ενώ το 40% ενεπλάκη σε χειρόδικη πράξη, ποσοστό ανησυχητικά υψηλό.

Συμμετείχα σε επεισόδια υπέρ της ομάδας μου (απαντήστε εάν έχετε απαντήσει καταφατικά στην προηγούμενη ερώτηση)	Συχνότητα	Ποσοστό %
Βρίζοντας τους αντίπαλους οπαδούς ή την αντίπαλη ομάδα	51	100.00%
Πετάνοντας κέρματα ή μπουκάλια στους αντίπαλους οπαδούς ή στον αγωνιστικό χώρο	31	60.78%
Έχοντας εμπλακεί σε χειρόδικη πράξη	20	39.22%
Σύνολο Δείγματος	51	100.00%

Πίνακας 11 Τρόπος συμμετοχής σε επεισόδια

Εικόνα 11 Γραφική αναπαράσταση τους τρόπου συμμετοχής σε επεισόδια

4.8.3 Τρίτο Μέρος: Άποψη για τα μέτρα

Στο τρίτο και τελευταίο τμήμα του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες καλούνται να εκφέρουν την άποψή τους για τα ενισχυμένα μέτρα που έχει εξαγγείλει η κυβέρνηση κατά της οπαδικής βίας.

Στην ερώτηση εάν «γνωρίζουν τα μέτρα που λαμβάνει σήμερα η πολιτεία για την αντιμετώπιση της αθλητικής βίας», απάντησε το σύνολο του δείγματος. Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων αποδεικνύουν ότι κατέχουν εις βάθος τα νέα μέτρα, αφού περίπου το 73% απήντησε ότι τα γνωρίζει «πολύ καλά» ή «πάρα πολύ καλά». Εάν συμπεριληφθεί και το ποσοστό που απήντησε «αρκετά καλά», τότε το ποσοστό που γνωρίζει σε ικανοποιητικό βαθμό τα ισχύοντα μέτρα ανέρχεται στο 90%. Τέλος, μόνον το 4% δεν έχει ακούσει τίποτα για τα νέα μέτρα της κυβέρνησης.

Γνωρίζετε ποια είναι τα μέτρα που λαμβάνει σήμερα η πολιτεία για την αντιμετώπιση της αθλητικής βίας;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ καλά	22	29.73%
Πολύ καλά	32	43.24%
Αρκετά καλά	13	17.57%
Λίγο καλά	4	5.41%
Καθόλου καλά	3	4.05%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 12 Τρόπος συμμετοχής σε επεισόδια

Εικόνα 12 Γραφική αναπαράσταση της γνώσης των νέων μέτρων

Η επόμενη ερώτηση διερευνά τον τρόπο με τον οποίο η πληροφορία σχετικά με τα νέα μέτρα διαχέεται στους οπαδούς των ομάδων.

Μελετώντας τα αποτελέσματα του Πίνακα 13, διαφαίνεται ότι ο προτιμότερος τρόπος ενημέρωσης των οπαδών είναι οι ηλεκτρονικοί διαδικτυακοί τόποι των Συνδέσμων ή η διάδραση τους με άλλους οπαδούς ή φίλους. Η ενημέρωση από τις εφημερίδες έχει

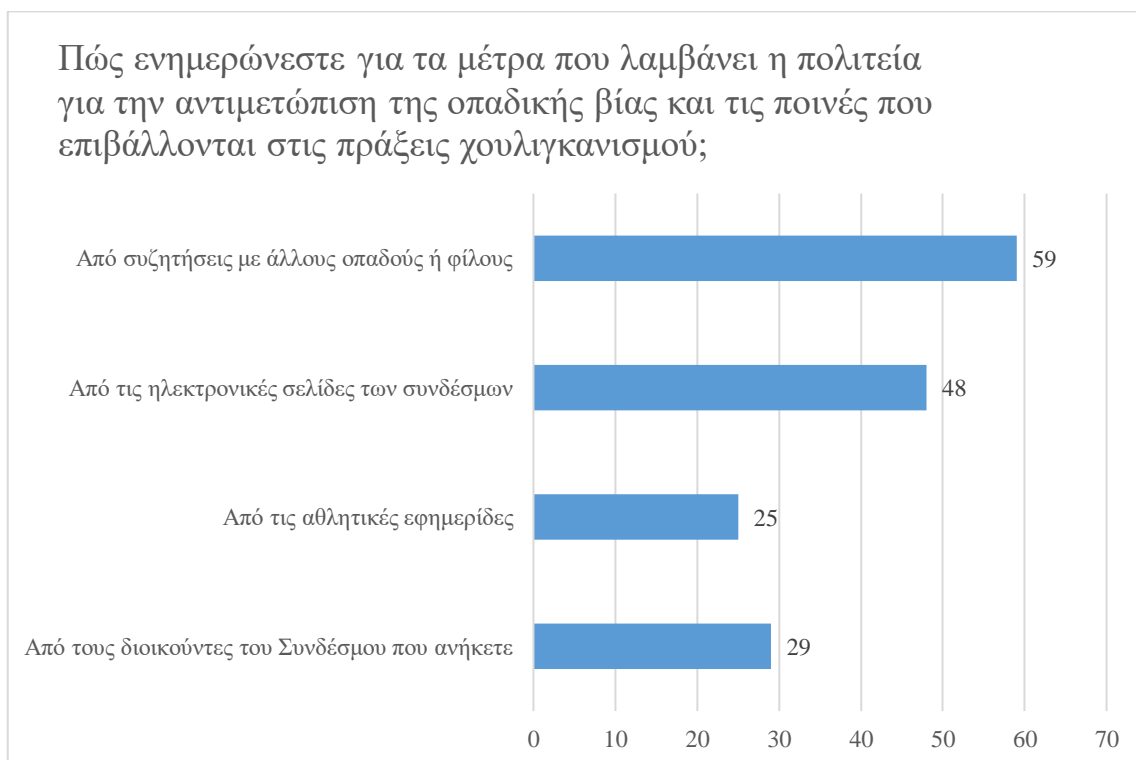
προφανώς αντικατασταθεί σε μεγάλο βαθμό από τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, ωστόσο για πολλούς κλασικούς οπαδούς παραμένει ένας αξιόπιστος τρόπος ενημέρωσης.

Η ενημέρωση των μελών από τους Διοικούντες των Συνδέσμων, βάσει της συγκεκριμένης έρευνας ανήλθε περίπου στο 40%, σύμφωνα πάντα με τον Πίνακα 13. Το ποσοστό αυτό σε σύγκριση με τις υπόλοιπες απαντήσεις δεν μπορεί να θεωρηθεί αμελητέο. Ενδεχομένως να αποτυπώνει σε έναν ικανοποιητικό βαθμό την σύνδεση των μελών με τους Συνδέσμους των ομάδων τους.

Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης ερώτησης προφανώς επιβεβαιώνουν το υψηλό ποσοστό εγρήγορσης των οπαδών αναφορικά με τα νέα μέτρα, εφόσον υφίσταται μία ευρεία γκάμα τρόπων ενημέρωσής τους.

Πώς ενημερώνεστε για τα μέτρα που λαμβάνει η πολιτεία για την αντιμετώπιση της οπαδικής βίας και τις ποινές που επιβάλλονται στις πράξεις χουλιγκανισμού;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Από τους διοικούντες του Συνδέσμου που ανήκετε	29	39.19%
Από τις αθλητικές εφημερίδες	25	33.78%
Από τις ηλεκτρονικές σελίδες των συνδέσμων	48	64.86%
Από συζητήσεις με άλλους οπαδούς ή φίλους	59	79.73%

Πίνακας 13 Τρόπος ενημέρωσης των νέων μέτρων

Εικόνα 13 Γραφική αναπαράσταση των τρόπων ενημέρωσης για τα νέα μέτρα

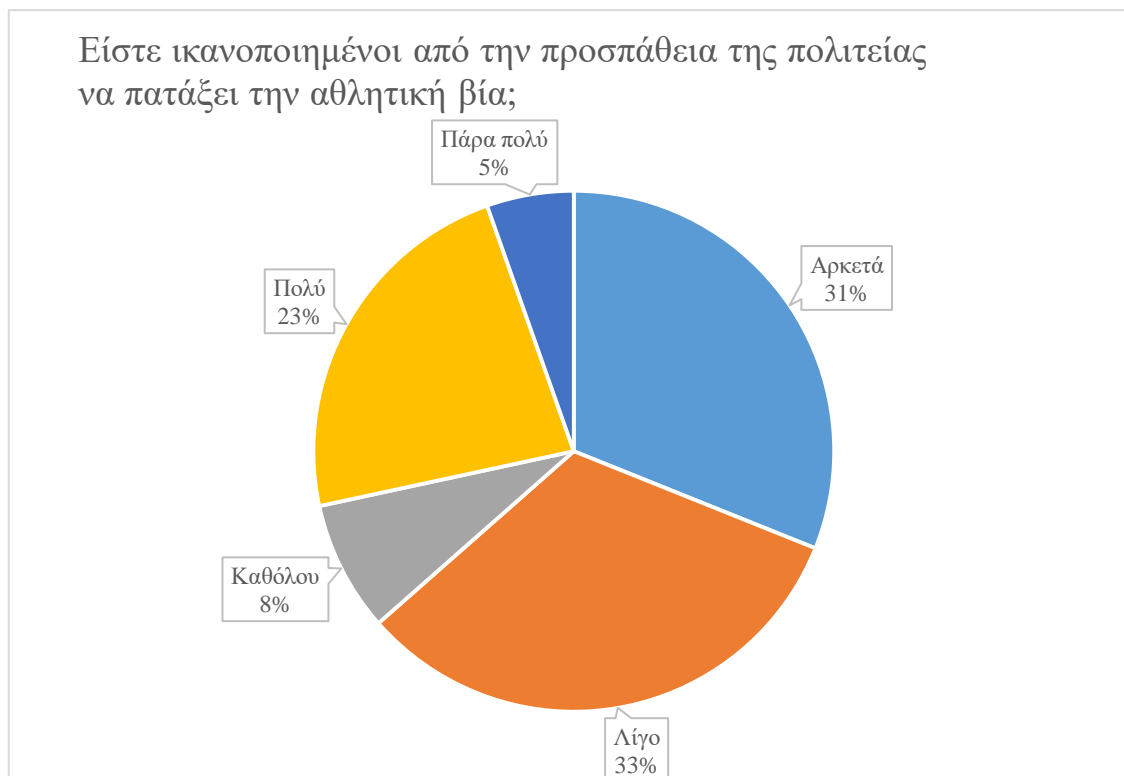
Ωστόσο, τα νέα μέτρα δεν έχουν την καθολική αποδοχή των οπαδών των ομάδων, αφού περίπου το 40% δηλώνει ότι δεν είναι ικανοποιημένο από τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Παρ' όλα αυτά, δεν θα πρέπει να περάσει απαρατήρητο το σχεδόν 60% εκείνων που δηλώνουν ότι τα νέα μέτρα κινούνται σε ικανοποιητικό επίπεδο για την πάταξη της αθλητικής βίας, ενώ το 36% δηλώνει ότι είναι «πολύ» έως «πάρα πολύ» ικανοποιημένο από τα ισχύοντα μέτρα.

Είστε ικανοποιημένοι από την προσπάθεια της πολιτείας να πατάξει την αθλητική βία;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Καθόλου	6	8.11%
Λίγο	24	32.43%
Αρκετά	23	31.08%
Πολύ	17	22.97%

Πάρα πολύ	4	5.41%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 14 Δείκτης Ικανοποίησης από τα νέα μέτρα

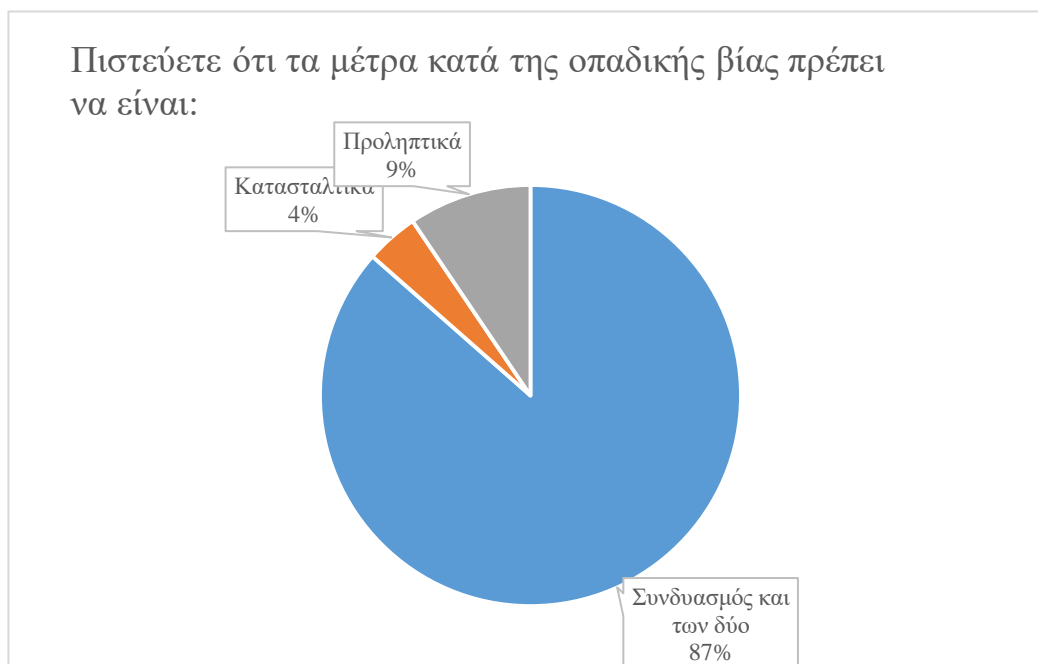
Εικόνα 14 Γραφική αναπαράσταση της αποδοχής των νέων μέτρων

Εκεί όμως που υπάρχει σχεδόν καθολική αποδοχή είναι στο εν δυνάμει μείγμα των μέτρων περιορισμού της αθλητικής βίας. Το 86,5% πιστεύει ότι όποια μέτρα ληφθούν από την πλευρά της πολιτείας θα πέπει να έχουν προληπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα ταυτόχρονα, έτσι ώστε να προβλέπουν τυχόν παρεκκλίνουσες συμπεριφορές και όταν αυτές εκδηλωθούν στην πράξη τότε η καταστολή τους να είναι ακαριαία και χωρίς αναστολή.

Πιστεύετε ότι τα μέτρα κατά της οπαδικής βίας πρέπει να είναι:	Συχνότητα	Ποσοστό %
Συνδυασμός και των δύο	64	86.49%

Κατασταλτικά	3	4.05%
Προληπτικά	7	9.46%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 15 Μείγμα εν δυνάμει μέτρων

Εικόνα 15 Γραφική αναπαράσταση του μείγματος εν δυνάμει μέτρων

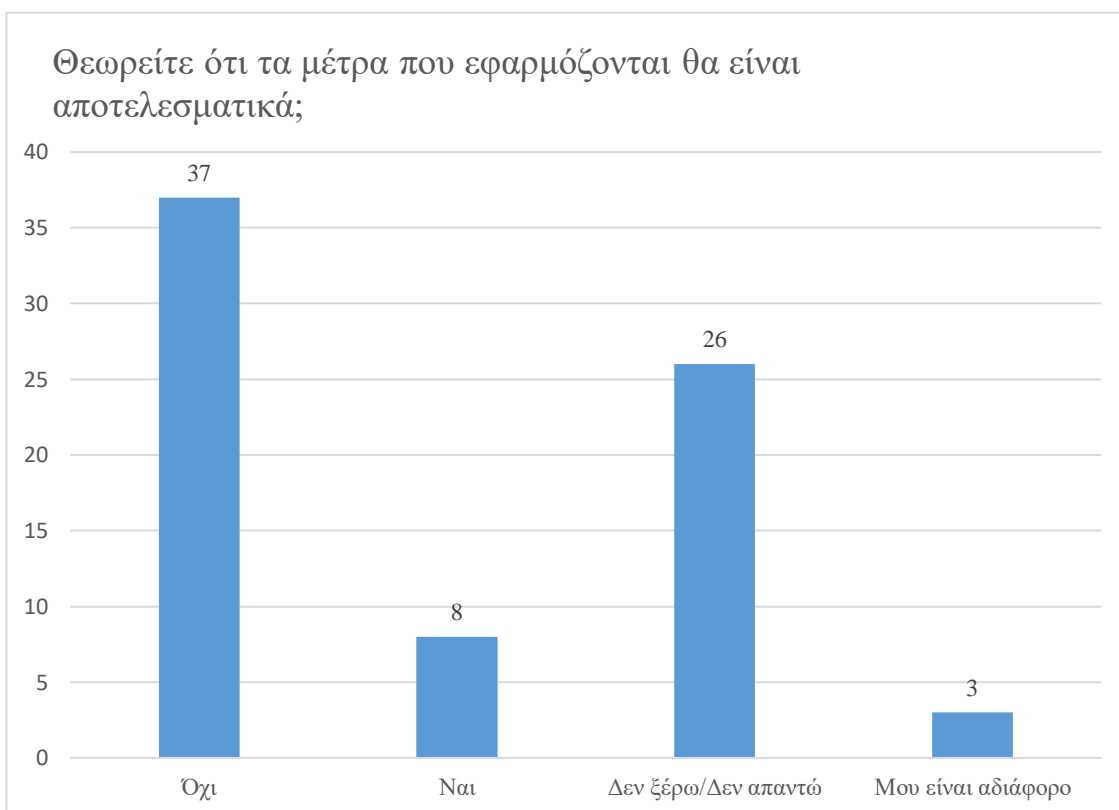
Στην ακόλουθη ερώτηση το αποτέλεσμα είναι αξιοσημείωτο. Μόνον το 11% πιστεύει ότι τα μέτρα που υιοθετήθηκαν θα είναι αποτελεσματικά. Το 35% απέφυγε να απαντήσει ή μάλλον δεν ήξερε τι να απαντήσει σε αυτή την ερώτηση, ενώ το 50% ήταν κατηγορηματικό ως προς την αναποτελεσματικότητα των νέων μέτρων.

Είναι γνωστό ότι τις περισσότερες φορές οποιεσδήποτε παρεμβάσεις πρόληψης ή και καταστολής γίνονται σε επίπεδο πολιτείας, έστω κι αν αυτές βρίσκονται στην σωστή κατεύθυνση, δεν διασφαλίζουν επομένως την αποτελεσματική εφαρμογή τους.

Θεωρείτε ότι τα μέτρα που εφαρμόζονται θα είναι αποτελεσματικά;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	37	50.00%

Ναι	8	10.81%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	26	35.14%
Μου είναι αδιάφορο	3	4.05%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 16 Αποτελεσματικότητα των νέων μέτρων

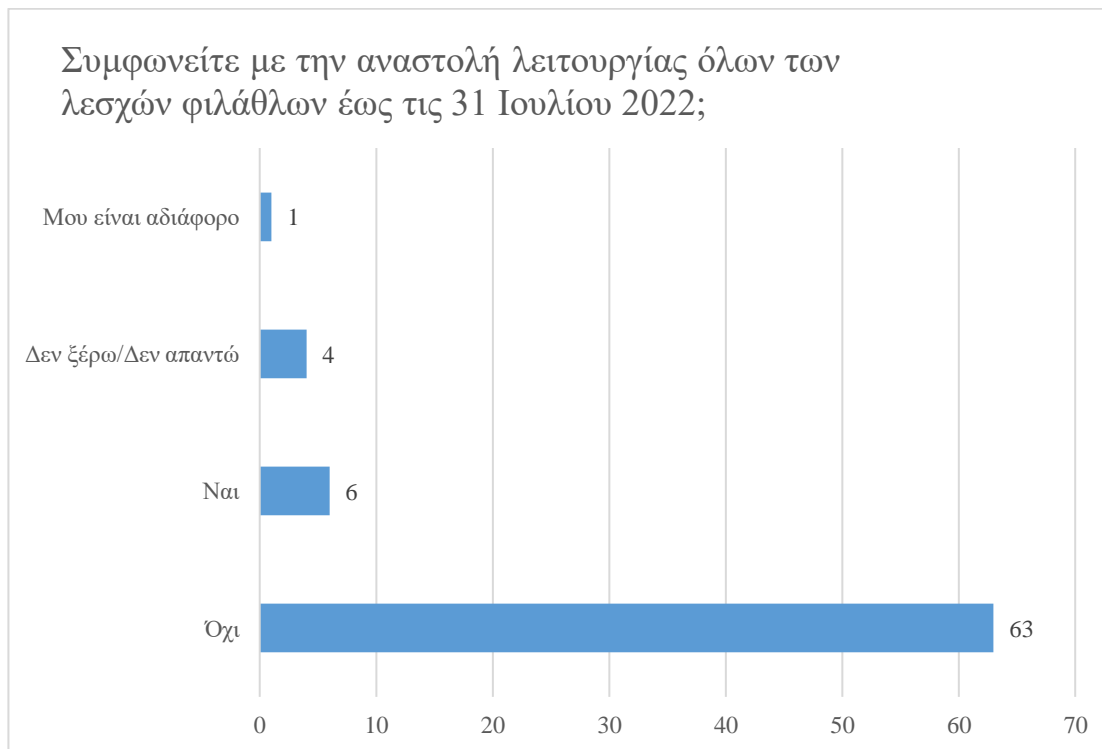
Εικόνα 16 Γραφική αναπαράσταση της αποτελεσματικότητας των νέων μέτρων

Στην συγκεκριμένη ερώτηση το 85% των ερωτηθέντων απήγησε κατηγορηματικά αρνητικά, επιδεικνύοντας μίαν υπέρμετρη προστασία προς τις Λέσχες Φιλάθλων.

Συμφωνείτε με την αναστολή λειτουργίας όλων των λεσχών φιλάθλων έως τις 31 Ιουλίου 2022;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	63	85.14%
Ναι	6	8.11%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	4	5.41%

Μου είναι αδιάφορο	1	1.35%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 17 Αναστολή Λειτουργίας Λεσχών Φιλάθλων

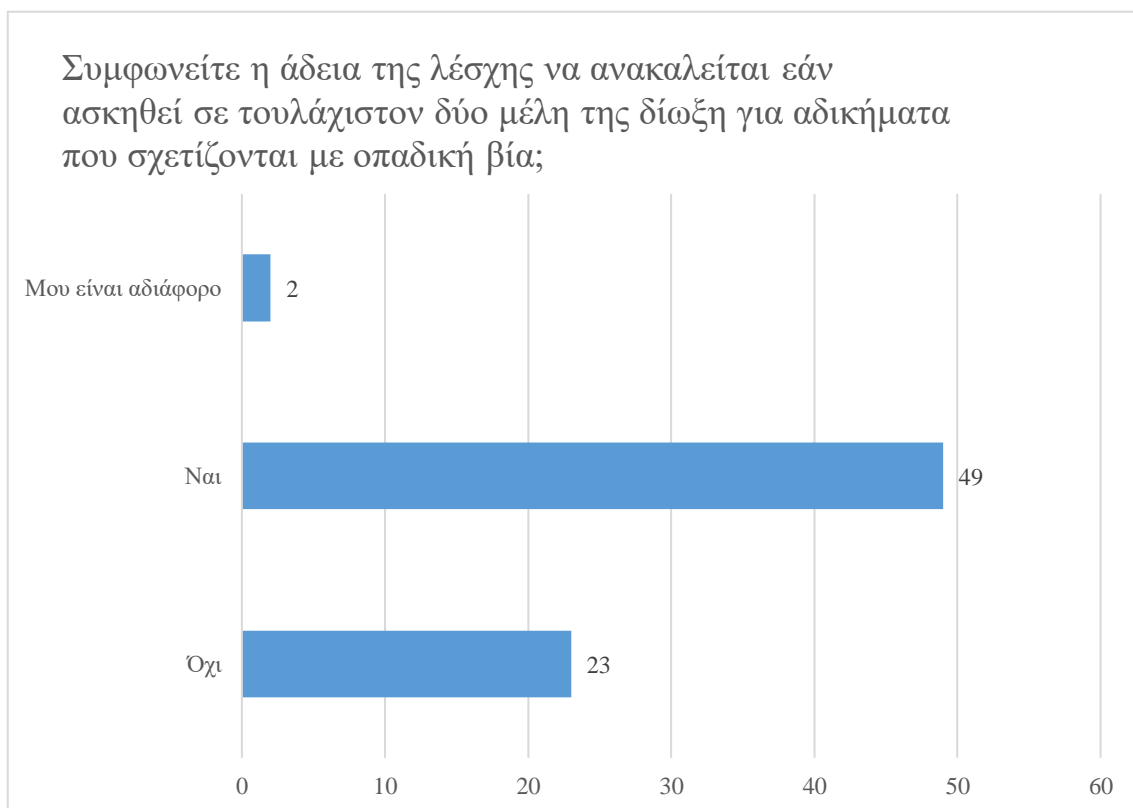

Εικόνα 17 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την αναστολή λειτουργίας των
Λεσχών

Ωστόσο, οι ερωτηθέντες δεν συμμερίζονται την ίδια προστασία ως προς τα μέλη τα οποία διώκονται για αδικήματα που σχετίζονται με την οπαδική βία. Εάν και υπάρχει ένας σκληρός πυρήνας που απαντάει αρνητικά σε κάθε αλλαγή κεκτημένου, η πλειονότητα του 66% απαντάει κατηγορηματικά ότι η Λέσχη που υποθάλπει στους κόλπους της τέτοιες παρεκκλίνουσες συμπεριφορές οφείλεται να τεθεί σε αναστολή λειτουργίας.

Συμφωνείτε η άδεια της λέσχης να ανακαλείται εάν ασκηθεί σε τουλάχιστον δύο μέλη της δίωξη για αδικήματα που σχετίζονται με οπαδική βία;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	23	31.08%
Ναι	49	66.22%
Μου είναι αδιάφορο	2	2.70%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 18 Αναστολή λειτουργίας λόγω δίωξης μελών

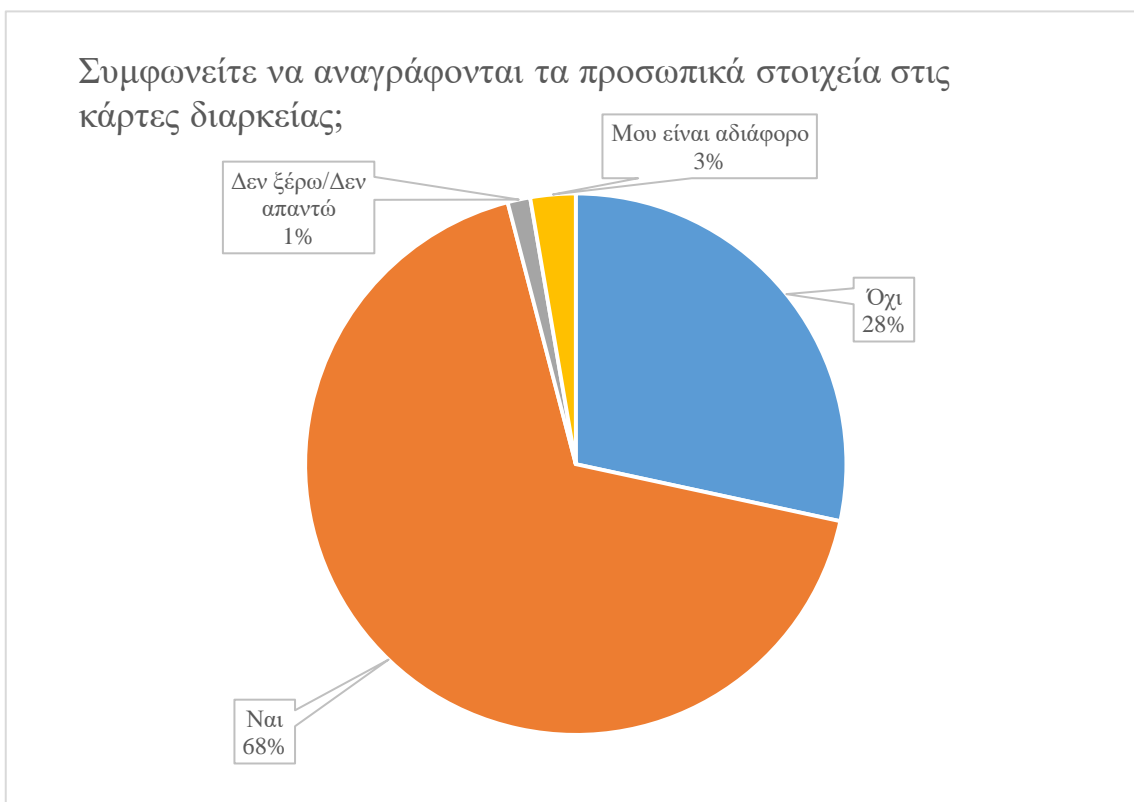

Εικόνα 18 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την αναστολή λειτουργίας των Λεσχών εξαιτίας δίωξης των μελών

Εξίσου έκπληξη αποτελεί ότι το 67% των ερωτηθέντων έχει απαντήσει θετικά ως προς την αναγραφή των προσωπικών στοιχείων των μελών επάνω στις κάρτες διαρκείας. Προφανώς, η συγκεκριμένη μερίδα θεωρεί ότι δεν έχει κάτι να φοβηθεί και ότι μία τέτοια ενέργεια δυνητικά θα αποτρέψει εκείνους που έχουν την τάση να δημιουργούν επεισόδια και επομένως θα τεθούν αυτομάτως σε ένα είδος άτυπης απομόνωσης.

Συμφωνείτε να αναγράφονται τα προσωπικά στοιχεία στις κάρτες διαρκείας;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	21	28.38%
Ναι	50	67.57%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	1	1.35%
Μου είναι αδιάφορο	2	2.70%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 19 Αναγραφή προσωπικών στοιχείων στις κάρτες διαρκείας

Εικόνα 19 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για τις αναγραφή στοιχείων στις κάρτες διαρκείας

Όσον αφορά στη διάθεση μεμονωμένων εισιτηρίων σε θύρες που φιλοξενούνται οργανωμένοι οπαδοί οι απόψεις των ερωτηθέντων δίστανται. Το 54% του δείγματος συμφωνεί ότι θα πρέπει να απογορευθεί η διάθεση μεμονωμένων εισιτηρίων, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό είναι είτε κατηγορηματικά αντίθετο στην απαγόρευση είτε αδιαφορεί θεωρώντας ότι αυτό το κριτήριο δεν είναι επουσιώδες.

Συμφωνείτε να απαγορεύεται η διάθεση μεμονωμένων εισιτηρίων σε θύρες που φιλοξενούνται οργανωμένοι οπαδοί;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	22	29.73%
Ναι	40	54.05%
Μου είναι αδιάφορο	12	16.22%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 20 Απαγόρευση διάθεσης μεμονωμένων εισιτηρίων

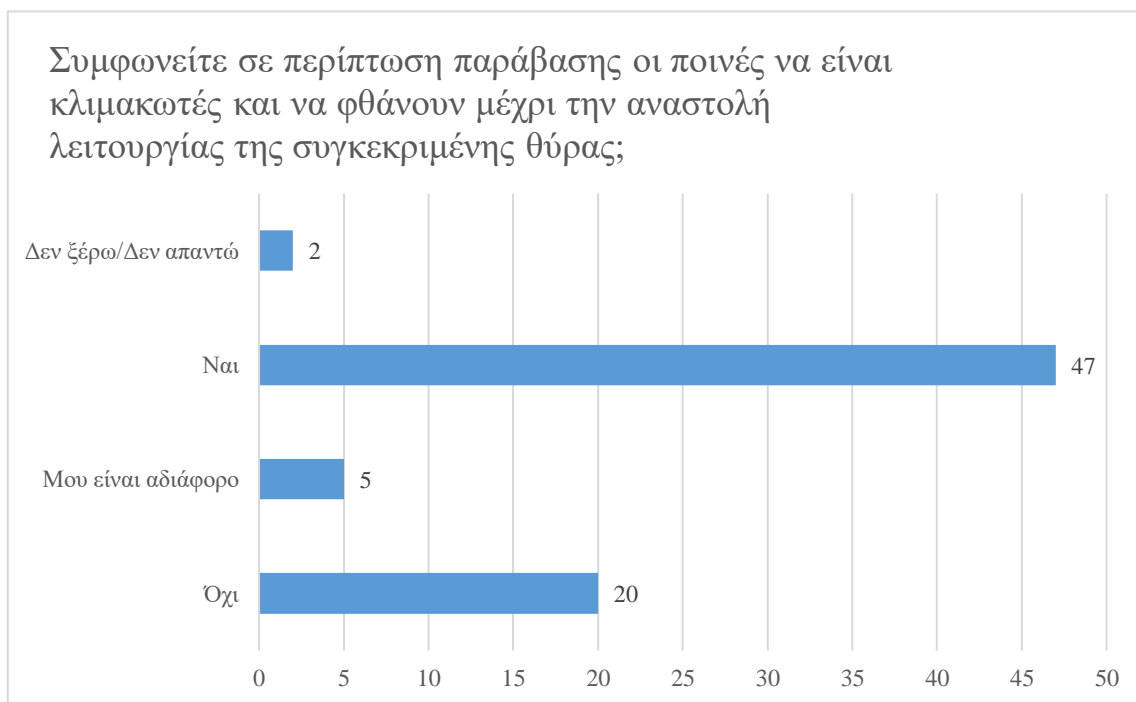

Εικόνα 20 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την απαγόρευση διάθεσης μεμονωμένων εισιτηρίων

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (63,5%) σύμφωνα με τον Πίνακα 21 συναινεί οι ποινές σε περίπτωση παράβασης να εφαρμόζονται υπό κάποιο είδος κλιμάκωσης, η οποία όμως να οδηγεί μέχρι και στην αναστολή λειτουργίας της συγκεκριμένης θύρας εάν τα αδικήματα των μελών της είναι συγκριτικά βαρέα. Ο ίδιος πυρήνας ατόμων αντιδρά σε αυτό θεωρώντας ότι τέτοιες ενέργειες δεν προστατεύουν το άθλημα, αλλά το περιχαράκωνουν.

Συμφωνείτε σε περίπτωση παράβασης οι ποινές να είναι κλιμακωτές και να φθάνουν μέχρι την αναστολή λειτουργίας της συγκεκριμένης θύρας;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	20	27.03%
Μου είναι αδιάφορο	5	6.76%
Ναι	47	63.51%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	2	2.70%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 21 Κλιμάκωση ποινών

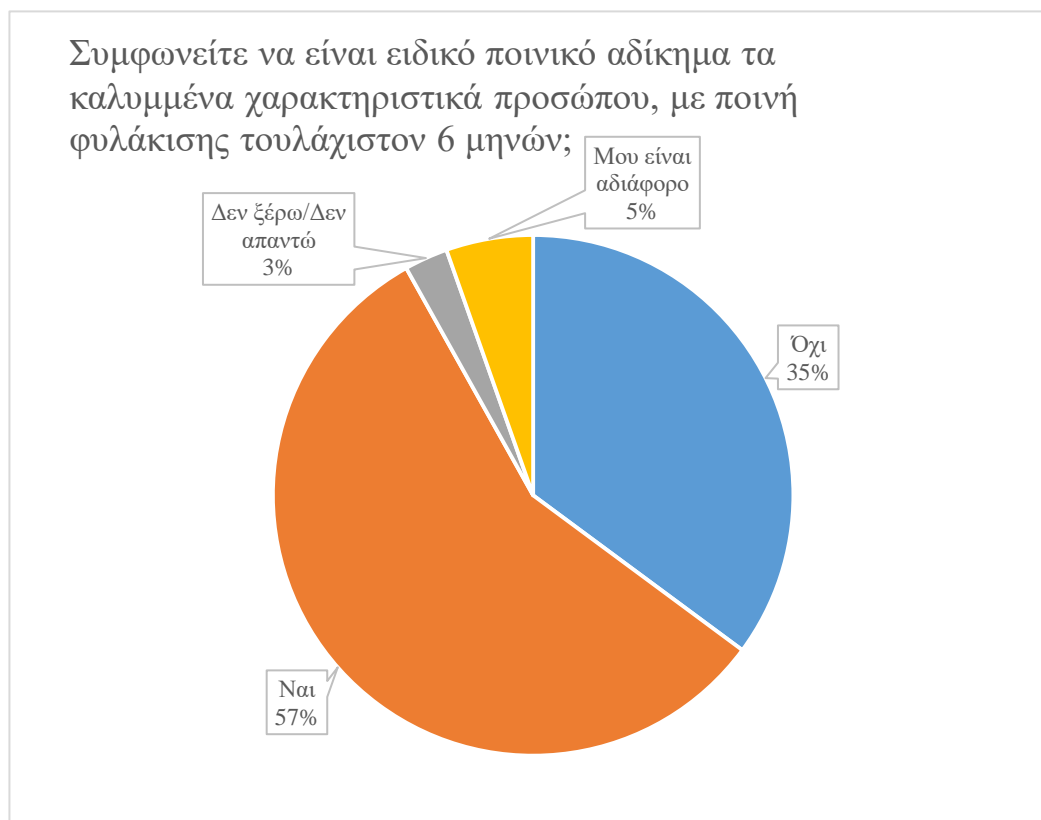

Εικόνα 21 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για τις κλιμακούμενες ποινές

Τέτοιου είδους ερωτήματα που έχουν να κάνουν με την ελεύθερη έκφραση του ατόμου αντιμετωπίζουν συνήθως σθεναρή αντίσταση σχεδόν από το σύνολο των μελών των συνδέσμων. Αν και το 35% των ερωτηθέντων απάντησε κατηγορηματικά σε μία τέτοια προοπτική, το 57% απάντησε καταφατικά στην φυλάκιση ατόμων που χρησιμοποιούν μέσα κάλυψης της ταυτότητάς τους με σκοπό την διάπραξη παραβατικών ενεργειών και συμπεριφορών.

Συμφωνείτε να είναι ειδικό ποινικό αδίκημα τα καλυμμένα χαρακτηριστικά προσώπου, με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 6 μηνών;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	26	35.14%
Ναι	42	56.76%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	2	2.70%
Μου είναι αδιάφορο	4	5.41%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 22 Κάλυψη χαρακτηριστικών προσώπου

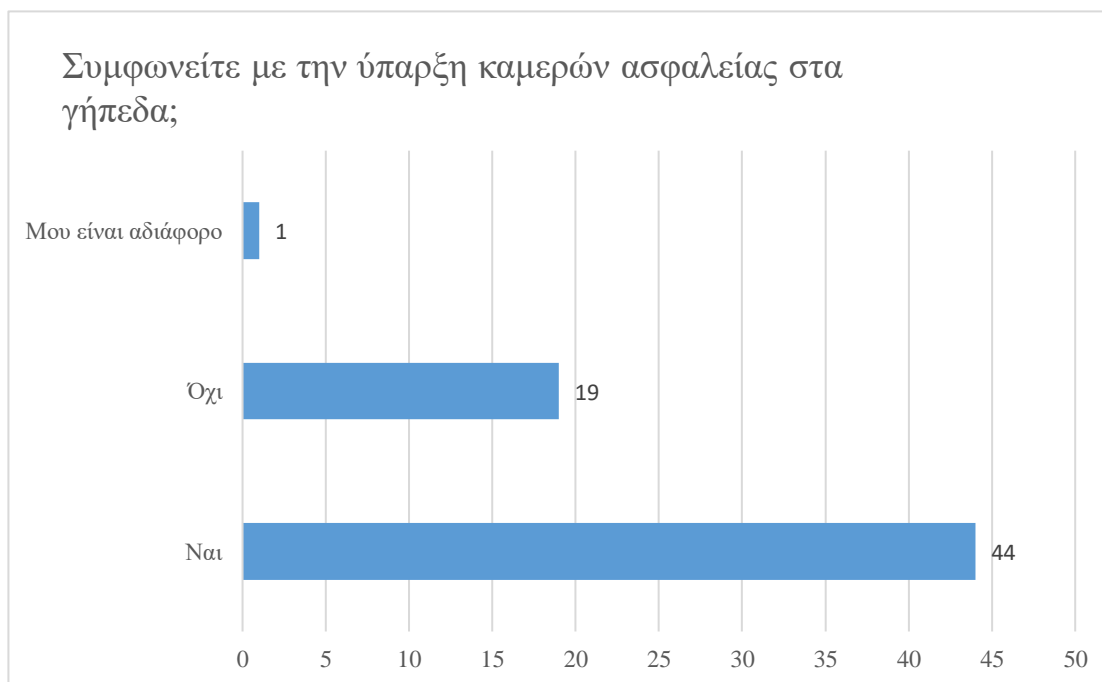

Εικόνα 22 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την κάλυψη χαρακτηριστικών προσώπου

Στην ίδια περίπτωση με την προηγούμενη εμπίπτει και η ύπαρξη και χρήση καμερών ασφαλείας στα γήπεδα προς αποφυγή παραβατικών συμπεριφορών. Όπως και πριν, ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 60% περίπου συναινεί με την τοποθέτηση καμερών ασφαλείας σε αθλητικούς χώρους.

Συμφωνείτε με την ύπαρξη καμερών ασφαλείας στα γήπεδα;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Ναι	44	59.46%
Όχι	19	25.68%
Μου είναι αδιάφορο	1	1.35%
Σύνολο Δείγματος	64	86.49%

Πίνακας 23 Χρήση Καμερών Ασφαλείας

Εικόνα 23 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την χρήση καμερών ασφαλείας

Η έκδοση ηλεκτρονικού εισιτηρίου έχει ως πρόβλεψη τον περιορισμό πράξεων βίας με την φιλοσοφία ότι εφόσον καταγράφονται τα προσωπικά στοιχεία του φιλάθλου θα είναι εύκολη η διασταύρωση της επισκέψεως του στο γήπεδο κατά τη διάρκεια βίαιων επεισοδίων. Η χρήση του έρχεται να συνδράμει την χρήση των καμερών ασφαλείας. Το 73% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι όντως η χρήση του ηλεκτρονικού εισιτηρίου θα έχει ευεργετική δράση στην πρόληψη των κρουσμάτων βίας.

Η καθιέρωση ηλεκτρονικού εισιτηρίου συμβάλλει στην πρόληψη κρουσμάτων βίας;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Καθόλου	7	9.46%
Λίγο	13	17.57%
Αρκετά	29	39.19%
Πολύ	23	31.08%
Πάρα πολύ	2	2.70%

Σύνολο Δείγματος

74

100.00%

Πίνακας 24 Καθιέρωση Ηλεκτρονικού Εισιτηρίου

Εικόνα 24 Γραφική αναπαράσταση της αντίδρασης των οπαδών για την καθιέρωση ηλεκτρονικού εισιτηρίου

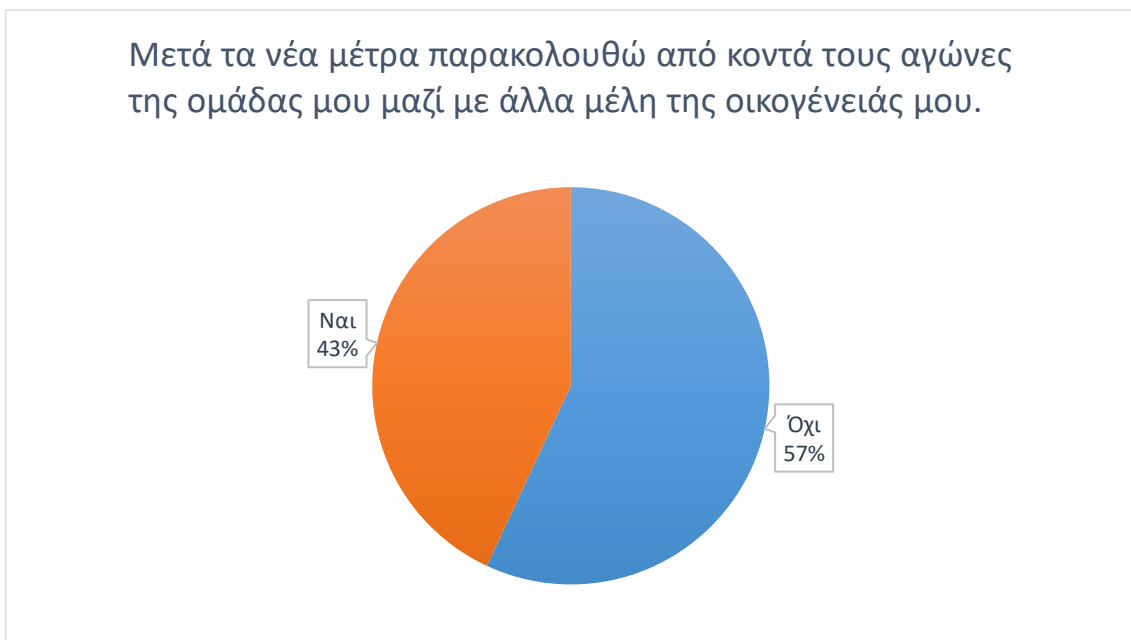
Παρόλο που τα αποτελέσματα των προηγούμενων ερωτήσεων τάσσονται υπέρ της υιοθέτησης αναλόγων μέτρων πρόληψης και καταστολής των πράξεων βίας στον αθλητικό χώρο, έχει ήδη καταγραφεί ότι υπάρχει σημαντικό έλλειμμα από την θεωρία στην εφαρμογή. Οι προθέσεις και μόνο δεν είναι ικανές να προσδώσουν ένα σημαντικά αυξημένο αίσθημα ασφαλείας στους φιλάθλους έτσι ώστε να αποφασίσουν να φέρουν στο γήπεδο τα μέλη της οικογένειάς τους, ιδίως τα παιδιά τους.

Αυτό καταγράφεται έντονα σε αυτή την ερώτηση όπου είναι εμφανής η αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας των νέων μέτρων, αφού το 55% δεν έχει πεισθεί για το εάν θα καταφέρουν να αποτρέψουν τους επίδοξους παραβάτες.

Μετά τα νέα μέτρα παρακολουθώ από κοντά τους αγώνες της ομάδας μου μαζί με άλλα μέλη της οικογένειάς μου.	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	41	55.41%

Ναι	31	41.89%
Σύνολο Δείγματος	72	97.30%

Πίνακας 25 Γήπεδο & Οικογένεια

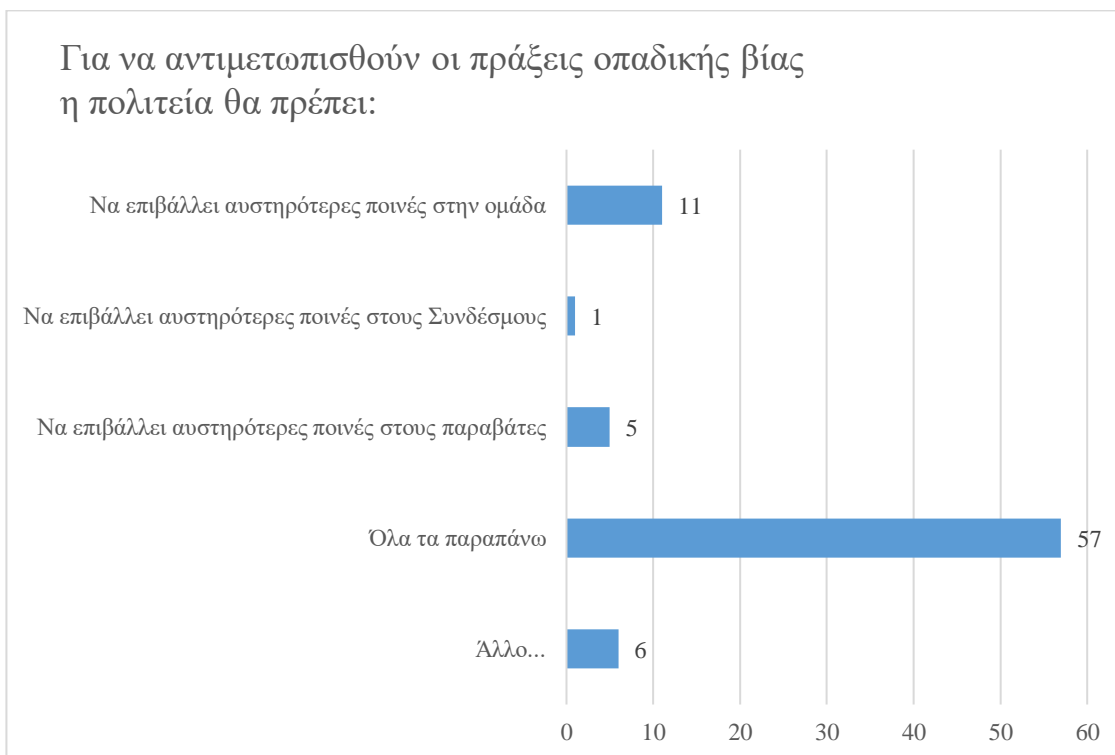
Εικόνα 25 Γραφική αναπαράσταση της συμμετοχής μελών της οικογένειας μετά τα νέα μέτρα

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η πολιτεία θα πρέπει να εξαντλήσει την αυστηρότητα των ποινών της όταν έχει να αντιμετωπίσει πράξεις οπαδικής βίας προς κάθε κατεύθυνση, κυρίως προς την ομάδα και τον παραβάτη και λιγότερο προς τους Συνδέσμους. Οι αυστηρές ποινές θα αποτελέσουν ένα χειροπιαστό παράδειγμα προς αποφυγή επανάληψης ανάλογης φύσεως πράξεων. Όταν το κόστος θα είναι δυσβάστακτο για την ομάδα ή για τον ίδιο τον παραβάτη να υποκινήσει ή να διαπράξει πράξεις βίας, τότε είναι πιθανό να περιορίσει τις βίαιες τάσεις του.

Για να αντιμετωπισθούν οι πράξεις οπαδικής βίας η πολιτεία θα πρέπει:	Συχνότητα	Ποσοστό %
Άλλο...	6	8.11%
Όλα τα παραπάνω	57	77.03%
Να επιβάλλει αυστηρότερες ποινές στους παραβάτες	5	6.76%
Να επιβάλλει αυστηρότερες ποινές στους Συνδέσμους	1	1.35%

Να επιβάλλει αυστηρότερες ποινές στην ομάδα	11	14.86%
---	----	--------

Πίνακας 26 Αντιμετώπιση Πράξεων Βίας

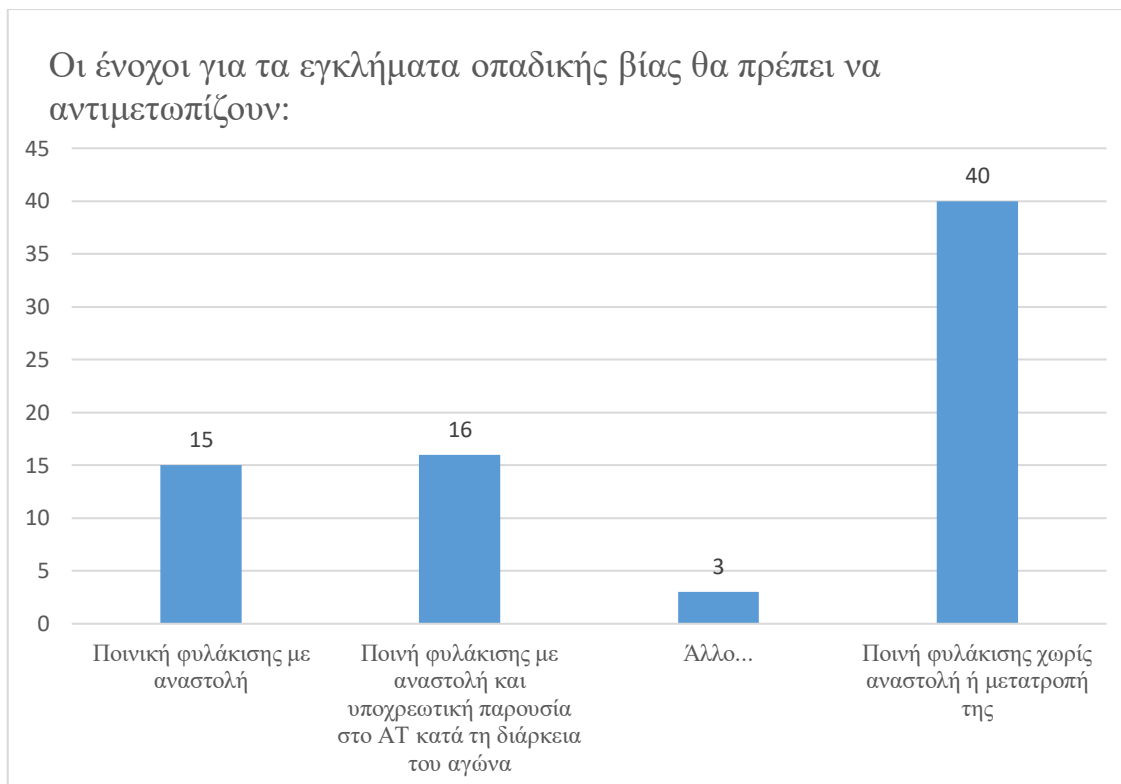

Εικόνα 26 Προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση πράξεων βίας

Υπό το πρίσμα της προηγούμενης ερώτησης, οι συμμετέχοντες απαντούν κατηγορηματικά ότι επιτάσσεται η ποινική φυλάκιση του ενόχου για εγκλήματα οπαδικής βίας με ή ακόμη και χωρίς αναστολή ή μετατροπής της. Το 54% πιστεύει ότι η πολιτεία και η Δικαιοσύνη θα πρέπει να είναι πολύ αυστηρή στην εφαρμογή των νέων μέτρων έτσι ώστε να περιορισθούν οι πράξεις βίας από εκείνους που δεν πείθονται να αλλάξουν συμπεριφορά.

Οι ένοχοι για τα εγκλήματα οπαδικής βίας θα πρέπει να αντιμετωπίζουν:	Συχνότητα	Ποσοστό %
Ποινική φυλάκισης με αναστολή	15	20.27%
Ποινή φυλάκισης με αναστολή και υποχρεωτική παρουσία στο ΑΤ κατά τη διάρκεια του αγώνα	16	21.62%
Άλλο...	3	4.05%
Ποινή φυλάκισης χωρίς αναστολή ή μετατροπή της	40	54.05%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 27 Ποινές λόγω πράξεων βίας

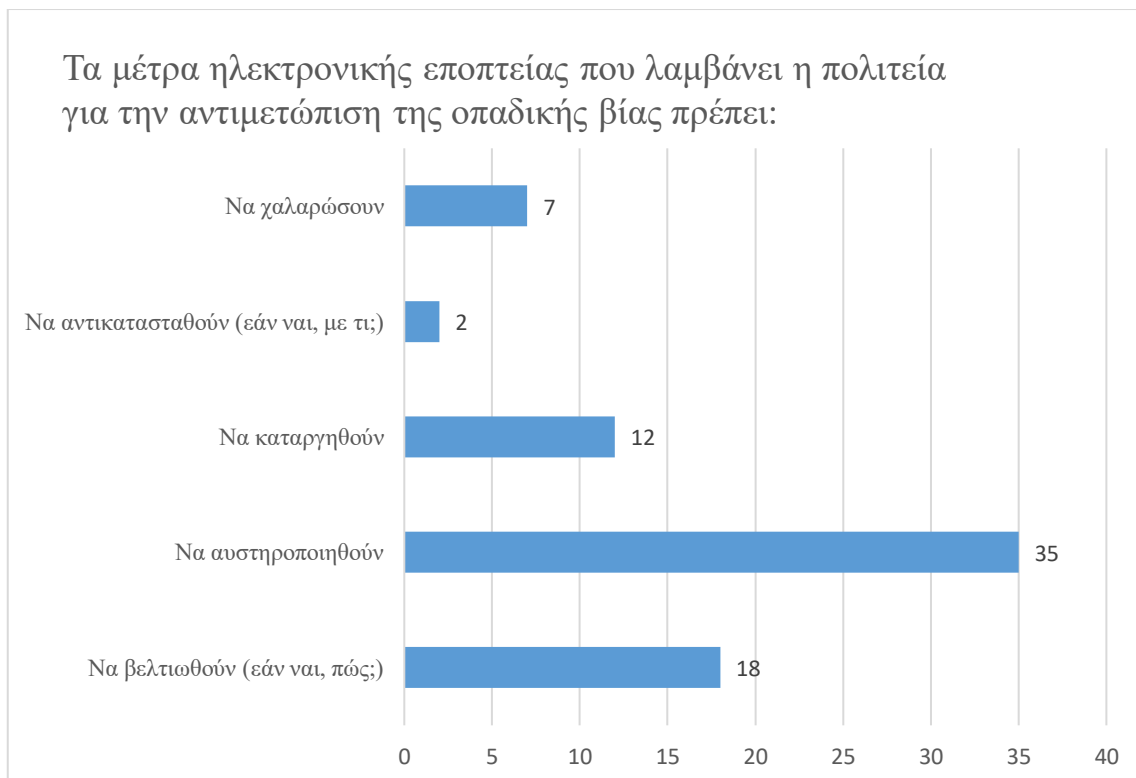

Εικόνα 27 Τρόπος αντιμετώπισης ενόχων εγκλημάτων οπαδικής βίας

Και η συγκεκριμένη ερώτηση βασίζεται στο σκεπτικό των 2 προηγούμενων ερωτήσεων, τα αποτελέσματα της οποίας επιβεβαιώνουν τα εύρηματα των προηγούμενων. Οι συμμετέχοντες την έρευνα θεωρούν ότι δεν τίθεται ζήτημα αλλαγής των νέων μέτρων, αντιθέτως θεωρούν ότι θα πρέπει να γίνουν ακόμη πιο αυστηρά (47%) και να εμπλουτιστούν με ακόμη περισσότερα (24%) έτσι ώστε το τελικό αποτέλεσμα να έχει καλύτερη εφαρμογή στην πράξη.

Τα μέτρα ηλεκτρονικής εποπτείας που λαμβάνει η πολιτεία για την αντιμετώπιση της οπαδικής βίας πρέπει:	Συχνότητα	Ποσοστό %
Να βελτιωθούν	18	24.32%
Να αυστηροποιηθούν	35	47.30%
Να καταργηθούν	12	16.22%
Να αντικατασταθούν	2	2.70%
Να χαλαρώσουν	7	9.46%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 28 Μέτρα κατά πράξεων βίας

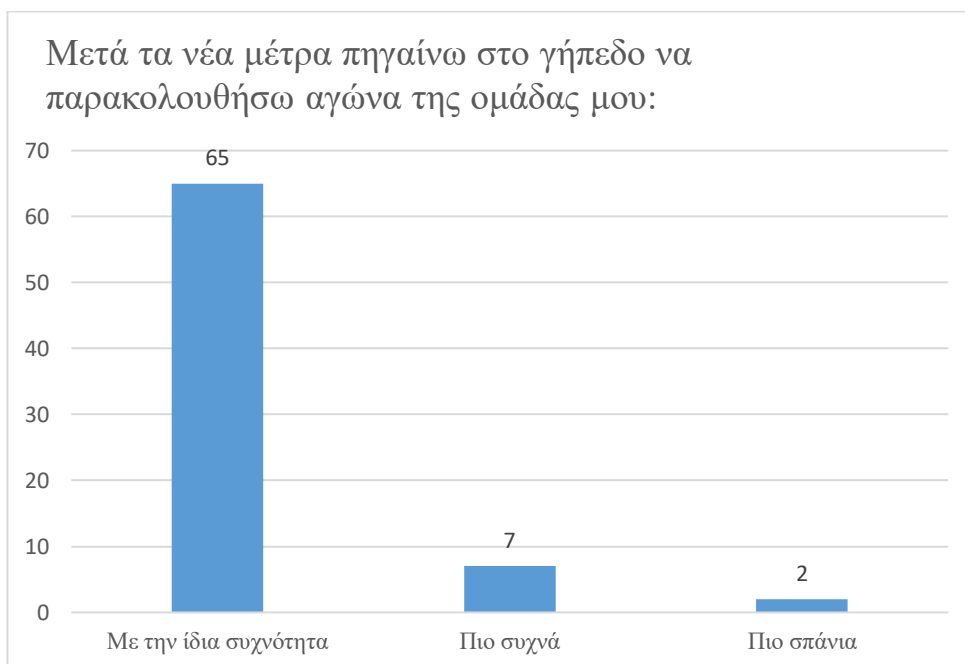

Εικόνα 28 Αξιολόγηση των μέτρων εποπτείας της πολιτείας

Η εφαρμογή των νέων μέτρων αποτελεί την Αχίλλειο πτέρνα του νέου συστήματος πρόληψης και καταστολής πράξεων οπαδικής βίας στους αθλητικούς χώρους. Αυτό είναι εμφανές στην ακόλουθη ερώτηση όπου μόλις το 10% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι τα νέα μέτρα θα συμβάλλουν στην αύξηση της συχνότητας προσέλευσης στο γήπεδο για την παρακολούθηση των αγώνων της αγαπημένης της ομάδας. Οι περισσότεροι απάντησαν ότι δεν πρόκειται να αλλάξουν δραματικά τις συνήθειες τους και θα συνεχίσουν να έρχονται στο γήπεδο με τον ίδιο ρυθμό όπως πριν.

Μετά τα νέα μέτρα πηγαίνω στο γήπεδο να παρακολουθήσω αγώνα της ομάδας μου:	Συχνότητα	Ποσοστό %
Με την ίδια συχνότητα	65	87.84%
Πιο συχνά	7	9.46%
Πιο σπάνια	2	2.70%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 29 Μέτρα και συχνότητα παρουσίας στα γήπεδα

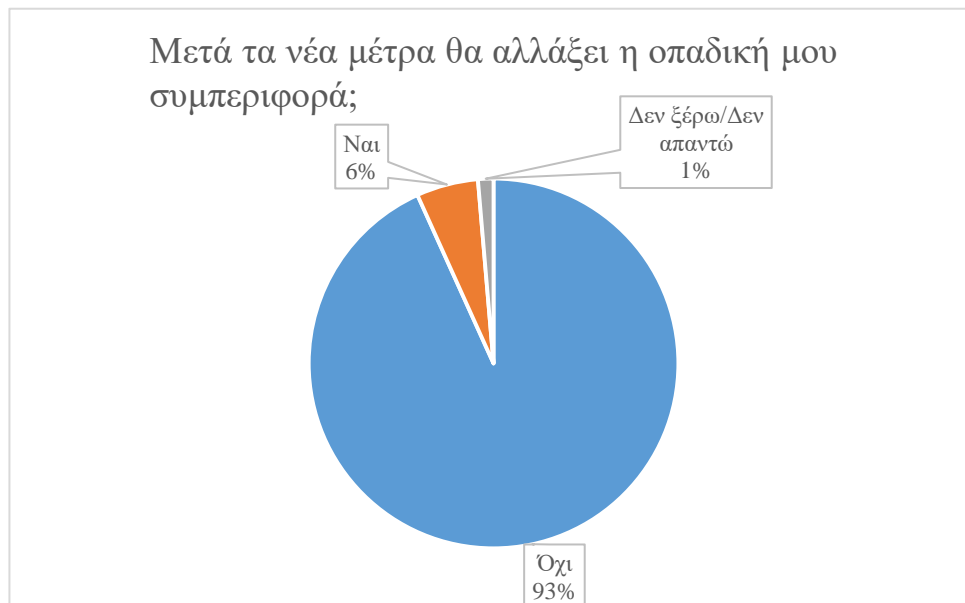
Εικόνα 29 Συχνότητα παρακολούθησης αγώνων μετά τα νέα μέτρα

Στην ίδια λογική με την προηγούμενη ερώτηση κινούνται και οι απαντήσεις της τελευταίας ερώτησης κλειστού τύπου του ερωτηματολογίου, όπου η συντριπτική πλειοψηφία (93%) των ερωτηθέντων πιστεύει ότι δεν πρόκειται να αλλάξει την οπαδική της συμπεριφορά εν όψει των νέων μέτρων.

Όσοι συνήθιζαν να ασκούν βία πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας του αγώνα, θεωρούν ότι θα συνεχίσουν να πράττουν κατά τον ίδιο τρόπο, ανεξάρτητα από την θέσπιση νέων, αυστηρότερων κανόνων περιορισμού της βιαικής οπαδικής συμπεριφοράς στον χώρο άθλησης.

Μετά τα νέα μέτρα θα αλλάξει η οπαδική μου συμπεριφορά;	Συχνότητα	Ποσοστό %
Όχι	69	93.24%
Ναι	4	5.41%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	1	1.35%
Σύνολο Δείγματος	74	100.00%

Πίνακας 30 Μέτρα και αλλαγή οπαδικής συμπεριφοράς

Εικόνα 30 Μέτρα και αλλαγή οπαδικής συμπεριφοράς

5. Συμπεράσματα

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ανά ερώτημα και η εξαγωγή ποσοτικών συμπερασμάτων, επιτρέπουν την διατύπωση συνολικών συμπερασμάτων.

5.1 Συμπεράσματα πρώτου μέρους ερωτηματολογίου

Αυτό που προκύπτει από την παρούσα μελέτη, ως προς τα δημογραφικά στοιχεία, είναι ότι παρά την αύξηση του ποσοστού των γυναικών που παίζουν ποδοσφαιρό (Lange, 2020) και που παρακολουθούν ποδοσφαιρικούς αγώνες (Gemba, 2020), είναι ακόμη πολύ μικρό το ποσοστό εκείνων που επιλέγουν να είναι οργανωμένες σε μία λέσχη φιλάθλων.

Ως προς την ηλικία των οργανωμένων οπαδών, θα ανέμενε κανείς ότι η πλειονότητα θα κυμαινόταν μεταξύ των ηλικιών 18-30. Εν τούτοις, υπάρχει σχεδόν ισοκατανομή στις ηλικιακές ομάδες που εκτείνονται από τα 18 έως τα 50 έτη της ηλικίας. Ελαφρά ενίσχυση φαίνεται στις ηλικίες 40-49.

Ο οργανωμένος οπαδός στην πλειονότητα είναι άγαμος, αυτό πιθανώς συμβαίνει γιατί διαθέτει περισσότερο ελεύθερο χρόνο που μπορεί να αφιερώσει σε δραστηριότητες από τις οποίες αντλεί ευχαρίστηση. Δεύτερο σε ποσοστόση έρχεται το προφίλ του έγγαμου οπαδού με παιδί, σε αντιδιαστολή με τον έγγαμο χωρίς παιδιά. Ο οπαδός που έχει αυξημένες υποχρεώσεις λόγω πατρότητας ενδεχομένως να αφιερώνει τον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο που μπορεί να διαθέσει για την προσωπική του ευχαρίστηση, στην ενασχόληση με την αγαπημένη του ομάδα. Αντιθέτως, ο έγγαμος οπαδός που δεν έχει ακόμη επωμισθεί το βάρος της πατρότητας, αφιερώνει τον ελεύθερο χρόνο του σε δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνουν το έτερον ήμισι ή/και μεγαλύτερη συντροφιά. Ολοκληρώνοντας το προφίλ του οργανωμένου οπαδού που συμμετείχε στην έρευνα, κατά κύριο λόγο αυτός διαθέτει απολυτήριο λυκείου ή πτυχίο ΑΕΙ και το εισόδημά του κυμαίνεται μεταξύ των 8.500 € και των 25.000 € ετησίως κατά πλειοψηφία. Τα ευρήματα που αφορούν το μορφωτικό επίπεδο συνάδουν με τα ευρήματα περί μισθολογικών κλιμακίων. Ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι ο μέσος Έλληνας οργανωμένος οπαδός δεν αποτελεί περιθωριακό στοιχείο αλλά ανήκει στο ενεργό εργατικό δυναμικό.

5.2 Συμπεράσματα δεύτερου μέρους ερωτηματολογίου

Οι συμμετέχοντες του δείγματος ανήκουν στις εξής ομάδες: Ολυμπιακό, ΑΕΚ, ΠΑΟΚ, Απόλλωνα Σμύρνης, Πανιώνιο και Παναθηναϊκό.

Το ενδιαφέρον των οπαδών είναι πιο έντονο κατά την πρώτη δεκαπενταετία εγγραφής τους στις Λέσχες Φιλάθλων, κατόπιν ατονεί. Ο κύριος λόγος που παρευρίσκονται στα γήπερα είναι η στήριξη της ομάδος τους. Η παρακολούθηση ενός αγώνα από τις κερκίδες αποτελεί ευχαρίστηση και σε μικρότερο βαθμό εκτόνωση ή ανάγκη αίσθησης του ανήκειν. Η ιεράρχηση των αναγκών που καλύπτει η παρακολούθηση εκ του σύνεγγυς της ομάδας να αγωνίζεται βρίσκεται σε συμφωνία με το προφίλ που έδωσαν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά. Τόσο ο άγαμος όσο και ο έγγαμος οπαδός που έχει ένα ικανό εισόδημα, υποκινείται κατά πρώτον από την αγάπη του για την ομάδα και κατά δεύτερον αντλεί ευχαρίστηση από το άθλημα. Έχει συγκεκριμένο κοινωνικό υπόβαθρο που του επιτρέπει να έχει αναπτύξει ατομική ταυτότητα εκτός των λεσχών,

για τον λόγο αυτό η αίσθηση του ανήκειν δεν είναι ισχυρή, ούτε και η ανάγκη εκτόνωσης.

Λίγο περισσότεροι από τους μισούς έχουν εμπλακεί στο παρελθόν σε επεισόδια κατά της αντίπαλης ομάδας. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί μία αδυναμία του παρόντος ερωτηματολογίου. Καθώς δεν έγινε διευκρινιστική ερώτηση, ούτε συγκεκριμενοποιείται στην διατύπωση της ερώτησης το βάθος χρόνου που αποτυπώνεται στην λέξη παρελθόν και δεδομένης της πλειοψηφούσας ηλικιακής ομάδας (40-49) δεν μπορεί να εξαχθεί με ασφάλεια ένα συμπέρασμα. Οι συμμετέχοντες μπορεί να αναφέρονται σε εμπλοκή που έλαβε χώρα στο απώτερο παρελθόν όταν ήταν νεότεροι σε ηλικία, είναι πιθανόν να αναφέρονται σε εμπλοκή που έχει συμβεί στο εγγύτερο παρελθόν. Καθώς, όμως, υπερτερεί η επιλογή ότι το επεισόδιο συνέβη κατά την διάρκεια του αγώνα και σε συνδυασμό με την αμέσως επόμενη ερώτηση που καταδεικνύει την εκστόμιση βωμολοχιών προς τους αντιπάλους ως την πλέον διαδεδομένη έκφανση επεισοδίου, είναι ασφαλές να θεωρήσουμε ότι η έκβαση του αγώνα καθορίζει την αντίδραση. Είναι δεδομένο ότι ο οπαδός αισθάνεται χαλαρός κατά την παρακολούθηση του αγώνα. Η αγωνία για το αποτέλεσμα, η επιθυμία υποστήριξης των οικείων παικτών και η ευφορία που προκαλεί η παρουσία στις κερκίδες του γηπέδου δημιουργούν τις προϋποθέσεις για λεκτική επίθεση προς τους αντιπάλους ως ενθάρρυνση της ομάδος του.

5.3 Συμπεράσματα τρίτου μέρους ερωτηματολογίου

Στο τρίτο μέρος της έρευνας, οι συμμετέχοντες καλούνται να εκφέρουν άποψη για τον νόμο 4908/2022. Από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι στην συντριπτική τους πλειοψηφία είναι καλά πληροφορημένοι για τα νέα μέτρα. Προτιμούν την πληροφόρηση από τις ιστοσελίδες και τα ηλεκτρονικά μέσα και αδιαμφισβήτητα ανταλλάσσουν απόψεις με άλλους οπαδούς. Το 40% που αποκομίζουν οι Διοικούντες των Συνδέσμων ως προς την ενημέρωση των μελών τους αποδεικνύει ότι υπάρχει σύνδεση των μελών με τους Συνδέσμους των ομάδων τους αλλά και ότι οι υπεύθυνοι αντιμετωπίζουν με σοβαρότητα τον νέο ρόλο που έχουν επωμισθεί, εκείνον της ευθύνης για τις πράξεις βίας των οπαδών. Η παραβατική συμπεριφορά ή εγκληματική ενέργεια ενός οπαδού έχει πλέον άμεσο αντίκτυπο στο μέλλον της Λέσχης Φιλάθλων.

Η έρευνα κατέδειξε πόλωση ως προς τον βαθμό ικανοποίησης των φιλάθλων από την προσπάθεια αντιμετώπισης της οπαδικής βίας. Υπάρχει ίσος καταμερισμός ποσοστού μεταξύ εκείνων που είναι λίγο ικανοποιημένοι και εκείνων που είναι πολύ ικανοποιημένοι. Παρότι ένα σεβαστό ποσοστό δηλώνει την ικανοποίησή του για την προσπάθεια, οι μισοί από τους συμμετέχοντες στην έρευνα θεωρούν ότι τα μέτρα που έλαβε η πολιτεία θα είναι αναποτελεσματικά. Μόνον το 11% περιπού εκτιμά ότι θα είναι αποτελεσματικά, ενώ μία μεγάλη μερίδα είναι σε αναμονή και δηλώνει ότι δεν γνωρίζει ή ότι αποφεύγει να τοποθετηθεί.

Οι φίλαθλοι επέδειξαν μία υπέρμετρη προστασία προς τις Λέσχες Φιλάθλων, αφού κατά συντριπτική πλειοψηφία διαφωνούν με την αναστολή της λειτουργίας αυτών. Ενώ ο νόμος επέβαλε την αναστολή προκειμένου οι Λέσχες να έχουν τον απαιτούμενο χρόνο προετοιμασίας για να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις που τίθενται σε ισχύ την 1^η Αυγούστου 2022, οι φίλαθλοι εκλαμβάνουν το κλείσιμο σχεδόν ως τιμωρία/ποινή. Ωστόσο, οι ερωτηθέντες δεν συμμερίζονται την ίδια προστασία ως προς τα μέλη τα οποία διώκονται για αδικήματα που σχετίζονται με την οπαδική βία. Εάν και υπάρχει ένας σκληρός πυρήνας που απαντάει αρνητικά σε κάθε αλλαγή κεκτημένου, η πλειονότητα του 66% απαντάει κατηγορηματικά ότι η Λέσχη που υποθάλπει στους κόλπους της τέτοιες παρεκκλίνουσες συμπεριφορές οφείλει να τεθεί σε αναστολή λειτουργίας. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (63,5%) σύμφωνα με τον Πίνακα 21 συναινεί οι ποινές σε περίπτωση παράβασης που θα εφαρμόζονται υπό κάποιο είδος κλιμάκωσης, η οποία όμως να οδηγεί μέχρι και στην αναστολή λειτουργίας της συγκεκριμένης θύρας εάν τα αδικήματα των μελών της είναι συγκριτικά βαρέα.

Εξίσου έκπληξη αποτελεί ότι το 67% των ερωτηθέντων έχει απαντήσει θετικά ως προς την αναγραφή των προσωπικών στοιχείων των μελών επάνω στις κάρτες διαρκείας. Προφανώς, η συγκεκριμένη μερίδα θεωρεί ότι δεν έχει κάτι να φοβηθεί και ότι μία τέτοια ενέργεια δυνητικά θα αποτρέψει εκείνους που έχουν την τάση να δημιουργούν επεισόδια και επομένως θα τεθούν αυτομάτως σε ένα είδος άτυπης απομόνωσης.

Όσον αφορά στη διάθεση μεμονωμένων εισιτηρίων σε θύρες που φιλοξενούνται οργανωμένοι οπαδοί οι απόψεις των ερωτηθέντων δίστανται. Πιθανώς, η επιθυμία για διάθεση μεμονωμένων εισιτηρίων να προκύπτει από καθαρά πρακτικούς λόγους.

Οι φίλαθλοι τάσσονται υπέρ της λειτουργίας καμερών κατά τους ποδοσφαιρικούς αγώνες και τουλάχιστον οι μισοί δεν δυσανασχετούν με την ποινικοποίηση της κουκούλας,

γεγονός που προκαλεί έκπληξη. Επιπρόσθετα, είναι σύμφωνοι με την επιβολή αυστηρότερων ποινών και την απόδοση ευθυνών. Παράλληλα, τάσσονται υπέρ της συνδυαστικής λύσης προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων, γεγονός που ενδεχομένως να εξηγεί την πίστη ότι τα μέτρα που έλαβε η πολιτεία θα είναι αναποτελεσματικά δεδομένου ότι είναι αμιγώς κατασταλτικά.

Γενικότερα, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα υποδηλώνουν, κατά την άποψη του γράφοντα, ότι ο φίλαθλος κόσμος έχει κουρασθεί από τις παραβατικές συμπεριφορές και τις πράξεις βίας που αμαυρώνουν το όνομα του ποδοσφαίρου. Επιθυμεί να αντιμετωπισθεί επιτυχώς η οπαδική βία και επειδή τα πρότερα βιώματα και οι εμπειρίες του τον κάνουν να πιστεύει ότι η προσπάθεια πάταξης του χουλιγκανισμού θα είναι ατελέσφορη, δεν διστάζει να επιζητεί αυστηρότερες ποινές γιατί βλέπει ότι οι παραβάτες τις περισσότερες φορές παραμένουν ασύλληπτοι. Η δυπιστία για τα νέα μέτρα δεν πηγάζει από την λογική ότι τα κρίνει ακατάλληλα αλλά από την πεποίθηση ότι στην πράξη δεν θα εφαρμοσθούν και δεν θα τελεσφορήσουν. Για τον λόγο αυτό, δεν επιλέγει να αλλάξει συνήθειες και να συνοδεύεται από μέλη της οικογενείας του στο γήπεδο. Ωστόσο, λόγω της αγάπης που τρέφει για το άθλημα δεν σκοπεύει να αλλάξει συμπεριφορά και θα επισκέπτεται το γήπεδο με την ίδια συχνότητα.

5.4 Σύνθεση των ευρημάτων και σύνοψη

Η περαιτέρω ανάλυση των ευρημάτων και η συνδυαστική μελέτη των αποτελεσμάτων των τριών διακριτών μερών του ερωτηματολογίου κατέστησε δυνατή την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων που προσφέρουν πληροφορίες για το προφίλ των οπαδών.

Πιο συγκεκριμένα, έγινε συνδυαστική χρήση των δημογραφικών στοιχείων του δείγματος όπως καταγράφηκαν από τις πρώτες έξι ερωτήσεις του πρώτου μέρους του ερωτηματολογίου με τα ευρήματα του δευτέρου και τρίτου μέρους. Τα δημογραφικά στοιχεία λειτούργησαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές, βάσει των οποίων οι απαντήσεις δευτέρου και τρίτου μέρους αξιοποιήθηκαν ως εξαρτημένες μεταβλητές.

Το ποδόσφαιρο παραμένει ένα άθλημα στο οποίο οι οργανωμένοι οπαδοί είναι κατά συντριπτική πλειοψηφία άνδρες. Οι γυναίκες παρακολουθούν ποδοσφαιρικούς αγώνες (Gemba, 2020), αλλά αποφεύγουν να είναι οργανωμένες σε μία λέσχη φιλάθλων.

Ο οργανωμένος Έλληνας οπαδός ποδοσφαιρικής ομάδας ακολουθεί με θέρμη την αγαπημένη του ομάδα από τα 18 του έτη, οπότεν του επιτρέπεται να εγγραφεί σε λέσχη, έως τα 50 έτη της ηλικίας του τουλάχιστον. Αργότερα ατονεί η ενασχόληση αυτή. Υφίσταται ελαφρά ενίσχυση στις ηλικίες 40-49.

Η μελέτη του φύλου, των ηλικιακών ομάδων σε συνδυασμό με την συμπεριφορά του δείγματος ως προς την συμμετοχή σε επεισόδια κατέδειξαν ότι οι άνδρες κάτω των 18 είχαν σε απόλυτο ποσοστό συμμετοχή στα επεισόδια αλλά μόνον το 17% ενεπλάκη σε χειρόδικη πράξη. Στην ανάλογη ανάλυση που αφορούσε το δείγμα ανδρών για την ηλικιακή ομάδα από 18 έως 29 προέκυψε ότι το ποσοστό συμμετοχής στα επεισόδια ήταν 93% και από αυτό, το 71% είχε εμπλοκή σε χειρόδική πράξη. Στις λοιπές ηλικιακές ομάδες η συμμετοχή σε επεισόδια εν γένει είναι κάτω του μέσου όρου.

Από την συνδυαστική μελέτη φύλου και μορφωτικού επιπέδου απορρέει ότι οι άνδρες που έχουν πτυχίο ΤΕΙ, ΙΕΚ ή αντίστοιχης μεταλυκειακής σχολής ή απολυτήριο βασικής εκπαίδευσης συμμετείχαν σε επεισόδια σε ποσοστό 100%, ενώ οι απόφοιτοι λυκείου συμμετείχαν σε ποσοστό 94%. Οι πτυχιούχοι ΤΕΙ ενεπλάκησαν σε χειρόδικη πράξη κατά 67% ενώ οι απόφοιτοι ΙΕΚ και συναφών σχολών συμμετείχαν κατά 63% και οι της βασικής εκπαίδευσης δεν είχαν συμμετοχή σε χειρόδική πράξη (ποσοστό 0%). Οι απόφοιτοι λυκείου συμμετείχαν σε χειρόδικες πράξεις κατά 50%. Άξιον λόγου είναι ότι από τις 9 γυναίκες του δείγματος μόνον μία συμμετείχε σε επεισόδια, είναι απόφοιτος λυκείου αλλά δεν συμμετείχε σε χειρόδικη πράξη.

Τα ποσοστά των αρρένων συμμετεχόντων σε επεισόδια συνδυαστικά με τις ομάδες στις οποίες ανήκουν είναι τα εξής:

- οπαδοί του Ολυμπιακού σε ποσοστό 88% συμμετοχή σε επεισόδια ενώ σε χειρόδικη πράξη 76%
- οπαδοί του Πανιωνίου ποσοστό συμμετοχής σε επεισόδια 83% και σε χειρόδικη πράξη 20%
- οπαδοί της ΑΕΚ ποσοστό συμμετοχής 75% και ποσοστό εμπλοκής σε χειρόδικη πράξη 11%
- οπαδοί του Απόλλωνα Σμύρνης ποσοστό συμμετοχής 71% ενώ ποσοστό εμπλοκής 0%
- οπαδοί του Παναθηναϊκού ποσοστό συμμετοχής 67% και καμμία εμπλοκή σε χειρόδική πράξη

Η εις βάθος ανάλυση κατέδειξε, επίσης, ότι οι άνδρες εγγεγραμμένοι σε λέσχη οπαδών για 6-10 έτη, συμμετέχουν στα επεισόδια κατά 86% ενώ το ποσοστό εμπλοκής σε χειρόδικη πράξη είναι 67%.

Επιπρόσθετα, οι άνδρες άνω των 50 διάκεινται θετικά προς τα μέτρα με ποσοστό 88% και πρεσβεύουν ότι ο συνδυασμός προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων είναι η ιδανική λύση στο 100% του προηγούμενου ποσοστού. Η ηλικιακή ομάδα των 30-39 ετών τηρούν θετική στάση προς τα μέτρα σε ποσοστό 57% και από αυτούς το 88% πιστεύει επίσης ως ιδανική λύση των συνδυασμό προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων. Οι έχοντες ηλικία 18-29 σε ποσοστό 53% έχει θετική στάση έναντι των μέτρων και από το ποσοστό αυτό το 88% θεωρεί των συνδυασμό προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων ως ενδεδειγμένη λύση. Οι κάτω των 18 διατηρούν θετική στάση σε ποσοστό 67% , από το ποσοστό αυτό το 75% θεωρούν ενδεδειγμένη λύση τον συνδυασμό μέτρων. Οι γυναίκες εντοπίζονται σε δύο ηλικιακές ομάδες: εκείνη των 18-29 ετών με 100% θετική στάση στα μέτρα και 100% άποψη υπέρ συνδυασμού μέτρων και την ηλικιακή ομάδα των 30-39 όπου το 80% τηρεί θετική στάση στα μέτρα και πιστεύει στην ολότητά του ότι ο συνδυασμός των μέτρων είναι η καλύτερη λύση.

Οι συμμετέχοντες και των δύο φύλων που είναι πτυχιούχοι ή διπλωματούχοι είναι θετικά διακείμενοι στα μέτρα σε ποσοστά 53% και 100% αντίστοιχα. Οι πτυχιούχοι ΤΕΙ είναι 100% θετικοί προς τα μέτρα και οι κάτοχοι πιστοποιητικού ΙΕΚ σε ποσοστό 36%. Οι γυναίκες καθ' ολοκληρίαν τάσσονται θετικά στα μέτρα της Κυβέρνησης.

Την θετικότερη στάση στα μέτρα παρουσιάζουν οι οπαδοί του Πανιωνίου (ποσοστό 83%) και με σειρά φθίνουσα ακολουθούν οι οπαδοί του ΠΑΟΚ (70%), οι οπαδοί της ΑΕΚ (67%), οι οπαδοί του Απόλλωνα Σμύρνης κατά 57%. Οι οπαδοί του Παναθηναϊκού και του Ολυμπιακού έχουν αρνητική ή μάλλον αρνητική στάση έναντι των μέτρων. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα που έχουν εισόδημα μεταξύ 15000 και 40000 ευρώ είναι θετικά διακείμενοι στα μέτρα με διακύμανση 65%-83%.

Ως προς την ποινικοποίηση των καλυμμένων χαρακτηριστικών του προσώπου, οι συμμετέχοντες σε επεισόδια στις ηλικίες από 40 και άνω τηρούν θετική στάση σε ποσοστό 64 έως 67%, ενώ αντίστοιχα την ίδια στάση τηρούν και οι ηλικίες κάτω των 18 ετών. Την πιο αρνητική στάση στην ποινικοποίηση της κουκούλας τηρούν οι ηλικίες 18 έως 29 ετών με ποσοστό 14% υπέρ της ποινικοποίησης.

Οι συμμετέχοντες σε επεισόδια που είναι 30 ετών και άνω συναινούν στην αναγραφή των στοιχείων τους στις κάρτες διαρκείας σε ποσοστά με διακύμανση από 67% έως 100%.

Οι κάτω των 18 έχουν θετική στάση σε ποσοστό 33% και οι συμμετέχοντες σε επεισόδια μεταξύ των 18-29 ετών έχουν θετική στάση κατά 21%.

Οι συμμετέχοντες σε επεισόδια ηλικίας από 40 και άνω συμφωνούν με την ύπαρξη καμερών στους αθλητικούς χώρους σε ποσοστό 64% έως 83%. Οι ηλικίες κάτω των 18 συμφωνούν κατά 67% ενώ οι συμμετέχοντες σε επεισόδια με ηλικία 30-39 είναι διχασμένοι 50% -50%. Η αντίστοιχη ηλικιακή ομάδα των 18-29 είναι θετική μόνον στο 14%.

Από τα ευρήματα προκύπτει ότι η ηλικιακή ομάδα των 18-29 ετών είναι εκείνη που εμφανίζεται ως η πιο επιρρεπής στην διάπραξη χειρόδικων βίαιων επεισοδίων και παράλληλα η πλέον αρνητικά διακείμενη στα μέτρα της Κυβέρνησης. Επιπρόσθετα, οι οπαδοί του Ολυμπιακού εμφανίζονται να έχουν την πιο αρνητική στάση στα μέτρα της Κυβέρνησης και εμπλέκονται σε χειρόδικές πράξεις σε ποσοστό 76%.

Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο οπαδός που εμπλέκεται σε χειρόδικες πράξεις είναι συνήθως άνδρας ηλικίας 18 έως 29 ετών, υποστηρίζει τον Ολυμπιακό κατά μεγάλη πιθανότητα και τάσσεται αρνητικά προς τα μέτρα της Κυβέρνησης. Το μορφωτικό του επίπεδο είναι ως επί το πλείστον είτε απόφοιτος Λυκείου ή ΙΕΚ είτε πτυχιούχος ΤΕΙ. Είναι άνεργος ή αμείβεται με ετήσιο μισθό κάτω των 8000 ευρώ ή με διακύμανση από 8000 ευρώ έως 15000 ευρώ.

6. Επίλογος

Το ζήτημα της οπαδικής βίας απασχολεί έντονα τόσο τον κόσμο του ποδοσφαίρου (αθλητές, παράγοντες, φιλάθλους) όσο και τους κρατικούς αλλά και ενωσιακούς φορείς. Ωστόσο, παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί κατά καιρούς και που ομολογουμένως κατά τα τελευταία έτη τείνουν να είναι ιδιαίτερα αυστηρά, δεν παρατηρείται άμβλυνση του φαινομένου αλλά αλλαγή στον τρόπο χωρικής και χρονικής εκδήλωσής του.

Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα διαπιστώνεται ότι οι οπαδοί επιθυμούν να παρακολουθήσουν την αγαπημένη τους ομάδα, να την στηρίξουν και να περάσουν έτσι ευχάριστα τον ελεύθερο χρόνο τους χωρίς να υφίστανται την ταλαιπωρία που προκύπτει από τις εκδηλώσεις οπαδικής βίας και από τα παρελκόμενα αυτής μέτρα αντίδρασης. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, ένας σημαντικός αριθμός οπαδών είναι διατεθειμένος να θυσιάσει ατομικές ελευθερίες και δικαιώματα.

Τα πρόσφατα μέτρα που επέλεξε να υιοθετήσει η Κυβέρνηση στην Ελλάδα είναι μέτρα κατασταλτικά και λειτουργούν στην λογική δράσης-αντίδρασης, ενώ προβλέπουν αυστηρότατες κυρώσεις για τους παραβάτες.

Ωστόσο, μία τέτοια πρακτική δεν αποτελεί λύση. Υφίσταται ανάγκη για κατανόηση των αιτίων, λήψη προληπτικών μέτρων και εφαρμογή λύσεων που δεν περιθωριοποιούν και εξαιρούν αλλά προάγουν την κατανόηση, την συμπερίληψη και την αναπλαισίωση.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Ζαϊμάκης Γ., (2017), «Συλλογική ταυτότητα, νεολαία και οπαδισμός: Η ανάδυση των «Θυρών» οργανωμένων οπαδών στην Ελλάδα την περίοδο της μεταπολίτευσης», Ηράκλειο: Δημοσίευτο κείμενο ΕΑΠ.

Κοταρίδης Ν., (2005), *Φίλαθλοι και βίαια επεισόδια στις ποδοσφαιρικές συναντήσεις 1974-2003*, Αθήνα: Επιτροπή Ερευνών, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Μαργαρίτης, Μ. (2009). *Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία-Εφαρμογή. Δίκαιο & Οικονομία*. Αθήνα, Αττικής: Σάκκουλας

Μαστρογιαννάκης Δ. & Τσουκαλά Α., (2008). Κριτική προσέγγιση των βρετανικών θεωριών ερμηνείας του χουλιγκανισμού, *Άθληση και Κοινωνία*, τεύχος 47, σσ.38-45.

Μαστρογιαννάκης Δ., (2017a). Διαμάχες περί αρμοδιότητας στην καταπολέμηση της οπαδικής βίας. Θεσσαλονίκη, Δημοσίευτο κείμενο ΕΑΠ.

Μαστρογιαννάκης Δ., (2017b). *Η εξέλιξη του χουλιγκανισμού στην Ευρώπη και την Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη, Δημοσίευτο κείμενο ΕΑΠ .

Μαυρομάτης, Α. (2006). *Αθλητικά εγκλήματα*. Αθήνα, Αττικής: Σάκκουλας

Μαυρομάτης, Α. (2009). Η απαγόρευση χορήγησης αναστολής στα αδικήματα βίας στα γήπεδα. *Επισκόπηση Αθλητικού Δικαίου –LEX SPORTIVA*. 8.

Παρασκευόπουλος Δ., (2018). «Προσδιορίζοντας το περιεχόμενο της οπαδικής βίας στον αθλητισμό, μανιχαϊσμός και ασφάλεια στην εξέδρα». Στο Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε., *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος 50 χρόνια Howard Becker “Whose side are we on?”* Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. Αθήνα.

Χαϊνάς, Ε. (2007). Η βία στους ελληνικούς αθλητικούς χώρους: θεωρητικές επισημάνσεις, ερευνητικές διαπιστώσεις και τρόποι αντιμετώπισης. *The art of crime*, 5.

Μεταφρασμένη

Dumnove, T. (2010). Η Ιταλία και το σχέδιο για τις κάρτες φιλάθλων. *Humba*, τριμηνιαίο περιοδικό για το κοινωνικό και πολιτικό νόημα των σπορ, την εμπειρία του γηπέδου, την οπαδική κουλτούρα και τον κόσμο της κερκίδας, τ. 1, σ. 4-7.

Stott C., (2004), Ταραχώδης συμπεριφορά: Χούλιγκανς, ταυτότητα και διομαδικές δυναμικές. *Σύγχρονα Θέματα*, 85 (Περίοδος Β).

Ξενόγλωσση

Adang, O.M.J. (1998) *Hooligans, autonomen, agenten: Geweld en politie-optreden in relsituaties*. Alphen aan den Rijn: Samsom.

Akers R. L, Krohn M. D., Lanza-Kaduce L., Radosevich M. (1979). Social Learning and Deviant Behavior: A Specific Test of A General Theory. *American Sociological Review* 636–55. Doi: 10.2307/2094592.

Akers R. L & Lee G. (1996). A Longitudinal Test of Social Learning Theory: Adolescent Smoking. *Journal of Drug Issues* 26 (2):317–43. Doi: 10.1177/002204269602600203.

Akers R. L & Jensen G. F. (2011). Social Learning Theory and the Explanation of Crime. Vol. 1. Transaction Publishers, London, U.K.

Akers R. L., Jennings W. G. (2015). Social learning theory. In: Piquero A, editor. *The Handbook of Criminological Theory*. Vol. 4. London: John Wiley & Sons; pp. 230–40.

Armstrong, G. & Harris, R. (1991). Football hooligans: Theory and evidence. *Sociological Review* , 39 (3): 427-458.

Armstrong, G. & Hobbs, D. (1994). Tackled from behind. In R. Giulianotti, N. Bonney and M. Hepworth (eds), *Football, Violence and Social Identity* . London: Routledge.

Busset, T., & Jaccoud, C. (2008). Violence et extrémisme dans le football: perspectives européennes. In T. Busset, C. Jaccoud, J. Dubey, & D. Malatesta (eds.), *Le Football a l' épreuve de la violence et de l' extrémisme* (pp. 5-25). Lausanne: Antipodes

Cambridge University Press. (2012). Hooliganism. In *Cambridge Advanced Learners Dictionary* (4th ed.). ISBN 978-1-107-660151 Paperback.

Carroll, R. (1980). Football hooliganism in England. *International Review of Sport Sociology* 15, 2:77-92.

Chester Committee Report, (1967). Hooliganism (Football Matches). HC Deb 26 October 1967 vol 751 cc1864-5. Available at: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1967/oct/26/hooliganism-football-matches>

Chester Committee Report, (1969a). Football. HC Deb 15 October 1969 vol 788 cc559-70. Available at: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1969/oct/15/football-chester-committee-report>

Chester Committee Report, (1969b). Football Matches (Hooliganism). HC Deb 20 November 1969 vol 791 cc1485-7. Available at: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1969/nov/20/football-matches-hooliganism>

Chisari, F. (2004). "The cursed cup": Italian responses to the 1985 Heysel disaster, *Soccer and Society*, 5 (2), pp. 201-218.

Clarke, J. (1973). *Football Hooliganism and the Skinheads*. Birmingham: Centre for Contemporary Cultural Studies.

Clarke J., Hall S. & Jefferson T., (1976), «Subcultures, cultures and class» In: Hall S. & Jefferson J. (eds) *Resistance through rituals*, London, Hutchinson.

Clarke J., (1978), «Football and working-class fans: tradition and change» In: Ingham R. et al. (eds) *Football hooliganism, The Wider Context*, London, Inter-Action imprint.

Colovic, I. (1999) 'Nacionalismos en los estadios de Yugoslavia', in S. Segurola (ed.), *Fútbol y pasiones políticas*, Madrid: Temas de Debate, pp. 139-146.

Colovic, I. (2002) *The politics of symbol in Serbia*, London: Hurst & Co.

Courtney J. J. & Wann D. L. (2010). "The Relationship between Sport Fan Dysfunction and Bullying Behaviors. «North American Journal of Psychology 12 (1):191–98.

Dal Lago, A. (1990). *Descrizione di una Battaglia: I Rituali del Calcio*. Bologna: Il Mulino.

Dal Lago, A. & De Biasi, R. (1994). Italian football fans: Culture and organisation. In R. Giulianotti, N. Bonney and M. Hepworth (eds), *Football, Violence and Social Identity*. London: Routledge.

Dal Lago, A. & Moscati, R. (1992). *Regalateci un Sogno: Miti e Realtà del Tifo Calcistico in Italia*. Milano: Bompiani.

De Biasi, R. (1992). Comparing English and Italian Football Culture. *Paper given at the Soccer, Culture and Identity conference*, University of Aberdeen, 2-4 April.

De Biasi, R. (1998). 'The policing of hooliganism in Italy', in D. Della Porta and H. Reiter (eds), *Policing protest: The control of mass demonstrations in Western democracies*, Minneapolis and London: University of Minnesota Press, pp. 213- 227.

Dunning E., Murphy P., Williams J. & Maguire J., (1984). Football hooliganism in England before the first world war. *International Revue for the Sociology of Sport*.

Dunning, E., Murphy, P. & Williams, J. (1986a). Casuals, terrace crews and fighting firms: Towards a sociological explanation of football hooligan behaviour. In D. Riches (ed), *The Anthropology of Violence* . Oxford: Blackwell.

Dunning, E., Murphy, P. & Williams, J. (1986b). Spectator violence at football matches: Towards a sociological explanation. *British Journal of Sociology*, 37 (2): 221-244.

Dunning E., Murphy P. & Williams J., (1988), *The roots of football hooliganism*. Routledge, London.

Dwertmann, H., and Rigauer B., (2002) 'Football hooliganism in Germany: A developmental sociological study', in E. Dunning, P. Murphy, I. Waddington and A.E. Astrinakis (eds), *Fighting fans: Football hooliganism as a world 438 phenomenon*, Dublin: University College Dublin Press, pp. 75-87.

Ek, R. (1996) *Hooligans: Fakten, Hintergründe, Analysen*, Worms: Cicero Verlag.

Foster, J.H. (2011). Reflections on Bauer and Gaskell's Toward a Paradigm for research on Social Representations. *Papers on Social Representations*, 20, pp. 23.1-23.12.

Fraser, C., Burchell, B., Hay, D. F. & Duveen, G. (2001). *Introducing Social Psychology*, Cambridge: Polity Press.

Gemba, (2020). Closing the sports fan gender gap. Available at: <https://thegembagroup.com/news/closing-the-sports-fan-gender-gap/>

Giulianotti, R. (1995a). Football and the politics of carnival: An ethnographic study of Scottish fans in Sweden. *International Review for the Sociology of Sport*, 30 (2): 191-223.

Giulianotti, R. (1995b). Participant observation and research into football hooliganism: Reflections on the problems of entree and everyday risks. *Sociology of Sport Journal*, 12 (1): 1-20.

Giulianotti, R., Bonney, N. and Hepworth, M. (eds) (1994). *Football, Violence and Social Identity*. London: Routledge.

Hall, S. (1978). The treatment of football hooliganism in the press. In R. Ingham (ed), *Football Hooliganism: The Wider Context* . London: Interaction.

Harrington, J. A. (1968). *Soccer hooliganism: A preliminary report to Mr. Denis Howell, Minister of Sport*. Available at:

<https://aumalta.on.worldcat.org/search?databaseList=&queryString=897642778>

Hourcade, N. (2007). Hooliganisme, ultras et ambiguïtés en France. *Esporte e Sociedade*, 3(7).

Hourcade N., (2008), Supporters extremes, violences et expressions politiques en France. In Busset T., Jaccoud C., Dybey J.P., Malatesta D. (ed.) (2008), *Le football à l'épreuve de la violence et de l'extrémisme*, Antipodes, Lausanne.

Hutchinson, J. (1975) Some aspects of football crowds before 1914. In. *The Working Class*. University of Sussex Conference Report.

Ingham, R. (1978). Introduction and forward. In R. Ingham's (ed.) *Football Hooliganism: The wider context*. London: Inter-Action Imprint

Kabiri S., Shadmanfaat S. M., Hayden P. S. & Cochran J. (2020). Aggression in Soccer Fan's: A Test of Akers' Social Learning Theory. *Deviant Behavior*. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01639625.2020.1763119?journalCode=dbh20>

Kerr, J. (1994). *Understanding Soccer Hooliganism*. Buckingham: Open University Press.

Lang, Sir J., (1969). *Report of the Working Party on Crowd Behaviour at Football Matches*, London: HMSO.

Lange, (2020). Number of registered female football players in UEFA women's football associations in Europe in 2017, by country. Available at:

<https://www.statista.com/statistics/1006673/uefa-registered-female-football-players-by-country-europe/>

Lee S. & Han K., (2012). Understanding soccer team supporters' behavior and culture in a globalized society from social learning theory. *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, 3:1, 65-76, DOI: [10.1080/18377122.2012.666200](https://doi.org/10.1080/18377122.2012.666200)

Limbergen, K. van, and L. Walgrave (1988) *Sides, fans en hooligans: Voetbalvandalisme: feiten, achtergronden en aanpak*, Leuven en Amersfoort: Acco.

Marsh, P. (1975). Understanding Aggro. *New Society*, 32: 7-9.

Marsh, P. (1977). Football Hooliganism: Fact or Fiction?. *British Journal of Law and Society*, 2: 256-259.

Marsh, P. (1978a). *Aggro: The Illusion of Violence*. London: Dent.

Marsh, P. (1978b). A critique of the Sports Council / SSRC Report 'Public Disorder and Sporting Events'. In R. Ingham (ed), *Football Hooliganism: The Wider Context*. London: Inter-Action.

Marsh, P. (1982). Social order on the British soccer terraces. *International Social Science Journal*, 2: 257-266.

Marsh, P. & Harré, R. (1978). The world of football hooliganism. *Human Nature*, 1: 62-69.

Moscovici, S. (1961) *La psychanalyse, son image et son public*. Presses Universitaires de France, Paris.

Pearson P., (1985). *Hooligans- A history of respectable fear*. London, Macmillan.

Robson, C. (2011). *Real world research: A resource for social-scientists and practitioner- researchers*. 3rd edition. Oxford: Blackwell Publishing

Roversi, A. (1991). Football violence in Italy. *International Review for the Sociology of Sport*, 26 (4): 311-332.

Roversi, A. (ed) (1992). *Calcio, Tifo e Violenza*. Bologna: Il Mulino.

Roversi, A. (1994) The birth of the 'ultras': The rise of football hooliganism in Italy. In. R. Giuilianotti and J. Williams (eds) *Game Without Frontiers: Football, Identity and Modernity*. Aldershot: Arena

Salvini, A. (1985). Il tifoso violento, ovvero il disordine regolamentato. *Psicologia Contemporanea*, 85.

Salvini, A. (1988). *Il Rito Aggressivo. Dall'aggressività Simbolica al Compartimento Violento: Il Casa dei Tifoso Ultras*. Florence: Giunti.

Smith, J., & Wann, D. L. (2006). Relationship of dysfunctional sport fandom with dislike for rivals in a sample of college students. *Perceptual and Motor Skills*, 102, 719-720.

Spaaij, R.F.J. (2005). Het succes van de Britse voetbalwet: Kanttekeningen en best practices. *Tijdschrift voor de Politie*, vol. 67, no. 1/2, pp. 4-8

Taylor, I. (1969). Hooligans: Soccer's resistance movement. *New Society*, 7 August.

Taylor, I. (1971). "Football Mad" – a speculative sociology of soccer hooliganism. In E. Dunning (ed), *The Sociology of Sport*. London: Cass.

Taylor, I. (1982a). Class, violence and sport: The case of soccer hooliganism in Britain. In H. Cantelon and R. Gruneau (eds), *Sport, Culture and the State*. Toronto: University of Toronto Press.

Taylor, I. (1982b). On the sports violence question: Soccer hooliganism revisited. In J. Hargreaves (ed), *Sport Culture and Ideology*. Cambridge: Polity

Torre, E.J. van der, and R.F.J. Spaaij (2003) '*Rotterdamse*' hooligans: *aanwas, gelegenheidsstructuren, preventie*, Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Trivizas, E. (1980). Offences and offenders in football crowd disorder. *British Journal of Criminology* 20, 3:276-288.

Tsoukala, A., (2009). Combating football crowd disorder at the European level: an ongoing institutionalisation of the control of deviance. *The Entertainment and Sports Law Journal*, 7, vo.2.

Wakefield, K. L., & Wann, D. L. (2006). An examination of dysfunctional sport fans: method of classification and relationships with problem behaviors. *Journal of Leisure Research*, 38, 168-186.

Williams, J., E. Dunning and P. Murphy (1989) *Hooligans abroad: The behaviour and control of English fans in continental Europe*, 2nd ed., London: Routledge & Kegan Paul.

Williams, J. (1993). *Fact Sheet 1: Football and Football Hooliganism*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research.

Ziosi M., (2008). Violenze allo stadio: il caso di Filippo Raciti. *Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza*, Bologna, 111.

Παράρτημα: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και θα χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες διπλωματικής εργασίας που αφορά τα νέα μέτρα καταστολής της οπαδικής ποδοσφαιρικής βίας, στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος των Αθλητικών Σπουδών του Ε.Α.Π.

Σας ευχαριστώ για την αρωγή σας.

*** Required**

ΒΑΣΙΚΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Φύλο *

Check all that apply.

- ☐ Γυναίκα
☐ Άνδρας

2. Οικογενειακή Κατάσταση *

Mark only one oval.

- ☐ Έγγαμος/η χωρίς παιδί
☐ Έγγαμος/η με παιδί
☐ Άγαμος/η
☐ Άλλο...

3. Ηλικία

Mark only one oval.

- ☐ Κάτω των 18
☐ 18-29
☐ 30-39
☐ 40-49
☐ 50 και άνω

4. Ετήσιο Εισόδημα (εάν είστε μαθητής ή φοιτητής επιλέξτε το ποσό που ανταποκρίνεται στα εισοδήματα των γονέων σας) *

Check all that apply.

- ☐ Άνω των 40.000€
☐ 25.000€ έως 40.000€
☐ 15.000€ έως 25.000€
☐ 8.500€ έως 15.000€
☐ Έως 8.500€
☐ Άνεργος
☐ Μαθητής ή Φοιτητής

5. Μορφωτικό Επίπεδο *

Mark only one oval.

- ☐ Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό
☐ Πτυχίο ΑΕΙ
☐ Πτυχίο ΤΕΙ/ΑΕΙ ΤΤ
☐ Πτυχίο ΙΕΚ ή άλλης σχολής
☐ Λύκειο
☐ Βασική Εκπαίδευση

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΣΥΝΔΕΣΜΟ

6. Ποιας ομάδας είστε οπαδός; *

7. Πόσα χρόνια είστε μέλος του Συνδέσμου; *

8. Παρευρίσκεστε στο γήπεδο για να δείτε την αγαπημένη σας ομάδα να αγωνίζεται επειδή: *

Check all that apply.

- ☐ Θέλω να στηρίξω έμπρακτα την ομάδα μου
☐ Αποτελεί εκτόνωση για εμένα
☐ Περνώ ευχάριστα τον ελεύθερο μου χρόνο
☐ Νοιώθω ότι συμμετέχω σε ένα κοινωνικό σύνολο που έχει κοινά ενδιαφέροντα με εμένα και με καταλαβαίνει
☐ Όλα τα παραπάνω

9. Έχετε συμμετάσχει στο παρελθόν σε επεισόδια οπαδών κατά της αντίπαλης ομάδας; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν απαντώ

10. Έλαβα μέρος σε επεισόδια υπέρ της ομάδας μου (απαντήστε στην ερώτηση εάν έχετε απαντήσει καταφατικά στην προηγούμενη ερώτηση)

Check all that apply.

- ☐ Πριν τον αγώνα
☐ Κατά τη διάρκεια του αγώνα
☐ Μετά τον αγώνα

11. Συμμετείχα σε επεισόδια υπέρ της ομάδας μου (απαντήστε στην ερώτηση εάν έχετε απαντήσει καταφατικά στην προηγούμενη ερώτηση)

Mark only one oval.

- ☐ Πετώντας κέρματα ή μπουκάλια στους αντίπαλους οπαδούς ή στον αγωνιστικό χώρο
☐ Βρίζοντας τους αντίπαλους οπαδούς ή την αντίπαλη ομάδα
☐ Έχοντας εμπλακεί σε χειρόδικη πράξη
☐ Άλλο...

ΑΠΟΨΗ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΟΠΑΔΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

12. Γνωρίζετε ποια είναι τα μέτρα που λαμβάνει σήμερα η πολιτεία για την αντιμετώπιση της αθλητικής βίας; *

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐
Πάρα πολύ					

13. Πώς ενημερώνεστε για τα μέτρα που λαμβάνει η πολιτεία για την αντιμετώπιση της οπαδικής βίας και τις ποινές που επιβάλλονται στις πράξεις χουλιγκανισμού;

Check all that apply.

- ☐ Από τους διοικούντες του Συνδέσμου που ανήκετε
- ☐ Από τις αθλητικές εφημερίδες
- ☐ Από τις ηλεκτρονικές σελίδες των συνδέσμων
- ☐ Από συζητήσεις με άλλους οπαδούς ή φίλους

14. Είστε ικανοποιημένοι από την προσπάθεια της πολιτείας να πατάξει την αθλητική βία; *

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐
Πάρα πολύ					

15. Πιστεύετε ότι τα μέτρα κατά της οπαδικής βίας πρέπει να είναι: *

Mark only one oval.

- ☐ Προληπτικά
- ☐ Κατασταλτικά
- ☐ Συνδυασμός και των δύο

16. Θεωρείτε ότι τα μέτρα που εφαρμόζονται θα είναι αποτελεσματικά; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

17. Συμφωνείτε με την αναστολή λειτουργίας όλων των λεσχών φιλάθλων
έως τις 31 Ιουλίου 2022; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

18. Συμφωνείτε η άδεια της λέσχης να ανακαλείται εάν ασκηθεί σε
τουλάχιστον δύο μέλη της δίωξη για αδικήματα που σχετίζονται με
οπαδική βία; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

19. Συμφωνείτε να αναγράφονται τα προσωπικά στοιχεία στις κάρτες
διαρκείας; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

20. Συμφωνείτε να απαγορεύεται η διάθεση μεμονωμένων εισητηρίων σε θύρες που φιλοξενούνται οργανωμένοι οπαδοί; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

21. Συμφωνείτε σε περίπτωση παράβασης οι ποινές να είναι κλιμακωτές και να φθάνουν μέχρι την αναστολή λειτουργίας της συγκεκριμένης θύρας; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

22. Συμφωνείτε να είναι ειδικό ποινικό αδίκημα τα καλυμμένα χαρακτηριστικά προσώπου, με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 6 μηνών; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

23. Συμφωνείτε με την ύπαρξη καμερών ασφαλείας στα γήπεδα; *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

24. Η καθιέρωση ηλεκτρονικού εισητηρίου συμβάλλει στην πρόληψη κρουσμάτων βίας; *

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Πάρα πολύ

25. Μετά τα νέα μέτρα παρακολουθώ από κοντά τους αγώνες της ομάδας μου μαζί με άλλα μέλη της οικογένειάς μου. *

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
☐ Μου είναι αδιάφορο

26. Για να αντιμετωπισθούν οι πράξεις οπαδικής βίας η πολιτεία θα πρέπει: *

Check all that apply.

- ☐ Να επιβάλλει αυστηρότερες ποινές στους παραβάτες
☐ Να επιβάλλει αυστηρότερες ποινές στους Συνδέσμους
☐ Να επιβάλλει αυστηρότερες ποινές στην ομάδα
☐ Όλα τα παραπάνω
☐ Άλλο...

27. Οι ένοχοι για τα εγκλήματα οπαδικής βίας θα πρέπει να αντιμετωπίζονται: *

Mark only one oval.

- ☐ Ποινή φυλάκισης χωρίς αναστολή ή μετατροπή της
☐ Ποινική φυλάκισης με αναστολή
☐ Ποινή φυλάκισης με αναστολή και υποχρεωτική παρουσία στο ΑΤ κατά τη διάρκεια του αγώνα
☐ Άλλο...

28. Τα μέτρα ηλεκτρονικής εποπτείας που λαμβάνει η πολιτεία για την αντιμετώπιση της οπαδικής βίας πρέπει:

*

Check all that apply.

- ☐ Να αυστηροποιηθούν
- ☐ Να χαλαρώσουν
- ☐ Να καταργηθούν
- ☐ Να αντικατασταθούν (εάν ναι, με τι;)
- ☐ Να βελτιωθούν (εάν ναι, πώς;)

29. Μετά τα νέα μέτρα πηγαίνω στο γήπεδο να παρακολουθήσω αγώνα της ομάδας μου:

*

Mark only one oval.

- ☐ Πιο συχνά
- ☐ Πιο σπάνια
- ☐ Με την ίδια συχνότητα

30. Μετά τα νέα μέτρα θα αλλάξει η οπαδική μου συμπεριφορά:

*

Mark only one oval.

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι
- ☐ Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

31. Η συμπεριφορά μου έχει αλλάξει (εξηγήστε):

This content is neither created nor endorsed by Google.

Google Forms

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.